

Prijedlog projektne nastave iz Likovne umjetnosti na primjeru grada Korčule

Jeričević, Anamarija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:296688>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-14**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

PRIJEDLOG PROJEKTNE NASTAVE IZ LIKOVNE UMJETNOSTI
NA PRIMJERU GRADA KORČULE

Anamarija Jeričević

Mentor: dr. sc. Josipa Alviž, docent
Komentor: dr. sc. Predrag Marković, izvanredni profesor

ZAGREB, 2020.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

Diplomski rad

PRIJEDLOG PROJEKTNE NASTAVE IZ LIKOVNE UMJETNOSTI NA PRIMJERU GRADA KORČULE

A proposal for project-based learning in subject Visual Arts on the example of Korčula city

Anamarija Jeričević

SAŽETAK

U okviru ovog diplomskog rada ponuđen je prijedlog projektne nastave na primjeru grada Korčule. Predloženi projekt sastoji se od pripremne faze za rad na terenu, terenske nastave na Korčuli te završne faze predstavljanja i vrjednovanja projekta. Kao završni proizvod projekta planirana je izložba učeničkih fotografija. Kulturno-povijesnu baštinu Korčule učenici upoznaju pripremajući izlaganja istraživačkih tema *Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule*; *Fortifikacija i urbanizam grada Korčule*, *Stambena arhitektura grada Korčule*, *Sakralna arhitektura grada Korčule*, *Kiparska baština grada Korčule* i *Slikarska baština grada Korčule* uz mentorsku podršku nastavnika. Ovakva projektna nastava omogućuje da učenici na aktivan način upotpune znanje o bogatoj korčulanskoj kulturno-povijesnoj baštini koja je nedovoljno zastupljena u srednjoškolskoj nastavi predmeta *Likovna umjetnost*.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rad sadrži: 137 stranica Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: arhitektura, kiparstvo, Korčula, *Likovna umjetnost*, projektna nastava, slikarstvo, urbanizam

Mentor: dr. sc. Josipa Alviž, docent

Komentor: dr. sc. Predrag Marković, izvanredni profesor

Ocjenjivači:

Datum prijave rada: _____

Datum predaje rada: _____

Datum obrane rada: _____

Ocjena: _____

Izjava o autentičnosti rada

Ja, Anamarija Jeričević, diplomant/ica na Nastavničkom smjeru diplomskoga studija povijesti umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom Prijedlog projektne nastave iz Likovne umjetnosti na primjeru grada Korčule rezultat mog istraživanja i u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 20.8.2020.

Vlastoručni potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Općenito o projektnoj nastavi	2
3. Zastupljenost teme u srednjoškolskoj nastavi Likovne umjetnosti	4
3.1. Zastupljenost teme u Nastavnom planu i programu za Likovnu umjetnost za gimnazije i ispitnom katalogu državne mature za Likovnu umjetnost	4
3.2. Zastupljenost teme u srednjoškolskim udžbenicima Likovne umjetnosti	5
3.3. Uklopljenost teme u novi kurikulum	8
4. Struktura, metode rada i ciljevi	13
5. Tijek projektnih faza	14
5.1. Prva faza projekta – pripreme za rad na terenu	14
5.2. Druga faza projekta – Terenska nastava	14
5.3. Treća faza projekta – Predstavljanje i vrjednovanje projekta	15
6. Istraživačke teme	16
6.1. Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule	16
6.2. Urbanizam i fortifikacije grada Korčule	22
6.2.1. Urbanizam	22
6.2.2. Fortifikacije	25
6.2.3. Graditeljstvo Korčule i Korčulanski statut	29
6.3. Stambena arhitektura grada Korčule	30
6.4. Sakralna arhitektura i kiparska baština grada Korčule	35
6.5. Slikarska baština grada Korčule	45
6.5.1. Odabrana slikarska djela u Opatskoj riznici svetog Marka	45
6.5.2. Poliptih Bratovštine Svih Svetih u crkvi Svih Svetih	48
6.5.3. Odabrana slikarska djela u korčulanskoj katedrali	48
7. Zaključak	50
8. Prilozi	51
8.1. Vremenik	51
8.2. Popis literature za učenička izlaganja	52
8.3. Predloženi popis djela za fotografiranje	55
8.4. Prezentacije	58
8.4.1. Prezentacija 1	58
8.4.2. Prezentacija 2	67

8.4.3. Prezentacija 3	76
8.4.4. Prezentacija 4	82
8.4.5. Prezentacija 5	92
8.5. Radna knjižica	98
8.1. Prilog 1	125
8.2. Prilog 2	126
8.3. Prilog 3	127
9. Popis literature	133
10. Sažetak/Summary	137

1. Uvod

Kroz stoljeća se oblikovala bogata korčulanska kulturno-povijesna baština s kojom se učenici kroz redovni srednjoškolski program i udžbenike susreću u manjem dijelu. Kao interdisciplinarna metoda projektna nastava odmiče se od tradicionalne i uklapa se u suvremene zahtjeve obrazovanja koje karakterizira usmjerenost na učenika. U skladu s tim prijedlog projektne nastave na primjeru grada Korčule stavlja naglasak na samostalni rad učenika uz mentorsku ulogu nastavnika.

Ovaj prijedlog projektne nastave koji uključuje nastavu na terenu daje priliku učenicima da prošire svoje znanje u neposrednom kontaktu s umjetničkim djelima. Grad Korčula, koji se nalazi na istoimenom otoku zbog svog položaja bio je poprište mnogih zbivanja, a postanak današnjeg grada još uvijek je nejasan i izaziva zanimanje mnogobrojnih istraživača. Učenici se kroz istraživačke teme na neki način također stavljaju u ulogu istraživača, istražujući literaturu i pripremajući radne materijale za svoje kolege.

U uvodnim poglavljima ovog rada objašnjavaju se karakteristike projektne nastave te struktura, ciljevi i metode rada uz analizu zastupljenosti korčulanskih tema u srednjoškolskoj nastavi predmeta *Likovna umjetnost*. Objašnjava se i kako bi prijedlog projektne nastave primijenjen u stvarnoj nastavnoj praksi pomogao ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva prema starom nastavnom planu i programu odnosno prema novom kurikulumu.

Središnji dio rada posvećen je istraživačkim temama učenika. U uvodu svake istraživačke teme navedeni su planirani odgojno-obrazovni ciljevi i ishodi, a metodički i teorijski dio rada nastojalo se sintetizirati. Istraživačke teme popraćene su odgovarajućim radnim materijalima.

2. Općenito o projektnoj nastavi

Trenutno stanje u hrvatskom školstvu je takvo da prevladavaju tradicionalni oblici nastave, a najviše je zastupljena frontalna nastava u obliku predavanja. Mana takvog tipa nastave je što učenici najčešće pasivno primaju informacije od nastavnika. O potrebi za promjenom pisali su brojni autori. Ewald Terhart (2001.) osuđuje metodičku monokulturu. Prema njemu metode poučavanja uvijek treba vrednovati u odnosu na vrstu (kvalitetu) učenja koje podupiru, potiču ili izazivaju i ne postoji »prava« metoda poučavanja ni »pravi« oblik učenja.¹ Iako se nalazi na meti brojnih kritika, frontalna nastava ima svojih prednosti i uvijek će naći svoje mjesto u nastavnom procesu, ali treba je koristiti umjereno. Wolfgang Mattes (2007.) ističe kako frontalni oblici učenja i oni koji su usredotočeni na učenika služe istom cilju: razvoju kompetencija pod vodstvom nastavnika te da nisu međusobno suprotstavljeni, već se dopunjavaju u nastavnom konceptu koji je usmjeren na aktivno sudjelovanje.² Savjetuje kako treba izbjegavati jednostrano izvođenu nastavu jer demotivira učenike, dovodi do manjkava obrazovanja i loših rezultata.³

Suvremena nastava trebala bi se temeljiti na aktivnom sudjelovanju učenika u nastavnom procesu i raznim nastavnim metodama. Projektna nastava istaknula se kao dobar primjer suvremene nastavne strategije. Usmjerenost na učenika i uvažavanje svakog pojedinca jedna je od njezinih najvećih prednosti. Hilbert Meyer definira projekt kao »zajednički pokušaj nastavnika i učenika da život, učenje i rad povežu tako da se društveno značajan i s interesima sudionika povezan problem zajednički obradi (= proces) i dovede do rezultata (= produkt) koji za sve sudionike ima uporabnu vrijednost«. ⁴ Rad na projektu ubraja u temeljne oblike nastave uz zajedničku nastavu, tečajeve, slobodni rad i učenje na trgu.⁵ Prema Meyeru učenje na projektu prikladno je za ostvarivanje složenih ciljeva učenja, uči nas interdisciplinarnom radu i potiče misaono povezivanje.⁶ Ističe kako učenje na projektu može na učenike djelovati motivirajuće, ali im se treba ostaviti sloboda za samoorganizirano učenje.⁷ Mattes navodi definiciju projekta kao pojma. Pojam projekt označava namjeru, plan, a projektну nastavu definira kao nastavu u kojoj si nastavnici i učenici postavljaju zajednički zadatak koji moraju svladati u zadanom vremenu i

¹ Usp. Ewald Terhart, *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*, Zagreb: Educa, 2001., str. 147.

² Usp. Wolfgang Mattes, *Rutinski planirati – učinkovito poučavati: savjetnik*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2007., str. 96.

³ Usp. Isto.

⁴ Usp. Hilbert Meyer, *Didaktika razredne kvake: rasprave o didaktici, metodici i razvoju škole*, Zagreb: Educa, 2002., str. 180.

⁵ Pod pojmom učenja na trgu podrazumijeva se procesi poučavanja i učenja koji se odvijaju ondje gdje se okupila čitava školska zajednica./ Usp. Isto, str. 177–181.

⁶ Usp. Isto, str. 180.

⁷ Usp. Isto.

nakon koje u pravilu nastaje proizvod koji se može pokazati.⁸ Ističe da projektna nastava nije pojedinačna metoda, već se sastoji od brojnih metoda, a najvažnija je značajka povezivanje teorijske spoznaje i prakse.⁹ Prema Mattesu prednosti projektne nastave su to što ona kao rijetko koja druga nastavna strategija može povezati interese učenika, rješava potrebu učenika za praktičnim radom urezujući se na taj način dublje u pamćenje od ostalih nastavnih oblika.¹⁰ Osim toga projektna nastava povezuje kooperativno učenje s mogućnošću individualizacije obrazovnog procesa. Svi sudionici mogu prema svojim interesima i sposobnostima dati prilog uspješnoj provedbi, a učenici nemaju teškoća s usvajanjem smisla učenja jer je jedno od ključnih obilježja projektne nastave visoka motiviranost sudionika.¹¹

Spomenute definicije nisu jedine, ali se iz njih mogu izvući glavne značajke projektne nastave. Najčešće je riječ o interdisciplinarnom složenom obliku nastave koja podrazumijeva zajednički praktični rad učenika i nastavnika usmjeren zajedničkom cilju, nekom produktu, uz nastavnikovo uvažavanje individualnosti svakog učenika i davanje slobode svakom sudioniku da doprinese ostvarenju cilja na svoj način. Projektna nastava još uvijek nije u većoj mjeri zastupljena u našem školstvu, ali novi *Predmetni kurikulum za Likovnu umjetnost* predviđa projekt kao jedan od načina za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva.

⁸ Usp. Wolfgang Mattes., *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2007., str. 108.

⁹ Usp. Isto.

¹⁰ Usp. Isto.

¹¹ Usp. Isto.

3. Zastupljenost teme u srednjoškolskoj nastavi Likovne umjetnosti

3.1. Zastupljenost teme u Nastavnom planu i programu za Likovnu umjetnost za gimnazije i Ispitnom katalogu državne mature za Likovnu umjetnost

Kao jedan od važnih koraka pri osmišljavanju projektne nastave nametnula se analiza zastupljenosti urbanizma i umjetnosti grada Korčule u srednjoškolskoj nastavi predmeta *Likovna umjetnost*. U *Nastavnom planu i programu za likovnu umjetnost za gimnazije*¹² (dalje *Nastavni plan*) Korčula nije posebno zastupljena u okviru tematskih cjelina. Budući da *Nastavni plan* ne obavezuje nastavnika na izbor likovnih primjera postoje tematske cjeline u sklopu kojih se mogu spomenuti i obraditi korčulanske znamenitosti, primjerice 1. razred: *Urbanizam (elementi i načela ustroja arhitektonskih sklopova)*; *Arhitektura: stanovanje (potrebe i oblikovanje potreba)*, 3. razred: *Gotika – slikarstvo*; *Renesansa (XV. – XVI. st.) – arhitektura, Hrvatska: Mješoviti gotičkorenesansni stil*; *Renesansa – slikarstvo*, 4. razred: *Slikarstvo i skulptura 1918. – 1945.*

Likovna umjetnost je izborni predmet na državnoj maturi za koji se svake školske godine donosi *Ispitni katalog*.¹³ Ispit se sastoji od dviju ispitnih cjelina, a sadržaji su podijeljeni u pet područja ispitivanja: *Temeljni sadržaji likovne umjetnosti*, *Likovna umjetnost od pretpovijesti do romanike*, *Likovna umjetnost od romanike do 20. stoljeća*, *Likovna umjetnost 20. stoljeća i Dizajn, fotografija i film*. Za svako područje ispitivanja u katalogu su navedeni obrazovni ishodi. U skladu sa sadržajem obrazovnih ishoda u prvoj ispitnoj cjelini od pristupnika se očekuje sposobnost analiziranja pojedinačnih elemenata likovnih primjera, a u drugoj ispitnoj cjelini analiza cjelokupnog likovnog primjera.

U najnovijem *Ispitnom katalogu državne mature za Likovnu umjetnost (2019./2020.)* nijedna korčulanska tema nije navedena u popisu likovnih primjera za analizu. Međutim, ta djela mogla bi se pojaviti u prvoj ispitnoj cjelini gdje će se ispitivati znanje na relevantnim likovnim primjerima koji nisu navedeni u *Ispitnom katalogu*, a ključni su za provjeru znanja iz navedenih područja.

¹² Usp. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni program za Likovnu umjetnost*, u: Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994., str. 90–97.

¹³ Usp. *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2019./2020. Likovna umjetnost*, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2019., <https://mk0ncvvot6usx5xu4d.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2019/10/LIKOVNA-2020.pdf> (pregledano 19. travnja 2020.)

3.2. Zastupljenost teme u srednjoškolskim udžbenicima Likovne umjetnosti

Važeći *Katalog obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava*¹⁴ kojeg je Ministarstvo znanosti i obrazovanja odobrilo 2014. godine za upotrebu u gimnazijama predviđa više naslova za nastavu *Likovne umjetnosti*. Zbog nedostupnosti novijih naslova analiza zastupljenosti teme u srednjoškolskim udžbenicima provedena je na udžbenicima do školske godine 2018./2019, bez novih naslova koji su uvršteni u dopunama *Kataloga* iz 2019. i 2020. Za prvi razred srednje škole u upotrebi su *Likovna umjetnost 1: udžbenik iz likovne umjetnosti za 1. razred srednjih škola s dvogodišnjim i četverogodišnjim programom* autorica Natalije Stipetić Ćus, Zrinke Jurić Avmedoski, Blanke Petrincec Fulir i Elen Zubek,¹⁵ zatim *Likovna umjetnost 1: udžbenik likovne umjetnosti za 1. razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole* Jadranke Damjanov¹⁶ te *Likovni govor: uvod u svijet likovnih umjetnosti: udžbenik za 1. razred gimnazije* Radovana Ivančevića.¹⁷

Za drugi razred srednje škole u upotrebi su *Likovna umjetnost 2: udžbenik iz likovne umjetnosti za 2. razred srednjih škola s dvogodišnjim programom* autorica Blanke Petrincec Fulir, Natalije Čipetić Ćus i Elen Zubek¹⁸, *Likovna umjetnost 2: udžbenik iz likovne umjetnosti za 2. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom* autorica Natalije Stipetić Ćus, Zrinke Jurić Avmedoski, Blanke Petrincec Fulir i Elen Zubek¹⁹, *Likovna umjetnost 2: udžbenik likovne umjetnosti za 2. razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole* Jadranke Damjanov²⁰, *Stilovi razdoblja život 1: od paleolitika do predromanike: udžbenik za 2. razred gimnazije* Radovana Ivančevića²¹ te *Likovna umjetnost 2: opća povijest umjetnosti: od prapovijesti do suvremenosti: udžbenik za 2. razred gimnazije s dvogodišnjim programom likovne umjetnosti* Antuna Karamana.²²

¹⁴ Usp. *Katalog obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava*, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2014., https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/popis_udzbenika_i_p.d.n.s.2014-2015-gimnazije.xls (pregledano 19. svibnja 2019.)

¹⁵ Zubek, E., Petrincec Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 1: udžbenik iz likovne umjetnosti za 1. razred srednjih škola s dvogodišnjim i četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.

¹⁶ Damjanov, J., *Likovna umjetnost 1: udžbenik za 1. razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2014. [prvo izdanje 1971.]

¹⁷ Ivančević, R., *Likovni govor: uvod u svijet likovnih umjetnosti: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2009. [prvo izdanje 1997.]

¹⁸ Petrincec Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Zubek E., *Likovna umjetnost 2: udžbenik iz likovne umjetnosti za 2. razred srednjih škola s dvogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.

¹⁹ Petrincec Fulir, B., Zubek, E., Jurić Avmedoski, Z., Stipetić Ćus, N., *Likovna umjetnost 2: udžbenik iz likovne umjetnosti za 2. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.

²⁰ Damjanov, J., *Likovna umjetnost 2: udžbenik za 2. razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2015. [prvo izdanje u okviru cjeline *Likovna umjetnost 2* [1972.]]

²¹ Ivančević, R., *Stilovi razdoblja život 1: od paleolitika do predromanike: udžbenik za 2. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2009. [prvo izdanje 1999.]

²² Karaman A., *Likovna umjetnost 2: opća povijest umjetnosti: od prapovijesti do suvremenosti: udžbenik za 2.*

Za treći razred srednje škole u upotrebi su *Likovna umjetnost 3: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom* autorica Natalije Stipetić Ćus, Zrinke Jurić Avmedoski, Blanke Petrincec Fulir i Elen Zubek²³, *Likovna umjetnost 3: udžbenik likovne umjetnosti za treći razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole* Jadranke Damjanov²⁴ te *Stilovi razdoblja život 2: od romanike do secesije: udžbenik za 3. razred gimnazije* Radovana Ivančevića²⁵.

Za četvrti razred srednje škole u upotrebi su *Likovna umjetnost 4: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom* autorica Natalije Stipetić Ćus, Zrinke Jurić Avmedoski, Blanke Petrincec Fulir i Elen Zubek,²⁶ *Likovna umjetnost 4: udžbenik likovne umjetnosti za treći razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole* Jadranke Damjanov²⁷ te *Stilovi razdoblja život 3: umjetnost i vizualna kultura 20. stoljeća: udžbenik za 4. razred gimnazije* Radovana Ivančevića.²⁸

Jadranka Damjanov u udžbeniku *Likovna umjetnost 3* korčulanske primjere obrađuje u sklopu cjeline *Hrvatska umjetnost* u poglavlju *Gotika, renesansa i barok u Dalmaciji*.²⁹ U uvodu poglavlja Korčula je spomenuta kao jedno od umjetnički najaktivnijih područja, uz Dubrovnik, Hvar i Šibenik. Kao primjer arhitekture koja pokazuje umjetničku sudbinu dalmatinskih gradova toga vremena autorica obrađuje zapadno pročelje katedrale sv. Marka u Korčuli (XV. st.) te imenuje njezine graditelje (domaće i talijanske). Ističe kako se u pročelju s jedne strane vidi nasljeđe apulijskog graditeljstva, a s druge strane bogato, masivno, pučko plastično oblikovanje koje ima ishodište u mletačkom graditeljstvu i koje je karakteristično za domaću korčulansku sredinu. Od slikarstva je obrađen poliptih Blaža Jurjeva (oko 1390. – 1450.) iz Opatske riznice u Korčuli (oko 1430.), točnije autorica analizira njegov središnji dio koji prikazuje Bogorodicu na prijestolju koja u krilu drži Isusa.

U udžbeniku *Likovna umjetnost 1* četiriju autorica u poglavlju *Antička Grčka* Korčula se navodi u kontekstu grčke kolonizacije čije tragove nalazimo i u Hrvatskoj kao grad koji se razvio

razred gimnazije s dvogodišnjim programom likovne umjetnosti, Zagreb: Školska knjiga, 2009. [prvo izdanje 2004.]

²³ Zubek, E., Petrincec Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 3: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.

²⁴ Damjanov, J., *Likovna umjetnost 3: udžbenik za 3.razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2015. [prvo izdanje u okviru cjeline *Likovna umjetnost 2* 1972.]

²⁵ Ivančević, R., *Stilovi razdoblja život 2: od romanike do secesije: udžbenik za 3. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2009. [prvo izdanje 2000.]

²⁶ Zubek, E., Petrincec Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 3: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.

²⁷ Damjanov, J., *Likovna umjetnost 4: udžbenik za 4.razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2015. [prvo izdanje u okviru cjeline *Likovna umjetnost 2* 1972.]

²⁸ Ivančević, R., *Stilovi razdoblja život 3: umjetnost i vizualna kultura 20. stoljeća: udžbenik za 4. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2004. [prvo izdanje 2001.]

²⁹ Usp. Damjanov, J., *Likovna umjetnost 3: udžbenik za 3.razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2015, str. 118–125.

iz ranijeg naselja.³⁰ U istom udžbeniku u poglavlju *Grad i gradogradnja* Korčula se navodi kao primjer grada geometrijske strukture.³¹ U udžbeniku *Likovna umjetnost 3* istih autorica u poglavlju *Gotika u Hrvatskoj* od korčulanskih primjera spominje se *Oplakivanje* (1438. – 1439.), još jedan poliptih Blaža Jurjeva smješten na Korčuli.³² U tekstu i u legendi ispod reprodukcije navodi se nekoliko ikonografskih značajki te podatak da se poliptih čuva u opatijskoj zbirci u Korčuli, što nije točno jer se čuva u crkvi Svih Svetih u Korčuli. U udžbeniku *Likovna umjetnost 4* četiri autorice spominju kipara s Korčule Franu Kršinića (1897. – 1982.) u poglavlju *Hrvatska umjetnost 20. stoljeća* i navode glavne odlike njegova kiparstva: lirski ugođaj, fine i zaobljene linije, zbijenu masu i finu obradu površine.³³

Antun Karaman u udžbeniku *Likovna umjetnost 2* u poglavlju *Grčki tragovi na hrvatskim prostorima* spominje *Lumbardsku psefizmu*, kamenu ploču s natpisom odnosno tekstom o kolonizaciji Korčule.³⁴ U poglavlju *Gotika u Hrvatskoj* isti autor govori o tome da počeci gradnje korčulanske katedrale pripadaju gotičkom stilskom slogu, a da je završena u renesansnom slogu te opisuje smjenjivanje domaćih i stranih graditelja.³⁵ Za prvu polovicu XV. stoljeća važnom smatra pojavu Bonina Jakovljeva iz Milana (? – 1429.) za kojeg navodi da dolazi na Korčulu i izvodi glavni portal i lunetu katedrale. Karaman u svom udžbeniku detaljno obrađuje stilske značajke slikara Blaža Jurjeva Trogiranina koje pokazuju opće značajke internacionalnog gotičkog stila. U tom kontekstu spominje poliptih iz crkve Svih Svetih u Korčuli te njegove karakteristike kao što su izdužene proporcije, dekorativna stilizacija nabora i zlatna pozadina ističe kao ključne za njegov utjecaj na širok krug suvremenih slikara. U poglavlju *Umjetnost prve polovice XX. st. u Hrvatskoj* između ostalih navodi kipare s Korčule Franu Kršinića i Ivana Lozicu (1910. – 1943.) kao najpoznatije kipare prve polovice XX. stoljeća.³⁶

Radovan Ivančević u udžbeniku *Likovni govor* u poglavlju *Urbanizam* spominje Korčulu kao primjer grada koji u srednjem vijeku nastoji imati pravilnu i jasnu geometrijsku kompoziciju i čiji raspored ulica podsjeća na riblju kost.³⁷ Ivančević u udžbeniku *Stilovi, razdoblje, život 3* u

³⁰ Usp. Zubek, E., Petrinc Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 1: udžbenik iz likovne umjetnosti za 1. razred srednjih škola s dvogodišnjim i četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014. str. 52–54.

³¹ Usp. Isto, str. 138–147.

³² Usp. Zubek, E., Petrinc Fulir, B., Stipetić Ćus, N., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 3: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014. str. 39–43.

³³ Usp. Stipetić Ćus N., Zubek, E., Petrinc Fulir, B., Jurić Avmedoski, Z., *Likovna umjetnost 4: udžbenik iz likovne umjetnosti za 4. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014. str. 108–131.

³⁴ Usp. Karaman A., *Likovna umjetnost 2: opća povijest umjetnosti: od prapovijesti do suvremenosti: udžbenik za 2. razred gimnazije s dvogodišnjim programom likovne umjetnosti*, Zagreb: Školska knjiga, 2009. str. 55–56.

³⁵ Usp. Isto, str. 125–134.

³⁶ Usp. Isto, str. 251–254.

³⁷ Usp. Ivančević, R., *Likovni govor: uvod u svijet likovnih umjetnosti: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 1997., str. 255–264.

poglavlju *Skulptura* govori o važnosti doprinosa Frane Kršinića kiparstvu međuratnog razdoblja te ističe ženske aktove kao najvišu vrijednost u njegovom opusu.³⁸ U tom dijelu spominje kiparev rodni otok Korčulu kao otok koji je stoljećima poznat po klesarima i kiparima.

Nakon provedene analize može se zaključiti da su korčulanske teme slabo zastupljene u srednjoškolskoj nastavi *Likovne umjetnosti*. Korčula i likovni primjeri vezani za Korčulu mogu se pronaći u udžbenicima svih autora, ali ne postoji nijedan primjer kojeg obrađuju svi autori. Unatoč tomu teme vezane za Korčulu pojavljuju u udžbenicima za sve razrede i to pokazuje da su Korčula i korčulanski likovni primjeri ipak prepoznati kao relevantni za poučavanje *Likovne umjetnosti*.

3.3. Uklopljenost teme u novi kurikulum

Ministarstvo znanosti i obrazovanja donijelo je 2019. godine *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije* (dalje *Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti*).³⁹ Početkom primjene *Predmetnog kurikuluma Likovne umjetnosti Nastavni plan* stavljen je izvan snage, a za učenike 1. razreda gimnazije novi kurikulum primjenjuje se već od školske godine 2019./2020.

Za *Predmetni kurikulum Likovne umjetnosti* karakteristična je fleksibilnost, on odgovara svim satnicama prema kojima se predmet poučava u različitim vrstama gimnazija i drugim srednjim školama. Odgojno-obrazovni ishodi ostvaruju se temama i sadržajima koji su raspoređeni u četiri cjeline od kojih svaka obuhvaća fond 35 nastavnih sati, a pojašnjenje satnica prema školama navode se detaljnije na početku svake cjeline.

Tematski koncept »Umjetnost i čovjek« obrađuje se u prvoj godini učenja i poučavanja i u njemu se istražuje odnos čovjeka i umjetničkog stvaranja kroz teme »Ljudsko tijelo u umjetnosti« i »Pogled na svijet« koje se obrađuju kroz nekoliko problemskih pristupa.⁴⁰ U drugoj godini obrađuje se tema »Čovjek i prostor«. Tematski koncept »Umjetnost i tumačenje svijeta« obrađuje se u trećoj godini, a sadržaji ishoda i učenikova aktivnost ostvaruju se problemski u temama »Umjetnost i duhovnost« i »Umjetnost i znanost«. U četvrtoj godini

³⁸ Usp. Ivančević, R., *Stilovi razdoblja život 3: umjetnost i vizualna kultura 20. stoljeća: udžbenik za 4. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2006., str. 157–162.

³⁹ Usp. *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*, 2019., <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PredmetniKurikulumi//Likovna%20kultura%20i%20Likovna%20umjetnost%20nakon%20recenzija,%20listopad%202018..pdf> (pregledano 19. svibnja 2020.)

⁴⁰ U temi »Ljudsko tijelo u umjetnosti« problematiziraju se različiti načini prikazivanja i korištenja ljudskog tijela u umjetnosti kroz podteme: tijelo kao objekt, tijelo u tragovima te tijelo kao subjekt, a u temi »Pogled na svijet« kroz sljedeće podteme: odabir i prikaz tema karakterističnih za pojedina razdoblja, vrste perspektiva, različiti pristupi formi te prikaz vizualne stvarnosti u fotografiji, filmu i videu.

obrađuju se teme »Umjetnost i moć« i »Umjetnost i stvaralački proces«. Kroz temu »Umjetnost i moć« proučava se odnos između umjetnosti i moći s nekoliko gledišta, među ostalim razumijevanje propagandnih mogućnosti umjetnosti, njezine uloge u osvještavanju bitnih društvenih pitanja te položaja i uloge umjetnika u društvu. U sklopu teme »Umjetnost i stvaralački proces« istražuje se priroda stvaralačkog umjetničkog procesa kao egzistencijalne ljudske potrebe koja se izražava kroz različite umjetničke aktivnosti od prapovijesti do danas.

Prema kurikulumu gradivnu strukturu predmeta *Likovna umjetnost* čine tri domene (ključna koncepta) koje su povezane sa trima osnovnima područjima ljudske osobnosti i aktivnosti: psihomotoričkim (djelatnim), afektivnim (osjećajnim) i kognitivnim (spoznajnim). Ta područja u velikoj mjeri njeguje i potiče poučavanje putem likovne umjetnosti i o likovnoj umjetnosti. Glavna svrha domena je naglašavanje ključnih sadržajnih i odgojno-obrazovnih sastavnica predmeta, ali ističe se kako bi se u odgojno-obrazovnome procesu domene trebale preplitati i dopunjavati ovisno o potrebama sadržaja pojedinog ishoda. Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ciljeva unutar svake domene usklađeni su sa tematskim konceptima.⁴¹

Domena *Stvaralaštvo i produktivnost* posvećena je različitim aspektima i mogućnostima likovnog izražavanja učenika te istraživanju stvaralačkog procesa i različitih likovnih problema. Unutar glavnih tema predlažu se podteme koje se mogu odabrati kao istraživački zadatak. Preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda slične su za sve godine učenja i poučavanja. Učenici izrađuju istraživački rad, a ovisno o godini podijeljeni su u skupine, parove ili rade samostalno. Tijekom godine istražuju samo jedan problem unutar jedne izabrane podteme, a učenik realizira rezultate istraživanja u jednom od predloženih medija: tekst, plakat, maketa, fotografija, video, portfolio, e-portfolio, prezentacija, izrada mrežne stranice, virtualna galerija, blog, likovni rad, vizualna interpretacija, vizualna rekonstrukcija i slično.⁴²

U sadržajnom središtu domene *Doživljaj i kritički stav* nalazi se razvijanje analitičkog i kritičkog mišljenja kao nužnog preduvjeta za odgajanje budućeg kompetentnog promatrača koji je sposoban izraziti argumentirane stavove o likovnom stvaralaštvu i vizualnom okružju. Osnovna preporuka za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda unutar ove domene je analiza likovnog djela kroz vođeno promatranje u kojemu je važna uloga učitelja koji doprinosi učenikovu razumijevanju likovnog djela. Na taj način se odgaja opažaj i razvija kritičko mišljenje učenika. Preporučljivo je učenicima osigurati neposredno iskustvo umjetničkog djela i

⁴¹ Usp. Kurikulum nastavnog predmeta *Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*, 2019., <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PredmetniKurikulumi//Likovna%20kultura%20i%20Likovna%20umjetnost%20nakon%20recenzija,%20listopad%202018..pdf> (pregledano 19. svibnja 2020.), str. 4.

⁴² Usp. Isto.

kada je to moguće obraditi primjere lokalne/nacionalne baštine na samome lokalitetu (u sklopu projektne nastave, terenske nastave i slično). Kritički stav može se razvijati i kroz raspravljачke teme u kojima učenici trebaju argumentirati svoje stavove. Raspravljачke teme predložene su za svaku godinu učenja i poučavanja, ali nastavnik ih ima obavezu ostvariti samo u četvrtoj godini.⁴³

Domena *Umjetnost u kontekstu* temelji se na razumijevanju likovne umjetnosti i stvaralaštva kao integralnog i važnog dijela života svih ljudskih zajednica i kultura kroz povijest. Preporučljivo je tematsko, komparativno, sinkronijsko ili dijakronijsko pristupanje likovnim problemima.⁴⁴

Prema *Nastavnom planu* predloženi projekt namijenjen je učenicima trećeg razreda, a može se provesti i u četvrtom razredu. Prema tematskim konceptima novog kurikulumu projekt bi se mogao provesti u drugom ili trećem razredu jer se može uklopiti u tematski koncept »Čovjek i prostor« i u tematski koncept »Umjetnost i tumačenje svijeta«. Kurikulum navodi mogućnost da se više problema unutar jedne teme može ujediniti u projekt, prema tome je projektna nastava jedan od načina za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda.

Sadržaji ishoda i aktivnosti učenika vezani za tematski koncept »Čovjek i prostor« usmjereni su na proučavanje osnova arhitekture, upoznavanje s obilježjima specifičnih građevina pojedinog razdoblja/stila, a posebni je naglasak na urbanizmu i stambenoj arhitekturi različitih razdoblja/stilova (svjetska i nacionalna), uključujući i suvremeno doba. Budući da su unutar projektne nastave na primjeru grada Korčule predložene istraživačke teme *Urbanizam i fortifikacije grada Korčule*, *Stambena arhitektura grada Korčule* i *Sakralna arhitektura grada Korčule*, u sklopu njih moguće je ostvariti neke odgojno-obrazovne ishode vezane za tematski koncept »Čovjek i prostor«.

Sadržaji za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda odnosno podteme koje se predlažu za istraživački zadatak unutar domene *Stvaralaštvo i produktivnost* su osnove arhitekture, urbanizam, pojava specifičnih građevina za pojedino razdoblje ili stil, stambena arhitektura, lokalna i nacionalna baština stanovanja (tradicionalna i reprezentativna) te odnos arhitekture, skulpture i slikarstva. Učenik analizirajući korčulanska djela arhitekture i urbanizma koja se uklapaju u temu »Čovjek i prostor« na temelju neposrednog kontakta ostvaruje odgojno-obrazovne ishode unutar domene *Doživljaj i kritički stav*. Ishodi uključuju učeničku analizu osnovnih konstruktivnih i prostornih elementa te stilskih obilježja arhitekture na primjeru sakralne i stambene arhitekture, prepoznavanje i imenovanje elemenata urbanizma i načela

⁴³ Usp. Isto, str. 5.

⁴⁴ Usp. Isto.

oblikovanja cjeline. Odgojno-obrazovni ishodi također podrazumijevaju da učenik opisuje djela tradicionalne i reprezentativne stambene arhitekture te objašnjava njihovu važnost u kontekstu nacionalne baštine, kao i da i u tom kontekstu uspoređi urbanističko oblikovanje različitih stilova i razdoblja. Na primjerima korčulanske stambene arhitekture učenici će moći objasniti i tumačiti odabir materijala, oblikovanje i organizaciju prostora tradicionalnog i reprezentativnog stanovanja s obzirom na društveno-povijesni i geografsko-klimatski kontekst. U okviru domene *Umjetnost u kontekstu* važna sposobnost koju će učenici usvojiti je i povezivanje umjetničkog djela s odgovarajućim stilom i razdobljem.

Jedna od podtema tematskog koncepta »Čovjek i prostor« je i odnos arhitekture, skulpture i slikarstva. Osim već spomenutih predloženih tema unutar projektne nastave na primjeru grada Korčule, predložene su i teme *Slikarska baština grada Korčule* i *Kiparska baština grada Korčule* u sklopu kojih je moguće ostvariti odgojno-obrazovne ishode podteme.

Tematski koncept »Umjetnost i tumačenje svijeta« obuhvaća dvije usklađene teme. Tema »Umjetnost i duhovnost« prati promjene u oblikovanju, funkciji i ikonografiji umjetničkog djela kao odraz filozofskog, kulturnog, vjerskog ili duhovnog koncepta, a tema »Umjetnost i znanost« obuhvaća promjene likovnog oblikovanja pod utjecajem znanstvenih koncepata i konkretnu primjenu znanstvenih i tehnoloških otkrića u nastanku novih likovnih rješenja. Usklađenost ovih tema omogućuje odabir likovnih primjera urbanizma, arhitekture, kiparstva, slikarstva, fotografije i suvremenih medija, a koji na različite načine iskazuju kulturni, vjerski, duhovni, filozofski ili idejni sadržaj i/ili djela nastala primjenom različitih znanstvenih otkrića i tehnoloških inovacija. Ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda ovih tema u sklopu projekta najviše mogu pridonijeti predložene istraživačke teme *Slikarska baština grada Korčule*, *Kiparska baština grada Korčule* i *Sakralna arhitektura grada Korčule*.

Jedna od podtema koja se predlaže za istraživački zadatak unutar domene *Stvaralaštvo i produktivnost* je duhovnost/religija i umjetnost, a najveći dio umjetničke baštine grada Korčule koji se obrađuje u sklopu projekta putem istraživačkih tema pripada upravo sakralnoj baštini. Ishodi unutar domene *Doživljaj i kritički stav* u središtu imaju analizu koja se u ovom tematskom konceptu usmjerava na likovne i ikonografske elemente, načine oblikovanja i kompozicijska načela, materijalna i izvedbena obilježja, stilske i tematske osobitosti te konstruktivna i oblikovna rješenja. Djela nacionalne sakralne baštine preporučuju se kao relevantni primjeri nakon čije će obrade učenik moći objasniti važnost i društvenu odgovornost očuvanja umjetničke nacionalne baštine. U sklopu ove projektne teme učenici će obraditi sakralnu arhitekturu i moći će objasniti povijesnu i stilsku slojevitost odabranih primjera. U sklopu domene *Umjetnost u kontekstu* ishodi podrazumijevaju da će učenik moći objasniti utjecaj kulta i vjere na odabranim

primjerima, protumačiti ikonografske elemente umjetničkog djela, objasniti ikonografske metode na odabranim likovnim primjerima te smjestiti analizirano umjetničko djelo u odgovarajući stil ili razdoblje.

4. Struktura, metode rada i ciljevi

Predviđeno trajanje projekta je osam tjedana i odvija se izvan redovne nastave, u drugom polugodištu školske godine. Projekt je prvenstveno namijenjen učenicima drugog i trećeg razreda srednje škole. Sastoji se od tri faze: prva faza odnosi se na pripremu za rad na terenu, druga faza je terenska nastava, a treća faza je predstavljanje izložbe kao završnog proizvoda projekta. Učenici će početne informacije o projektu dobiti u sklopu redovne nastave Likovne umjetnosti, a projekt će također biti oglašen na oglasnoj ploči i mrežnim stranicama škole. Maksimalni mogući broj sudionika u projektu je trideset, a bit će podijeljeni u šest skupina. Za sudjelovanje je potrebno prijaviti se nastavniku, osobno ili putem elektroničke pošte. Prijavljeni učenici bit će pozvani na uvodno predavanje koje se odvija u učionici.

Glavni cilj projekta je odmaknuti se od učioničke nastave i upoznati se s nacionalnom kulturnom baštinom na terenu. Riječ je o baštini koja je slabo zastupljena u školskim programima i udžbenicima pa je projekt usmjeren podizanju svijesti o njezinoj važnosti i važnosti njezinog očuvanja. U ostvarivanju glavnog cilja projekta najvažniji su učenici te se podrazumijeva njihovo aktivno sudjelovanje u svim fazama projekta, a nastavnik je tu u ulozi mentora. Uspješan projekt koristit će učenicima jer će povećati razinu njihove samostalnosti u istraživanju literature te poboljšati njihove socijalne i organizacijske vještine. Iskustvo rada u grupi zahtijeva toleranciju i uvažavanja tuđeg mišljenja te jača svijest o važnosti dobre komunikacije među sudionicima kako bi se postigao zajednički cilj. Planirana suradnja s učenicima lokalne škole također je izvrsna za jačanje povezanosti mladih ljudi iz različitih mjesta na otoku.

Metode koje se koriste su metode pisanja, čitanja, slušanja, promatranja, usmenog izlaganja, zapažanja, rada u grupi i sl. Radni materijali sadrže razne zadatke otvorenog i zatvorenog tipa, zadatke kratkog odgovora, zadatke produženog odgovora, zadatke višestrukog izbora, zadatke povezivanja pojmova i sl.

5. Tijek projektnih faza

5.1. Prva faza projekta – pripreme za rad na terenu

Nastavnik održava uvodno predavanje kako bi učenike detaljno upoznao sa strukturom projekta i njihovim obavezama vezanim uz njega. Detaljno se objašnjavaju predložene teme dodijeljene pojedinim skupinama učenika te odgojno-obrazovni ishodi i ciljevi vezani uz svaku temu kako bi učenici znali na što se trebaju usredotočiti prilikom pripremanja svojih izlaganja na terenu. Na uvodnom predavanju učenici će dobiti *Vremenik* [Prilog: *Vremenik*] i upute za rad. Učenici će biti podijeljeni u šest skupina, a svakoj će se skupini dodijeliti po jedna tema te referentni Popis literature za izlaganja [Prilog: *Popis literature za izlaganja*] za tu temu. Teme su redom *Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule*, *Fortifikacija i urbanizam grada Korčule*, *Stambena arhitektura grada Korčule*, *Sakralna arhitektura grada Korčule*, *Kiparska baština grada Korčule* i *Slikarska baština grada Korčule*.

Svaka skupina učenika ima za zadatak u roku od četiri tjedna pripremiti izlaganje o zadanoj temi koju će izlagati na terenu i uz pomoć nastavnika sastaviti radne materijale za svoje kolege. Osim termina za osobne konzultacije (jednom tjedno) nastavnik će učenicima biti dostupan i putem elektroničke pošte.

5.2. Druga faza projekta – Terenska nastava

U drugoj fazi projekta odlazi se na terensku nastavu u trajanju od tri dana. Prva dva dana predviđena su za izlaganje radova na terenu. Prvi dan je predviđen za izlaganje tema *Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule*, *Fortifikacije i urbanizam grada Korčule* i *Stambena arhitektura grada Korčule*. Drugi dan je predviđen za izlaganje tema *Sakralna arhitektura grada Korčule*, *Kiparska baština grada Korčule* i *Slikarska baština grada Korčule*.

Treći dan su predviđeni posjeti lokalnoj kamenoklesarskoj radionici i Gradskom muzeju Korčula koji ima zbirku kamenoklesarstva. Kako bi se učenici dodatno upoznali s lokalnom zajednicom i povezali s lokalnim institucijama, u gradskom muzeju bit će održano druženje s učenicima lokalne škole. Održat će se zajednička fotoradionica „Upoznajmo našu kulturnu baštinu“. Postojeće skupine učenika biti će povećane u skladu s brojem novih učenika i svaka će skupina dobiti Predloženi popis djela [Prilog: *Predloženi popis djela za fotografiranje*] koje bi trebalo fotografirati. Nakon dogovora o radu učenici će imati slobodno vrijeme za fotografiranje.

5.3. Treća faza projekta – Predstavljnje i vrjednovanje projekta

Nakon terenske nastave učenici imaju tri tjedna za pripremanje izložbe koju će postaviti u predvorju škole. Izložbu će sačinjavati učeničke fotografije nastale u suradnji s učenicima lokalne škole na fotoradionici „Upoznajmo našu kulturnu baštinu“. Izložba će istovremeno biti postavljena i u predvorju Gradskog muzeja Korčula. Prigodom otvaranja izložbe učenici će u skladu s postojećom podjelom u skupine održati skraćena izlaganje i predstaviti ono što su naučili na terenu. Planirana je i objava najboljih fotografija na mreži.

6. Istraživačke teme

6.1. Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule

U sklopu projektne teme *Geografski položaj i povijesne okolnosti grada Korčule* učenici prve skupine će održati *Prezentaciju* [Prilog: *Prezentacija 1*] u školskoj učionici. Cilj ove projektne teme je da učenici samostalno istraže položaj grada Korčule u odnosu na okolno geografsko područje, prouče najvažnije teorije o njegovom postanku te organizaciju i izmjenjivanje vlasti kroz povijest. Za razumijevanje političkog položaja grada Korčule također je važno da se učenici upoznaju s položajem i poviješću Korčulanske biskupije. Posebnu pozornost učenici bi trebali posvetiti gradskom statutu. Učenici će nakon proučavanja ove teme moći navesti i objasniti karakteristike geografskog položaja grada Korčule, njegovog političkog položaja kroz povijest i najvažnije teorije o postanku današnjeg grada te prepoznati važnost utjecaja mletačke vlasti na njegov razvoj.

Učeničko izlaganje započinje uvodnim slajdom [Prezentacija 1/1] na kojem se nalazi slijepa karta Hrvatske sa zadatkom [Zadatak 1.] koji se nalazi u radnim materijalima [Prilog: *Radna knjižica*]. Učenici u svojim materijalima moraju crvenom bojom zaokružiti otok Korčulu, plavom bojom Pelješac i crnom bojom Dubrovnik [Prezentacija 1/2]. Nakon što učenici riješe vježbu na prezentaciji će se pojaviti rješenje kako bi svi učenici mogli provjeriti točnost [Prezentacija 1/3]. Zatim učenici nastavljaju s izlaganjem.

Otok Korčula nalazi se u središnjem dijelu Jadrana, u grupi srednjodalmatinskih otoka, pružajući se od istoka prema zapadu oko 40 km.⁴⁵ Na obali krajnjeg sjeveroistočnog dijela otoka Korčule smjestio se grad Korčula u 17,6 km dugom Pelješkom kanalu [Prezentacija 1/4].⁴⁶ Udaljenost Korčule i susjednog poluotoka Pelješca na tom mjestu je najmanja i iznosi svega 1270 m [Prezentacija 1/5].⁴⁷ Povijesni dio grada smješten je na malom poluotoku koji je uskom prevlakom vezan uz otok, a varoš (suburbium) i suvremena predgrađa šire se uz obalu prema zapadu i jugoistoku. Smještaj na poluotoku isturenom u Pelješki kanal koji je oduvijek imao ulogu »južnih vrata« srednjeg primorja i pružao sigurnu zaštitu brodovima nakon duge plovidbe otvorenom pučinom, predstavljao je prednost i preduvjet gospodarskog razvitka Korčule.⁴⁸ Poluotok predstavlja ključnu točku u tom pomorskom tjesnacu odakle puca pogled daleko prema Hvaru na zapadu te prema Mljetu i Dubrovniku na istok, od njega počinje prvi i jedini prolaz od

⁴⁵ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: portret jednog grada na istočnom Jadranu*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 1995., str. 36.

⁴⁶ Usp. Ante Kalogjera, »Korčula: Razvoj grada i suvremene funkcije«, u: *Geografski horizont 1–4 (1985.)*, str. 3.

⁴⁷ Usp. Isto.

⁴⁸ Usp. Isto.

Otrantskih vrata prema srednjem i sjevernom Jadranu, dugačak oko 10 km.⁴⁹ Zahvaljujući povoljnom položaju, u Korčuli se razvijaju brodogradnja i pomorstvo [Prezentacija 1/6]. Obala je odlično razvedena, pristupačna i s pogodnom dubinom, a u neposrednoj blizini nalazi se dvadesetak otočića Korčulanskog arhipelaga (škoji) među kojima se ističe Vrnik, Badija, Planjak, Majsan, Lučnjak, Sutvara, Stupe i Rogačić [Prezentacija 1/7].⁵⁰ Ovi otočići poznati su po kvalitetnom kamenu [Prezentacija 1/8]. Najpoznatiji je vrnički kamen, a također su značajni kamenolomi na Kamenjaku i Planjaku. Iz povijesnih izvora poznato je da su kvalitetu kamena prepoznali već Rimljani, a sačuvani su ugovori i druge isprave koje nam govore kako se crpljenje nastavilo i u srednjem vijeku kada dubrovački majstori tijekom XIV. stoljeća i kasnije dolaze birati i obrađivati kamen, a zatim su ga opremali u Dubrovnik za potrebe velikih gradnji.⁵¹

Antičko ime za otok Korčulu je grčki *Korkyra Melaina*, a rimski *Korkyra Nigra*. Naziv *Korkyra* znači »hridni prolaz« (iliro-grčki: *kor-gyros*).⁵² Korčula je »melaina, nigra«, crna, kako bi se njena izrazito pošumljena površina razlikovala od hridi Pelješca. Od jednočlanog naziva *Korkyra* nastao je kasnije najprije naziv *Korcira*, *Korkora*, *Kurzola* i napokon današnji naziv Korčula.⁵³

Otok Korčula bio je naseljen već u neolitu, što potvrđuju nađeni ostaci oruđa i grnčarije, a njegovi prvi poznati stanovnici bili su Iliri, koji su se najvjerojatnije već u najranijoj fazi naselili blizu današnjeg grada.⁵⁴ Već od posljednjeg stoljeća stare ere spominje se u spisima grad na otoku Korčuli, koji su navodno osnovali Knidani iz Male Azije. Smatra se da se to dogodilo najkasnije u V. st. pr. Kr, no stručnjaci se ne slažu je li se grčki grad nalazio na mjestu današnjeg grada ili negdje drugdje na otoku. Najvažniji spomenik iz grčkog doba je Lumbardska psefizma, kamena ploča pronađena u naselju Lumbarda, na kojoj je uklesan natpis o podjeli zemljišta pri osnivanju grada među starosjediocima Ilirima i došljacima Greima iz Isse, datirana u III. ili IV. st. pr. Kr.⁵⁵ Riječ je o najstarijem pisanom spomeniku u Hrvatskoj. Na otoku nalazimo i tragove rimske prisutnosti, od kojih se ističe ruševina ville rustice u Lumbardi, a iz ranokršćanskog

⁴⁹ Usp. Božo Baničević, »Korčulanski poluotočić prije nastanka grada«, u: *Godišnjak grada Korčule 6*, Korčula: Gradski muzej, 2001., str. 215.

⁵⁰ Usp. Ante Kalogjera, »Korčula: Razvoj grada i suvremene funkcije«, 1985., str. 3.

⁵¹ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, Korčula: Ogranak Matice hrvatske Korčula, 2009., str. 7.

⁵² Usp. Božo Baničević, »Korčulanski poluotočić prije nastanka grada«, 2001., str. 221.

⁵³ Usp. Isto.

⁵⁴ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 127.

⁵⁵ Miljenko Solarić, Nikola Solarić, »Lumbardska psefizma najstariji dokument o podjeli zemlje u Hrvatskoj iz početka 4. ili 3. stoljeća pr. Kr.«, u: *Kartografija i geoinformacije Vol. 8, Br. 12*, Zagreb: Hrvatsko kartografsko društvo, 2009.

razdoblja značajni su ostaci crkvice i memorija na otočićima Majsanu, Gubavcu i Lučnjaku.⁵⁶

Zbog nedostatka pisanih dokumenata i očuvanih fizičkih tragova istraživači nisu složni oko vremena nastanka današnjeg grada. Neki istraživači tvrde da se današnja Korčula razvila iz prijašnjeg naselja koje se nalazilo na tom području. Arhitekt i urbanist Berislav Kalogjera je smatrao da morfologija grada, a posebno njegov ulični raster i lokacija katedrale pokazuju očitu ranosrednjovjekovnu provenijenciju. Prema njemu grad su osnovale visoko civilizirane izbjeglice iz obalnih gradova koje su došle u VII. st. te u razdoblju od VII. do IX. stoljeća na prostoru poluotoka formirale aglomeraciju izvjesnih urbanih atributa. Prema tome mišljenju grad je utvrđenu i dijelom realiziranu gradsku matricu imao već do dolaska Neretljana koji su osvojili grad vjerojatno već u IX. stoljeću.⁵⁷

Povjesničar umjetnosti Joško Belamarić zastupa teoriju da je grad nastao *ex nihilo* (ni iz čega), kao izravna projekcija težnji moćnog feudalca Marsilija Zorzija da utemelji *castrum*, izuzetno važnu postaju na jadranskoj transverzali koja je povezivala Veneciju s njenim posjedima na Levantu, na otoku koji je trebao postati nasljedna kneževina pod mletačkim protektoratom.⁵⁸ Između ostalih, kao jedan od najvažnijih dokaza toj tvrdnji navodi činjenicu što sva korčulanska naselja od Blata do Žrnova drže katastarski obje strane uskog otoka i imaju posjede na južnoj i sjevernoj strani, a grad Korčula drži uski areal oko samog grada.⁵⁹ Učenici u svojim radnim knjižicama imaju zadatak [Zadatak 2.] da navedu dvije teorije o nastanku današnjeg grada i iznesu svoje mišljenje o tome koju teoriju smatraju vjerojatnijom, potiče se usmena rasprava [Prezentacija 1/9].

Činjenica je da je do početka XIII. stoljeća sudbina ovog područja nejasna, ali je sigurno nekoliko puta ono mijenjalo gospodare od Mlečana i Neretljana, travunjskih, zahumskih i dukljanskih knezova do hrvatske države.⁶⁰ Do tih promjena često se dolazilo oružanim akcijama, a posebno se ističe ona kojom se mletački plemić Marsilije Zorzi sredinom XIII. stoljeća domogao grada i potom se ugovorom s Korčulanima obvezao obnoviti grad i prihvatiti postojeći gradski statut donesen 1214. godine.⁶¹ Korčula je u svim tim previranjima zahvaljujući povoljnom geopolitičkom položaju najčešće imala visoki stupanj autonomije, a kada se trebala odlučiti za prihvaćanje nekog »čvršćeg političkog vrhovništva« odlučila se za Veneciju.⁶² U

⁵⁶ Usp. Berislav Kalogjera, Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu, 1995., str. 32.

⁵⁷ Usp. Isto, str. 53–63.

⁵⁸ Usp. Joško Belamarić, »Marsilio Zorzi i osnutak grada Korčule 1256. godine«, u: 700 godina korčulanske biskupije, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005., str. 84.

⁵⁹ Usp. Isto, str. 94.

⁶⁰ Usp. Berislav Kalogjera, Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu, 1995., str. 56.

⁶¹ Usp. Isto.

⁶² Usp. Ivica Prlander, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, u: 700 godina korčulanske biskupije, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005. str. 25–26.

travnju 1420. Korčula prihvaća venecijansku vlast i tada započinje značajno razdoblje u razvoju grada, koji je pod venecijanskom vlasti ostao do pada Mletačke Republike 1797.⁶³ Na taj je način imala zajamčenu određenu komunalnu individualnost u okviru »superiorne mletačke ekonomije-svijeta«, a prihvaćanje dubrovačke vlasti podrazumijevalo bi barem posredno mletački suverenitet. Naime, Dubrovčani su željeli ovladati srednjodalmatinskim otocima, među njima i Korčulom, a to im je i uspjelo 1413. godine, no vlast su uspjeli zadržati samo do 1417.⁶⁴

Kao uvod u sljedeći zadatak [Zadatak 3.] učenici izlagači usmeno pitaju ostale kolege u kojem djelu kojeg autora nalazimo lik Antenora i zašto su Korčulani izabrali baš Antenora za utemeljitelja grada te da navedu još neki grad koji svoj postanak pripisuje antičkom junaku, ako im je poznat [Prezentacija 1/10]. Učenici svoje odgovore i razmišljanja trebaju zabilježiti u radnoj knjižici. Zanimljivo je spomenuti kako su Korčulani u XVI. stoljeću objasnili podrijetlo svoga grada. U razdoblju kada se okretalo antici usvojili su legendu o trojanskom junaku Antenor⁶⁵ kao utemeljitelju grada.⁶⁶ Spomen-ploča s Antenorovim natpisom postavljena je 1592. godine na istočni zid kule Morskih vrata ispod bogato oblikovanog i ukrašenog grba tadašnjeg kneza Antuna Leonea [Prezentacija 1/11].⁶⁷

Zahvaljujući njezinom strateškom položaju Korčulu su često napadali razni osvajači, poznato je da je u srednjem vijeku više puta stradala. Jedna od kobnijih bitaka za grad dogodila se 1298. kada su se u Pelješkom kanalu sukobile genoveška i venecijanska flota, a znamenita je i opsada Korčule od strane osmanlijskog brodovlja pod zapovjedništvom alžirskog potkralja Uluz Alija 1571. godine od koje su se Korčulani uspjeli obraniti, pripisavši svoj spas čudesnom zagovoru Gospe od Otoka (Badije).⁶⁸ Oko 1570. u putopisu Giovannija Francesca Camocija objavljen je jedan od prvih crteža grada, koji prikazuje cijeli otok, ali detaljno samo grad i njegovu okolinu [Prezentacija 1/12].⁶⁹

Utemeljenje srednjovjekovne biskupije jedan je od najvažnijih povijesnih događaja za Korčulu. Povjesničar Ivica Prlender ističe kako »uspostavljanje biskupije značenjem nadilazi

⁶³ Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014., str. 9.

⁶⁴ Usp. Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, 2005., str. 26. i 36.

⁶⁵ »Antenor (grč. Ἀντήνορ, Antēnōr), u Homerovoj Ilijadi, mudri trojanski junak koji je predlagao da se Grcima vrati lijepa Helena kako bi se izbjegao rat. Prema kasnijoj priči, izdajnik koji je Grcima, skrivenima u drvenu konju, pomogao izaći i zato dobio polovicu Prijamova blaga i slobodan izlaz iz Troje. Rimska tradicija smatra ga osnivačem Pataviuma (Padova). « Usp. »Antenor«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2944> (pregledano 12. srpnja 2018.)

⁶⁶ Usp. Igor Fisković, »Korčula grad-biskupija i starija njezina likovna baština«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005., str. 152–153.

⁶⁷ Usp. Alena Fazinić, »Spomenici i spomen-ploče u gradu Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 6*, Korčula: Gradski muzej, 2001., str. 357.

⁶⁸ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, Korčula: Ogranak Matice hrvatske Korčula, 2009., str. 7.

⁶⁹ Usp. Berislav Kalogjera, Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu, 1995., str. 20.

nutarnji život vjernika i crkvene hijerarhije nekog grada ili nekog kraja, ona je temeljno određenje identiteta komunalnog svijeta u nastajanju».⁷⁰ Treba naglasiti da prije uspostave biskupije u gradu nema likovnih ostvarenja vrijednih pozornosti i da je korčulanska sredina najvrednija likovna djela namakla otkad je u nju preseljeno sjedište Stonske, otada Korčulansko-stonske⁷¹ biskupije.⁷² Ugovor o preseljenju biskupske stolice iz Stona u Korčulu sklopili su u lipnju 1300. godine u dubrovačkom dominikanskom samostanu poslanici korčulanske komune Blaž Crnotić i Cepreda Obradić sa stonskim biskupom Ivanom Kručićem.⁷³ Od 1300. do 1802. u Korčuli se izmijenilo 36 biskupa.⁷⁴ Korčulanska biskupija se od svog osnutka 1300. do 1540. nazivala Korčulansko-stonska biskupija, od 1541. samo Korčulanska jer se Stonska odvojila.⁷⁵ Nakon smrti posljednjeg biskupa dolaze teška vremena za biskupiju, 1828. godine Korčulanska biskupija je ukinuta i pripojena Dubrovačkoj.⁷⁶ Korčulani se nisu lako pomirili s degradacijom pa su 1876. uspjeli dobiti status mitronosne opatije, koja je postojala do 1971. kada je ukinuta te se Korčula nakon gotovo sedam stoljeća vratila na razinu župe.⁷⁷ Kroz povijest su u gradu Korčuli očuvale tri bratovštine koje djeluju i danas. Pod imenom bratovština podrazumijeva se društveno i religiozno udruživanje svjetovnjaka (laika) na staleškoj osnovi. Svjetovnjaci se ujedinjuju za određene ciljeve, pobožnosti ili bogoslužja posjedujući pravnu osobnost i skupno vlasništvo.⁷⁸ Najstarija bratovština Svih Svetih, osnovana 1301., jedina je organizacija takve vrste koja je preživjela srednji vijek kontinuirano djelujući više od sedam stoljeća do danas.⁷⁹ U vrijeme kužnih bolesti 1575. osnovana je Bratovština svetog Roka, a Bratovština Blažene Djevice Marije od Utjehe – Pojasa utemeljena je 1603. s ciljem njegovanja marijanske pobožnosti.⁸⁰

Važno je upoznati se i s političko-pravnim ustrojstvom grada [Prezentacija 1/13].⁸¹ U početku je za donošenje osnovnih pravnih akata i zaključaka bila zadužena Pučka skupština, koju je kasnije zamijenilo Veliko vijeće s oko 50 članova. Na čelu komune stoji knez sa zamjenicima, a kad su ta mjesta privremeno slobodna, vijeće bira rektore iz redova građana. Knezu su u

⁷⁰ Usp. Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, 2005., str. 24.

⁷¹ U literaturi se često naziva i Stonsko-korčulanska biskupija.

⁷² Usp. Igor Fisković, »Korčula grad-biskupija i starija njezina likovna baština«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005., str. 137.

⁷³ Usp. Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, 2005., str. 28–29.

⁷⁴ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 10.

⁷⁵ Usp. Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, 2005., str. 38.

⁷⁶ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 10.

⁷⁷ Usp. Isto, str. 10–11.

⁷⁸ Usp. Stanko Lasić, »700 godina bratovštine Svih Svetih u Korčuli«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005., str. 68.

⁷⁹ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 11.

⁸⁰ Usp. Isto.

⁸¹ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 85–86.

vršenju vlasti pomoć pružala tri suca koji skupa čine kuriju – sudsku i administrativnu vlast. Uz kuriju pojavljuje se i Malo vijeće sastavljeno od spomenuta tri (velika) suca i dodatna tri (mala) suca. U početku su sve ove funkcije (osim kneževske) mogli vršiti svi građani, ali su se već od XIV. stoljeća, kad se počinje formirati plemstvo, dijelile većinom plemićima, koji tako uz ekonomsku premoć preuzimaju i političku vlast.⁸²

Prema definiciji statut u prošlosti označava kodificiranu zbirku pravnih odredbi, uglavnom utemeljenu na starijem i nezapisanom običajnom pravu, kojom se na određenim razinama vlasti i unutar određenih društveno-političkih jedinica nastojalo urediti funkcioniranje pravnog sustava« [Prezentacija 1/14].⁸³ U radnoj knjižici učenici imaju zadatak definirati pojam statuta [Zadatak 4.]. Korčulanski statut nastao je 1214. godine, a najstariji sačuvani tekst je iz 1265. godine kada su potvrđene dotadašnje statutarne obaveze i donesene nove u suradnji Korčulana i njihovog kneza Marsilija Zorzija.⁸⁴ Riječ je o jednom od najstarijih slavenskih zakonika. Budući da je gospodarska osnovica srednjovjekovne Korčulanske komune bila poljoprivreda, statut sadrži znatan broj odredaba koje govore o gospodarskim pitanjima: obrađivanju zemlje, šumarstvu, stočarstvu, ribarstvu, obrtima, trgovini i financijama. Osim toga regulira i organizaciju vlasti te razne društvene i obiteljske odnose.⁸⁵ Kako bi se učenici bolje upoznali sa statutom u radnoj knjižici [Zadatak 5.] imaju priložen ulomak dvije odabrane odredbe Korčulanskog statuta koje trebaju pročitati i odgovoriti na pitanja [Prezentacija 1/15]. Učenici izlagači imaju potpunu slobodu u odabiru odredbi za analizu, a u radnoj knjižici je dan ogledni primjer zadatka u kojemu su odredbe vezane uz prijevoz stranog vina i uvoz pšenice. Budući da je na otoku vina bilo u izobilju, njegov se uvoz branio i kažnjavao, za razliku od pšenice koje je bilo malo i čiji se uvoz nije samo dozvoljavao, već i poticao.

Zadnji zadatak u radnoj knjižici [Zadatak 6.] traži od učenika da se prisjete što su dotada naučili i da spoje navedene događaje iz korčulanske povijesti s godinom ili stoljećem kada su se zbili [Prezentacija 1/16]. Nakon što učenici riješe vježbu na prezentaciji će se pojaviti rješenje kako bi svi učenici mogli provjeriti točnost [Prezentacija 1/17].

⁸² Usp. Isto.

⁸³ Usp. »Statut«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57906> (pregledano 12. srpnja 2018.)

⁸⁴ Usp. Antun Cvitanić, »Korčulansko statutarno pravo«, u: *Statut grada i otoka Korčule*, (ur.) Miljenko Foretić, Korčula: Grad Korčula, 2002. str. 10–11.

⁸⁵ Usp. Isto, str. 7–55.

6.2. Urbanizam i fortifikacije grada Korčule

U sklopu projektne teme *Urbanizam i fortifikacije grada* učenici druge skupine će održati izlaganje na terenu. Cilj je da učenici kroz ovu temu istraže najvažnije karakteristike korčulanskog urbanizma i fortifikacijskog sustava. Nakon bavljenja ovom temom učenici će moći navesti i objasniti glavne karakteristike korčulanskog urbanizma, imenovati i crtežom naznačiti gradske trgove, analizirati tlocrt, objasniti važnost korčulanskog Statuta i njegov utjecaj na izgradnju grada, organizaciju fortifikacijskog sustava grada Korčule te imenovati i crtežom označiti sačuvane fortifikacijske objekte. Uz ovu temu također je priložena prezentacija [Prilog: *Prezentacija 2*] kako bi se virtualno predočio tijek šetnje gradom odnosno tijekom terenske nastave.

6.2.1. Urbanizam

Prvi dan terenske nastave učenici na Korčuli učenici se sastaju ispred stepenica koje vode do kule Veliki revelin odnosno kopnenih gradskih vrata [Prezentacija 2/1] te imaju pola sata da samostalno šetnjom istraže ulice i trgove stare gradske jezgre. Nakon toga ispred stepenica započinje prvi dio izlaganja druge skupine vezan uz urbanizam. Kao uvod u izlaganje učenike se usmeno pita kako dijelimo gradove prema tipovima te učenici imaju zadatak [Zadatak 7.] vezan za podjelu gradova na planirane i organske. U zadatku je potrebno promotriti zračne snimke grada Poreča, Korčule, Zadra, Osora i Raba te odrediti o kojem se tipu grada radi. Korčula kao grad predstavlja rijedak primjer osebujnog rješenja koji se opire uobičajenim klasifikacijama. Ako se gradovi dijele na planirane gradove pravilnih geometrijskih shema i ortogonalne ulične mreže (poput Poreča i Zadra), i gradove organske strukture proizašle i usklađene s oblikom reljefa i tla (obično nepravilne iako na bazi kruga i elipse), Korčula je planirani organski grad.⁸⁶ Obris Korčule je savršeno pravilan geometrijski i simetričan, ali za razliku od ostalih planiranih gradova slijedi reljef, geološki oblik poluotoka koji je također nalik pravilnim organskim strukturama.⁸⁷

Oblikom i veličinom poluotočica na kojem je grad Korčula smješten uvjetovana je parabolična linija njegovog perimetra i njegova površina ograničena na oko tri hektara.⁸⁸ Grad je opkoljen s tri strane morem, a s južne, klimatski najpovoljnije strane vezan za kopno. Zbog toga je grad logički organiziran s osloncem na južni kopneni prilaz.⁸⁹

⁸⁶ Usp. Radovan Ivančević, »Interpretacija i valorizacija ulične mreže i trgova Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 5*, Korčula: Gradski muzej, 2000., str. 21.

⁸⁷ Usp. Isto.

⁸⁸ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 57.

⁸⁹ Usp. Isto.

Grupa učenika koja drži izlaganje svoje kolege usmeno upućuje da promotre sljedeći zadatak [Zadatak 8.] u radnoj knjižici u kojem učenici trebaju zabilježiti svoje asocijacije na oblik organizacije korčulanske ulične mreže. Zatim učenici usmeno komentiraju svoje asocijacije te ih se upućuje na podatke iz literature. U literaturi se korčulanska mreža ulica najčešće uspoređuje s ribljom kosti, a neki su je uspoređivali i sa šišarkom i skarabejom.⁹⁰ Zanimljiva je interpretacija povjesničara umjetnosti Radovana Ivančevića koji Korčulu interpretira kao umjetničko djelo.⁹¹ Prema Ivančeviću temeljno svojstvo doživljaja sklada, koji grad izaziva spontano kod svakog posjetitelja i koji se čita iz njegova tlocrta ili sa snimaka iz zraka, nalazi se u sintezi geometrijske i stereometrijske potke prirodne konfiguracije poluotoka i organske strukture ulične mreže i trgova. Ivančević korčulansku uličnu mrežu umjesto s ribljom kosti uspoređuje s biljnom strukturom, odnosno nervaturom lista. Učenike se usmeno pita što misle zašto je Ivančević usporedio korčulansku uličnu mrežu s listom. Usporedbu s listom Ivančević smatra prikladnijom jer je kost mrtva tvar, a nervatura lista je vidljiva slika razvedene mreže žila kojom, poput krvotoka u tijelu, protiču životni sokovi bilja. Uspoređuje funkciju ulica s koritom za protok žive struje pješaka.⁹²

Izlaganje se nastavlja na vrhu kule Veliki revelin [Prezentacija 2/2–3]. Opet je važno spomenuti da nije sigurno kako je današnji grad nastao. Većina stručnjaka smatra da je osnovna shema ulica »na riblju kost« nastala već u XIII. stoljeću.⁹³ Oko točaka trga i glavne ulice u pravilnom nizu su razmještene ostale ulice, njih dvadeset i četiri: sa zapada devet, s istoka deset, sa sjevera pet. Glavna ulica proteže se hrptom poluotoka u pravcu sjever-jug. Poprečne ulice s glavnom ne zatvaraju pravi kut za što je u literaturi opće prihvaćeno tumačenje da je to tako iz razloga da se omogući bolje provjetravanje. Arhitekt i konzervator Goran Nikšić navodi da ulična mreža Korčule pokazuje što je prilikom osnivanja Korčule bilo na prvom mjestu, a to je obrana grada i najracionalnija podjela zemljišta.⁹⁴ Nikšić ističe da se red mogao postići samo standardizacijom i tipologijom. Standardizirano je bilo sve, od osnovnog urbanističkog plana s dvostrukim nizovima kuća i *kaniželom*⁹⁵ među njima, preko veličine parcela, tipskih pročelja i elemenata na njima, nagiba krova do materijala uvjetovanih u gradnji.⁹⁶

Slijedi dio izlaganja vezan uz gradske trgove, izlagači zastaju na svakom od njih i opisuju njihove specifičnosti. Pravilan i jednostavan raster ulica napušten je na samo četiri mjesta u

⁹⁰ Usp. Igor Fisković, »Korčula grad-biskupija i starija njezina likovna baština«, 2005., str. 136.

⁹¹ Usp. Radovan Ivančević, »Interpretacija i valorizacija ulične mreže i trgova Korčule«, 2000., str. 21–29.

⁹² Usp. Isto., str. 22.

⁹³ Usp. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, u: *Godišnjak grada Korčule 5*, Korčula: Gradski muzej, 2000., str. 3.

⁹⁴ Usp. Isto, str. 3–4.

⁹⁵ Kanalizacijom

⁹⁶ Usp. Isto, str. 8.

gradu.⁹⁷ To su Trg vijećnice, Trg katedrale, Trg oružja i širina pred crkvom Svih svetih. Pretpostavlja se da izvornom urbanističkom shemom nije bilo predviđeno više trgova, nego samo Trg vijećnice.⁹⁸ U gradskom tlocrtu srednjovjekovne Korčule istaknuto je mjesto dano javnim zgradama, čiju prisutnost naglašava smještanje na većim i manjim trgovima. To je bilo važno za grad ograničen prostorom jer se omogućila gusta izgradnja i okupljanje većih skupina ljudi. Dva trga smještena na glavnoj uličnoj osi, Trg vijećnice⁹⁹ na ulazu i Trg katedrale na najvišoj koti poluotoka definiraju osebnost kompozicije grada u cjelini i sliku grada. Njihovi osnovni obrisi postavljeni su još u gotici, ali kompozicija i slika obaju trgova definirana je u renesansi i manirizmu.¹⁰⁰

Na Trg vijećnice [Prezentacija 2/4], javne namjene i društvenih funkcija učenici dolaze prolaskom kroz kopnena gradska vrata, kulu Veliki revelin. Osim sjevernog pročelja kule Veliki revelin, koje pokriva slavoluk Leonarda Foscola (1650.) trg okružuju vijećnica (1525.), Kapela Gospe Snježne (1531.), dvije stambene zgrade, bratovštinska crkva sv. Mihovila (obnovljena 1615.) i kuća gradskog kirurga podignuta u trećoj četvrtini XVI. stoljeća.¹⁰¹ S istočne strane Trga vijećnice nalazi se ulica koja vodi do širine pred crkvom Svih svetih [Prezentacija 2/5], a sa zapadne strane ulica koja vodi do širine koja se nazivala Trg oružja [Prezentacija 2/6]. Trg katedrale [Prezentacija 2/7] može se nazvati i crkvenim trgom jer mu cijelu istočnu stranu definira niz pročelja sakralne namjene: katedrala sa zvonikom sa sjeverne strane i prigradenom velikom zavjetnom kapelom sv. Roka te biskupska palača.¹⁰² Dvije male crkve, crkva Sv. Petra i Crkva Gospina Začeca – Gospojina crkva s prigradenom ložom nekad su još jasnije naglašavale akropolni značaj i sakralni karakter trga. Crkva Gospina Začeca – Gospojina koja se nalazi na zapadnoj strani smještena je dijagonalno suprotno od biskupske palače te svojim skromnim užim pročeljem flankira južni prilaz trgu.¹⁰³

Dio izlaganje vezan za urbanizam zaključuje se zadatkom [Zadatak 9.] u kojem učenici moraju promotriti priloženu shemu organizacije grada. Od učenika se traži da odgovarajućim bojama označe gradske trgove: plavom bojom Trg vijećnice, crvenom bojom Trg katedrale, zelenom bojom Trg oružja te ružičastom bojom širinu pred crkvom Svih svetih. Učenicima se također postavlja pitanje u kojem je dijelu grada koncentrirano najviše javnih zgrada i zašto. Na tlocrtu je uočljivo da je izgradnja javnih zgrada koncentrirana u južnom i središnjem dijelu

⁹⁷ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 112.

⁹⁸ Usp. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stige i graditeljska snalažljivost«, 2000., str. 6.

⁹⁹ Kod Ivančevića Komunalni trg.

¹⁰⁰ Usp. Radovan Ivančević, »Interpretacija i valorizacija ulične mreže i trgova Korčule«, 2000., str. 22–23.

¹⁰¹ Usp. Isto.

¹⁰² Usp. Isto.

¹⁰³ Usp. Isto.

grada. Razlog je vjerojatno u boljoj sigurnosti i zaštićenosti tih četvrti. Trgovci i obrtnici imali su svoje lokale duž glavne ulice i uz Morska vrata, a pretpostavlja se da su se radionice klesara nalazile u jugoistočnom dijelu gdje se nalazi i stara renesansna kuća Andrijića.¹⁰⁴ To je ujedno i najava teme drugog dijela izlaganja, fortifikacijskog sustava grada Korčule.

6.2.2. Fortifikacije

U radnim materijalima učenici kao prilog [*Prilog 1*] dobivaju shemu gradskih fortifikaciju koju imaju pred sobom dok slušaju prvi dio izlaganja o fortifikacijama. Korčulanske gradske zidine prvi put se spominju u uvodu Korčulanskog statuta iz XIII. stoljeća, kada ih je kao i grad obnovio mletački plemić Marsilije Zorzi.¹⁰⁵ Iz toga se može zaključiti da su bile podignute puno ranije. Utvrđeno je da su stare, prvobitne zidine i kule bile slabe građe, podignute neposredno na stijenama i građene od kamena rustične obrade ili lomljenca oblijepljenog širokim sljubnicama vapnene žbuke.¹⁰⁶ Bile su široke 60 cm, a kule 1 m.¹⁰⁷ Prvi obrambeni zid bio je podignut na južnom rubu hridi poluotočića, a mnogobrojne pregradnje i dopune tog južnog obrambenog sistema ukazuju na njegovu značajnu funkciju u sprječavanju prodora i suzbijanju opsada grada.¹⁰⁸ Prvotni obrambeni sistem je svojom koncepcijom i oblicima zidina i kula bio prilagođen hladnom oružju i srednjovjekovnoj obrambenoj taktici. Prema Berislavu Kalogjeri grad je već krajem XII. stoljeća mogao biti dobro branjen, smatra se da se vrlo rano opasao zidom, slijedeći liniju obale, a pritom su lomovi na njegovoj trasi bili ojačani kulama, s kojih se lako moglo strijelama braniti zide među njima.¹⁰⁹

U XV. stoljeću se značajno usavršava obrana grada i zidine postaju otporne ne samo na bacačke sprave koje su ispaljivale kamene kugle i hladno oružje, primjerice strijele već i na vatreno oružje, primjerice bombe.¹¹⁰ Do sredine XV. stoljeća već je bio podignut cjelokupni kružni prsten zidina oko grada, zatim kula Južnih vrata, Tamnička kula, kula Morskih vrata, kula Tiepolo, kula Nova vrata, stara kula Svih Svetih, Mali revelin i Mala kneževa kula. Osim posljednje sve su bile četverokutne.¹¹¹ Temeljita obnova zidina pokrenuta je nakon opsade

¹⁰⁴ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 78.

¹⁰⁵ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 20.

¹⁰⁶ Usp. Isto, str. 21.

¹⁰⁷ Usp. Isto.

¹⁰⁸ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 103.

¹⁰⁹ Usp. Isto.

¹¹⁰ Usp. Isto, str. 105./ »Bombarda, u razdoblju od XIV. do XVI. st., teško topničko oružje cijevi kraće od topa, a duže od mužara, koje je ispaljivalo kamena ili olovna zrna; također *lumbarda*.« Usp. »Bombarda«, *Hrvatska tehnička enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, <https://tehnika.lzmk.hr/bombarda/> (pregledano 30. svibnja 2020.)

¹¹¹ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 21.

aragonskog brodovlja 1483. godine.¹¹² U razdoblju od 1485. do 1507. sagrađene su četiri nove kule, kula Kanavelić (Bokar), kula Zakerjan (Berim), Nova kula kod Svih Svetih, Velika kneževa kula te daljnji dio zidina, vanjski pojas između obaju kneževih kula i Morskih vrata.¹¹³ Zidaju se zidovi od bolje obrađenog kamena, debljine do tri metra, a vezivnu tvar čine vapno i santorin.¹¹⁴ Na zidinama su bila dva ulaza, kopneni s južne strane i morski s obale na zapadu. Nove polukružne kule Kanavelić (Bokar) i Zakerjan (Berim) s debljim zidinama prošupljene su otvorima za topove i širokom terasom s jakim, izbočenim prsobranom (kruništem) na vrhu. Njihova izgradnja omogućila je korištenje težeg obrambenog oružja s većim dometom i jačom razornom snagom te tako grad postaje otporniji na napade s mora.¹¹⁵

Grad na pragu XVI. stoljeća postiže svoj puni urbanistički i prostorni izraz. Posljednja građevina vojno-obrambenog karaktera koju su Mlečani sagrađili u Korčuli je Arsenal koji je služio kao skladište oružja i municije. Podignut je 1572. godine uz vanjsku stranu južnih zidina, između kula Svih Svetih i Malog revelina.¹¹⁶

O zidinama se do kraja XVI. stoljeća vodila veća briga. Na kraju tog stoljeća nazire se slabljenje turske moći, pa se od tog vremena sve manje pazi na održavanje i osuvremenjivanje utvrda.¹¹⁷ Učenici u svojim radnim materijalima imaju zadatak [Zadatak 11.] da napišu u kojem se razdoblju vodila najveća briga o zidinama i zašto. Većina kula je ipak sačuvana u neizmijenjenom obliku, iako su neke uklopljene u onodobne ili kasnije građevine. Do danas nam se sačuvalo samo osam kula, pet kružnog i tri pravokutnog tlocrta te južni dio zidina. Ostalo je nažalost srušeno krajem XIX. stoljeća.¹¹⁸

Učenici zatim obilaze sačuvane fortifikacijske objekte počevši od Velikog revelina [Prezentacija 2/8]. Učenici izlagači opisuju svaki od njih, oslanjajući se na literaturu.¹¹⁹ Kula kopnenih vrata (Veliki revelin) ima četverokutni tlocrt i građena je od grubo obrađenog kvadra spajanog širokim sljubnicama, a završava prsobranom odnosno kruništem. Na južnom pročelju nalaze se vrata oblog luka, izgrađena naknadno, o čemu svjedoči uklesana godina 1863. na vrhu luka. Sa strane se nalazi prvobitni veliki ulaz koji ima jednostavan, neukrašen okvir. Na kuli su vidljivi tragovi nadogradnje, to jest razabire se prvobitna visina kule koja je imala nazubljen prsobran, odnosno krunište i bila niža od sadašnje visine. Južno pročelje ima veći pravokutni otvor za topovsku cijev, a ispod njega se nalazi ploča s reljefom mletačkog lava. Sa strana su

¹¹² Usp. Isto.

¹¹³ Usp. Isto, str. 22.

¹¹⁴ Usp. Isto, str. 21.

¹¹⁵ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹¹⁶ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 22.

¹¹⁷ Usp. Isto, str. 21.

¹¹⁸ Usp. Isto, str. 23–25.

¹¹⁹ Usp. Isto, str. 20–28.

kameni štitovi s grbovima knezova iz obitelji Barbaro, Loredan i dužda Moceniga, a ispod se nalazi ploča s natpisom u spomen krunidbe kralja Tomislava ukrašena stiliziranim, klesanim pleternim okvirom. Sjeverno pročelje gotovo sasvim pokriva slavluk Leonarda Foscola.¹²⁰

Velika kneževa kula [Prezentacija 2/9] sagrađena je 1483.¹²¹ Ima oblik krnjeg stošca i kružni tlocrt. Građena je od većih, grubo obrađenih kvadara. Pri vrhu, podno prsobrana, pruža se zaobljeni prstenasti vijenac.¹²²

Tamnička kula [Prezentacija 2/10] teško je raspoznatljiva jer je uklopljena u novogradnju XIX.-XX. stoljeća.¹²³

Mala kneževa kula [Prezentacija 2/9] ima kružni tlocrt i oblika je vitkog, visokog valjka. Nekada se pri vrhu kule nalazio prsobran koji je bio oslonjen na vitke konzole, a sada se mogu vidjeti obnovljena dva prstena konzola, no lukovi prsobrana nedostaju. Na kuli se nalaze ploča s grbom kneza Loredana te još jedan grb istog kneza.¹²⁴ Podignuta je 1448. na mjestu stare četverokutne kule.¹²⁵

Kula morskih vrata [Prezentacija 2/11] ima četverokutni tlocrt, nekoliko je puta obnavljana i njen vanjski plašt je mijenjan, ali čini se da joj je osnovni oblik originalan.¹²⁶ Građena je od lomljenaca i grubo klesanog kvadra. Gornji dio kule je oštećen, odnosno srušen. U unutrašnjosti prizemlje ima križno-rebrasti svod s rebrima pravokutna presjeka i dva traveja. Učenike se na istočnoj strani usmeno pita da prepoznaju što se na njoj nalazi. Na istočnom zidu kule, ispod grba tadašnjeg kneza Antuna Leonea nalazi se spomen-ploča s Antenorovim natpisom postavljena 1592. godine. Na sjevernoj strani nalazi se portal koji je obnovljen za vrijeme kneza Federica Molina o čemu svjedoči natpis iznad kojeg se nalaze tri grba, od kojih su odredbom mletačke vlade otučena dva, grbovi kneza Molina i providura Grimania, a neoštećen je grb dužda Erizza. Iznad svega se nalazi mletački lav. Na zapadnoj strani nalaze se još tri grba, Barbaro, Loredan i Mocenigo.¹²⁷

Kula Kanavelić (Bokar) (1485–1489.) [Prezentacija 2/12] ima polukružni tlocrt.¹²⁸ Zidana je pravilnim, većim grubo klesanim kvadrima. U donjem je dijelu krnji stožac, a u gornjem poluvaljak. Pri vrhu kule je nazubljeno krunište koje počiva na lukovima oslonjenima na

¹²⁰ Usp. Isto, str. 26.

¹²¹ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹²² Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 26.

¹²³ Usp. Isto.

¹²⁴ Usp. Isto.

¹²⁵ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹²⁶ Usp. Isto, str. 106.

¹²⁷ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 27.

¹²⁸ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

konzole. Na vrhu pročelja se nalazi bogati štit s grbom kneza Barbariga.¹²⁹

Ispred kule Zakerjan (Berim) [Prezentacija 2/13] učenici izlagači usmeno pitaju svoje kolege da opišu kulu i zamijete sličnost s prethodnom. Kula Zakerjan (Berim) (1481–1483.) je također polukružna i oblikom je slična kuli Kanavelić.¹³⁰ Na sjevernoj strani kule nalazi se ploča s mletačkim grbom i grbovima kneza Viara i dužda Moceniga, a na južnoj strani grb Tiepolo.¹³¹

Velika kula Svih Svetih (1491–1493.) [Prezentacija 2/14] ima kružni tlocrt.¹³² Oblika je krnjeg stošca, građena je od grubo obrađena kvadra, a uz rub prsobrana pruža se zaobljen, prstenasti vijenac.¹³³

Mali revelin [Prezentacija 2/15] građen je od 1499 do 1502.¹³⁴ Ima četverokutni tlocrt, uklopljen je u susjednu visoku dvokatnicu. Zidovi su mu žbukani, a ima i niz naknadno napravljenih otvora (prozora) i nazubljeni prsobran postavljen krajem XX. stoljeća.¹³⁵

Kako bi bolje razumjeli kako je funkcionirala obrana grada učenici u svojim radnim materijalima imaju zadatak [Zadatak 10.] u kojem se od njih traži da promotre reprodukciju kompozicije planimetrije grada Berislava Kalogjere te upišu nazive traženih elemenata koji čine osnovni sistem obrane grada. Važno je zamijetiti da su i objekti sakralne namjene također bili povezani s obranom grada, zvonik katedrale također je imao i obrambenu funkciju jer je služio kao promatračnica i centar za uzbunu. Središnji položaj mjesta na kojem je podignut zvonik, a na kojem je vjerojatno i prije njega stajao neki slični objekt bio je ishodište za koncipiranje planimetrije i proporcija gradskog areala; od njega su fiksirani najvažniji parametri i ključne točke orijentacije i prostorne koncepcije.¹³⁶ Raspored crkvice na gradskom obodu također je bio uvjetovan obrambenim razlozima, jer su noćni stražari bili dužni pri obilasku zidina svakog sata pozvoniti na svakoj od njih povlačenjem konopca kojim su zvona tih crkvice bila vezana na zidine.¹³⁷ Zvonik je postavljen u geometrijskom težištu poluotoka i na jednakoj udaljenosti od njega fiksirani su, u vrhovima istokračnog trokuta, položaji triju kardinalnih kula, Kneževe kule, kule Svih svetih i kule Zakerjan (Berim). Tim kulama je definiran osnovni sistem obrane, one čine »glavne repere u transiranju gradske geometrije i zajedno sa zvonikom karakteriziraju siluetu grada s juga, istoka i zapada«.¹³⁸

¹²⁹ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 27.

¹³⁰ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹³¹ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 27.

¹³² Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹³³ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 27.

¹³⁴ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 105.

¹³⁵ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, 2009., str. 27.

¹³⁶ Usp. Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 59.

¹³⁷ Usp. Isto.

¹³⁸ Usp. Isto.

6.2.3. Graditeljstvo Korčule i Korčulanski statut

Na graditeljstvo Korčule u srednjem vijeku veliki utjecaj imao je i statut odnosno njegove izmjene i dopune.¹³⁹ Iako skroman broj odredbi statuta i njegovih reformacija govori o izgradnji grada, one su značajne po učinku koje su mogle imati, a vjerojatno su i imale. Najveći broj sačuvanih odredbi koje se odnose na graditeljstvo donosi dodatak Statutu koji je kao dio IV. dio naslovljen *Litterae ducales aliaeque decisiones, privilegia communitatis populi et insulae Curzulae attinentes*. Njega nalazimo u izdanju statuta iz 1877. godine kojeg je uredio profesor Jan Jaromir Hanel.¹⁴⁰ Ovaj dio sadrži odluke iz XV. i XVI. stoljeća koje zapravo nisu statutarne odredbe, već zaključci postavljenih pitanja i reformacije koje je mletačka uprava donijela prilikom rasprave. Alena Fazinić (2009.) izdvaja tri problema koja zadiru u graditeljstvo koja je onovremeni zakonodavac shvatio. To su sačuvati grad od iseljavanja odnosno smanjenja broja žitelja i postepenog rušenja napuštenih kuća, osiguravanje nekih osnovnih higijenskih uvjeta u gradu te očuvanje bliže okoline od zagađenja i uništavanja zelenila. Tako iz tih odredbi možemo doznati, primjerice, da se nastojalo prisiliti stanovnike da žive u gradu tako što se nestanovanje u sagrađenoj kući kažnjavalo oduzimanjem kuće, a raseljavanje grada nastojalo se spriječiti i zabranom naseljavanja obližnjeg mjesta Lumbarde. Jedna odredba zabranjivala je i odnošenje kamena s kućišta u gradu. Osim pitanja izgradnje kuća, Reformacijama se odlučivalo i o obnovi gradskih zidina, a zabranjena je i izgradnja predgrađa podno zidina. Zanimljivo je da cjelina gradske jezgre koja je podignuta planski nema odgovarajuću zakonsku podlogu u Statutu, samo jedna odredba Reformacija neophodno zadire u pitanje urbanističko-graditeljskog izgleda grada. Glava CXLVI kojom Veliko vijeće odlučuje da svaki građanin smije i može ako mu je radi udobnijeg stanovanja potrebno izgraditi nad općinskom ulicom radi pristupa iz kuće u kuću kameni luk ili most između kuća, ako se susjedi s tim slože i pod uvjetom da taj svod dovoljno visok da se pod njim bez poteškoće može dovoditi burad, kace i sl.¹⁴¹ U svojoj radnoj knjižici učenici će imati zadatak [Zadatak 12.] vezan uz povezanost graditeljstva i Korčulanskog statuta. Učenici trebaju odgovoriti na pitanje ima li cjelina gradske jezgre odgovarajuću zakonsku podlogu u Korčulanskom statutu te navesti tri gradska problema koji zadiru u graditeljstvo, a koji su regulirani zakonom.

¹³⁹ Usp. Isto, str. 11.

¹⁴⁰ Usp. Isto.

¹⁴¹ Usp. Isto, str. 14.

6.3. Stambena arhitektura grada Korčule

Izlaganje *Stambena arhitektura grada Korčule* održat će učenici treće skupine. U sklopu teme naglasak je na stambenoj arhitekturi XV. i XVI. stoljeća jer je riječ o razdoblju intenzivne gradnje u kojem je nastala današnja fizionomija grada. Cilj ove teme je da učenici istraže organizaciju stambenih jedinica i njihovu podjelu te analiziraju reprezentativne primjere (gradske palače). Nakon obrade ove teme učenici će moći navesti i objasniti podjelu kuća na kuće unutar niza i kuće na kraju niza (jednostruke, dvostruke) te objasniti njihovu organizaciju prostora. Osim toga moći će imenovati reprezentativne gradske palače (Gabrielis, Arneri, Biskupska palača), navesti njihova stilska obilježja, analizirati njihova pročelja te prepoznati pojedinačne arhitektonske elemente. Ovo izlaganje odvija se na otvorenom, u korčulanskim ulicama i na Trgu katedrale. Uz temu je priložena i prezentacija [Prilog: *Prezentacija 3*] koja prati tijek izlaganja.

Visine današnjih kuća u gradu Korčuli ne odgovaraju u potpunosti nekadašnjim, ali moguće je ustanoviti princip po kojem su građene.¹⁴² Učenici izlagači na terenu [Prezentacija 3/1–2] usmeno pitaju ostale kolege da objasne o kojem se principu radi kako bi ih potakli da samostalno uoče povezanost između oblikovanja kuća i geografskog terena. Prema stepenasto uzdignutim krovovima može zamijetiti da izgradnja slijedi kosinu brežuljka. Osim toga i krovovi uvijek prate smjer ulica. Kako bi se postiglo stepenasto uzdizanje krovova kuće su određene visine, osobito one koje se nalaze na najistaknutijim mjestima. Visoke kuće nalaze se u zapadnom i istočnom dijelu na donjim krajevima ulica jer se tu tlo najstrmije spustilo do mora, a kuće u sjeveroistočnom dijelu su najniže jer je kosina tla ondje manja.¹⁴³

Ova skupina učenika također ističe da se zbog ograničenog prostora red i dobru iskorištenost prostora moglo postići jedino standardizacijom, sve je bilo standardizirano: od osnovnog urbanističkog sustava s dvostrukim nizovima kuća i kaniželom među njima, preko veličine parcela, tipskih formi pročelja i elemenata na njima, nagiba krova, do materijala upotrebljavanih u gradnji.¹⁴⁴ U početku se upotrebljavalo uglavnom drvo, a kasnije kamen, žbuka i kupa kanalice. U starim korčulanskim kućama, na malom prostoru organizirao se život brojnih obitelji u vrlo neudobnim uvjetima stanovanja po današnjim mjerilima.¹⁴⁵ Prostorije su bile nepraktično raspoređene i nedostajalo je privatnosti, a higijenski uvjeti bili su loši. Kuće u uskim ulicama nisu imale mnogo svjetla i pored stalnog propuha čest je bio neugodan miris, a stanovi su bili hladni i vlažni. Unatoč tome poštivanje strogih pravila, standarda i tipologije svelo

¹⁴² Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, str. 30.

¹⁴³ Usp. Isto.

¹⁴⁴ Usp. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, 2000., str. 8.

¹⁴⁵ Usp. Isto.

je ove neugodnosti na podnošljivu razinu. Stare korčulanske kuće oduševljavaju sve promatrače svojom racionalnošću, logičnošću i ljepotom, a osobito one kojima je poznat vremenski, prostorni i društveni kontekst njihove izgradnje.¹⁴⁶

Važno je upoznati se s tipologijom stambene arhitekture. Uz izlaganje učenici imaju pred sobom prilog [*Prilog 2*] s osnovnim tipovima korčulanske stambene arhitekture. Tipični način gradnje za Korčulu je gradnja u nizovima, a između dva paralelna niza kuća pruža se smjerom ulice prostor kanižela širok oko jedan metar.¹⁴⁷ Taj prostor je vješto prekriven izvana, na donjem i gornjem kraju ulice pa kuće izgledaju priljubljene jedna uz drugu.¹⁴⁸ Unutrašnji raspored stambenih prostorija uvjetovao je sustav kanižela koje su primale svu nečist iz kuća i bile ispirane kišnicom sa susjednih krovova.¹⁴⁹ Sve su se prljave funkcije u kući smještale uz mračni zid prema kaniželi. Stari graditelji bili su vrlo vješti jer su uspijevali na tako malom prostoru smjestiti i kamin i pilo (umivaonik) i zahod, ulazeći u širinu kanižele, a ipak je ne blokirajući i ostavljajući pri tome mjesta susjedu s druge strane da učini isto. U vrijeme kad su građene kuće privatnost života običnog građanina očito nije bila od velikog značaja, sve su sobe bile prolazne, a zahod redovito na stubištu. Kuhinja je bila smještena u potkrovlju, konoba u prizemlju i cisterna pod njom, što je uvjetovalo stalni promet ljudi i materije gore-dolje.¹⁵⁰

Arhitekt i konzervator Goran Nikšić (2000.) dijeli kuće u korčulanskoj gradskoj jezgri na dvije skupine prema položaju koje zauzimaju u stambenom nizu – kuće unutar niza i kuće na kraju niza.¹⁵¹ Kuće na kraju niza mogu biti jednostruke (s dva pročelja) ili dvostruke, nastale spajanjem kuća na kraju dva susjedna niza (imaju tri pročelja). Osnovnom jedinicom naziva najmanju i najjednostavniju kuću unutar niza. Osnovna jedinica ima vrlo uzak tlocrt, pri čemu je širina pročelja obično kraća od dubine. U prizemlju su samo vrata konobe, redovito postavljene niže u ulici, dok se stambenom ulazu na prvom katu prilazilo vanjskim konzolnim stubama, *sularom*. Odlukama gradskih vlasti s vremenom se uklanjanju sulari. U skladu s tim ulazna vrata premješšana su u prizemlje, bilo da su otvarana nova vrata ili su već postojeća vrata od konobe dobila dvostruku funkciju gospodarskog i stambenog ulaza [*Prezentacija 3/3–4*].¹⁵² Na drugom katu su bile najudobnije prostorije s najviše svjetla, ponekad s balkonom postavljenim čitavom širinom pročelja. Ostaci takvih balkona danas su uglavnom samo kamene konzole ili tragovi u strukturi zida. Balkon nije bio rezerviran samo za imućne obitelji, od XV. stoljeća su ga imale i

¹⁴⁶ Usp. Isto.

¹⁴⁷ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, str. 30.

¹⁴⁸ Usp. Isto.

¹⁴⁹ Usp. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, 2000., str. 6.

¹⁵⁰ Usp. Isto, str. 8–9.

¹⁵¹ Usp. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, 2000., str. 10–12.

¹⁵² Usp. Isto, str. 12.

manje imućni što govori puno o razvijenosti kamenoklesarskog zanata.¹⁵³ Fino klesana pročelja bila su rezervirana za gradnju boljih kuća, a one skromnije bile su opremljene klesanim elementima poput konzola raznih vrsta, balkonskim konzolama, konzolama pod prozorom koje su nosile kamenu ili drvenu ploču za sušenje voća i povrća ili izlaganje cvijeća te konzolama iznad prozora s rupama kroz koje se provlačila šipka za vješanje zastora [Prezentacija 3/5].¹⁵⁴

Kod dvostruke jedinice širina pročelja veća je od dubine kuće, a površina tlocrta može biti i dvostruko veća nego kod osnovne jedinice.¹⁵⁵ Takva širina pročelja omogućava postavljanje stambenog ulaza u prizemlju, pored vrata i (obično) prozora konobe, kako bi se time izbjeglo postavljanje vanjskog stubišta (sulara).¹⁵⁶ Na prvom katu moguća su dva prozora iz istog razloga, a dužina balkona na drugom katu prelazi funkcionalne potrebe i postaje oznaka prestiža. Stambeni ulaz najčešće se postavlja uviše čime se koristeći nagib ulice štedjelo na broju stuba u unutrašnjosti.¹⁵⁷

U gradu su postojale i dvostruke jedinice za iznajmljivanje.¹⁵⁸ Pročelje dvostruke jedinice za iznajmljivanje ima izgled dvije osnovne jedinice koje su građene u isto vrijeme, ali tlocrt otkriva da između njih nema nosivog zida, već samo tanka pregrada. Ovakve kuće nemaju balkone, a njihovi su otvori najčešće jednostavni, pa tako njihova pročelja spadaju među siromašnija.¹⁵⁹

Tip koji je nastao adicijom dvije ili više manjih kuća u nizu pripadao je imućnijim, odnosno plemićkim obiteljima pa ih zovemo palače. Iako im je pročelje obično ukrašeno klesarskim detaljima, imaju skromno i funkcionalno prizemlje koje se uglavnom koristilo za dućane i konobe.¹⁶⁰ Zanimljivo je da se prema ispravama i očuvanom graditeljskom nasljeđu ne može zaključiti da su u srednjovjekovnoj Korčuli pojedine ulice ili četvrti bile namijenjene imućnom sloju stanovništva, odnosno za plemstvo, a drugi dijelovi za siromašne. Unatoč tome, pojedine imućne i ugledne obitelji tijekom vremena nasljedstvom, ženidbom i kupovinom stječu veće komplekse zgrada koje raznim pregradnjama spajaju u cjeline ili pretvaraju u vrtove i dvorišta.¹⁶¹ U današnjem gradu učenici mogu primijetiti da postoje i ruševne kuće i na više mjesta prepoznati kako su se otvori mijenjali kroz stoljeća [Prezentacija 3/6].

U svojim radnim knjižicama učenici imaju zadatak [Zadatak 13.] da prepoznaju osnovne

¹⁵³ Usp. Isto.

¹⁵⁴ Usp. Isto.

¹⁵⁵ Usp. Isto.

¹⁵⁶ Usp. Isto, str. 14.

¹⁵⁷ Usp. Isto.

¹⁵⁸ Usp. Isto.

¹⁵⁹ Usp. Isto.

¹⁶⁰ Usp. Isto.

¹⁶¹ Usp. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, str. 30.

tipove korčulanske stambene arhitekture i opišu njihovu prostornu organizaciju.

Učenicima se predlaže da u svojim izlaganjima obuhvate palače čija se pročelja nalaze na Trgu Katedrale, palaču Gabrielis, Biskupsku palaču te istočno pročelje male palače Arneri. U radnoj knjižici učenici imaju zadatke [Zadatak 14 –16.] da analiziraju zadana pročelja odabranih palača. Kako bi se što bolje iskoristilo vrijeme na terenu učenici izlagači preostale kolege mogu podijeliti u tri skupine od kojih će svaka analizirati jedno pročelje.

Palača Gabrielis [Prezentacija 3/7] nameće se svojim stilom kao jedan od najljepših spomenika korčulanske stambene arhitekture, a ima i istaknuti udio u urbanom razvoju grada. Nalazi se na početnom dijelu Trga katedrale, na njegovom jugozapadnom uglu, nasuprot Biskupskoj palači. Istočno, glavno pročelje palače oblikovano u renesansnom stilu, smješteno je između ulica Ismaeli i Arneri i omeđuje glavni gradski trg na njegovom početnom dijelu.¹⁶² Južno od palače Gabrielis nalazi se crkva Gospojina, a sjeverno palača Arneri. Kako se na južnoj fasadi istočnog dijela palače Arneri, nalaze ostaci otvora, za pretpostaviti je da su ove palače bile spojene mostom, što potvrđuju i njihove obiteljske veze. Na zapadnu fasadu palače Gabrielis naslanja se obiteljska kuća ranije u vlasništvu obitelji Gabrielis – Ismaelis.¹⁶³ Ovakav tip raskošne i reprezentativne palače pokazuje istančan i profinjen ukus i financijsku moć vlasnika. Dominik Gabrielis bio je i gradski knez 1465. godine pa se pretpostavlja da se palača počela graditi u to vrijeme.¹⁶⁴

Gradnja palače vremenski se preklapa s proširenjem katedrale. Tada se širi i prostor ispred katedrale kada se ruši cijeli niz objekata na samom trgu, no na svom južnom dijelu trg je zadržao svoj izgled do danas. Pretpostavlja se da su u XV. stoljeću srušena dva objekta kako bi na njihovom mjestu nikla palača Gabrielis.¹⁶⁵ Palača se u literaturi opisuje kao visoka trokatnica koja se prostire na trima nekadašnjim građevnim česticama, a njeno pročelje usmjereno je prema istoku te zauzima cijelu širinu dvaju nizova kuća.¹⁶⁶ U prizemlju su ulazna vrata i još troja „vrata na koljeno“ namijenjena trgovinama, na prvom i drugom katu smještene su po dva velika prozora i bifore posebnog oblika, tzv. guelfa.¹⁶⁷ Po sredini zida drugog kata nalazi se kićeni balkon, a zgradu ukrašavaju profilirani razdjelni i završni vijenci te obiteljski grbovi postavljeni na uglove pročelja, njih čak devet, kojima je obitelj isticala svoj status i moć.¹⁶⁸ Raskošan vanjski izgled prati dosljedno jednostavna organizacija unutrašnjeg prostora: uska stubišta, po

¹⁶² Usp. Marija Kraljević, »Obitelj Gabrielis i značaj palače Gabrielis u povijesti i sadašnjosti Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 6*, Korčula: Gradski muzej, 2001., str. 78.

¹⁶³ Usp. Isto.

¹⁶⁴ Usp. Isto, str. 79.

¹⁶⁵ Usp. Isto, str. 80.

¹⁶⁶ Usp. Isto.

¹⁶⁷ Usp. Isto.

¹⁶⁸ Usp. Isto.

dvije ili tri prostorije na katovima i kuhinja u potkrovlju.¹⁶⁹

Biskupska palača [Prezentacija 3/8] koja se nalazi nasuprot palače Gabrielis u dokumentima se prvi put spominje sredinom XIV. stoljeća.¹⁷⁰ Po uspostavi biskupije 1300. prvi biskup Ivan Kručić vjerojatno se nastanio u tadašnjoj Župnoj kući koja je mogla biti na mjestu sadašnje palače.¹⁷¹ Kao i mnoge druge palače nastajala je u dužem vremenskom razdoblju postupno se šireći tako što je okupljala malene građevinske čestice u veću cjelinu. Poznato je da je više objekata povezano u jedinstveni arhitektonski sklop u prvoj polovici XVII. stoljeća, kada je uređen i vizualno najreprezentativniji dio palače, pročelje s velikim balkonom, iako bitno presloženo u pregradnjama iz XIX. stoljeća.¹⁷² Najstariji dijelovi sklopa smješteni su uz bočni katedralni zid gdje se danas nalazi presvođena cisterna i malo otvoreno dvorište, danas dio muzejskog lapidarija, a s katedralom je bila i spojena mostom s balkonom koji je uklonjen u XIX. stoljeću.¹⁷³ Zadnja velika adaptacija napravljena je u XX. stoljeću kada je u njoj uređena muzejska zbirka.¹⁷⁴ Pročelje palače ističe se skladnim i simetričnim rasporedom prozora i kiparskom dekoracijom, a na pročelju se najviše ističe balkon s čak 54 stupića, koji je nekad bio najduži u Dalmaciji.¹⁷⁵ Iznad portala velika je kamena ploča s isklesanim simbolom biskupske časti, mitrom, a na balkonu i iznad njega smješteni su grbovi pojedinih korčulanskih biskupa i jedan grb korčulanskog kneza. S lijeve strane glavnog ulaza postavljena je kamena klupica složena od različitih komada kamene dekoracije, a s desne je također kamena klupica sastavljena od donjeg dijela zidnog umivaonika iz XVI. stoljeća.¹⁷⁶

Izuzetno vrijedan primjer manirističke arhitekture predstavlja istočno pročelje male palače Arneri [Prezentacija 3/9] koje se također nalazi na Katedralnom trgu. Malo, ali reprezentativno pročelje podiže se krajem XVI. ili početkom XVII. stoljeća nakon uklanjanja kuća nasuprot katedrali.¹⁷⁷ Prema Nikšiću (1986.) istočno pročelje odgovara jednom od bitnih klasičnih uvjeta za postizanje ljepote, simetriji, ali simetrija nije ostvarena na klasičan način. Arhitekt je bio primoran da izuzetno reprezentativno pročelje projektira unutar zadanih veličina širine i visine koje daju izrazito usku i visoku formu neugodnih proporcija, a taj je zadatak uspješno riješio složenim proporcijским postupkom.¹⁷⁸ Izbjegavao je vertikalne osovine kompozicije te je za

¹⁶⁹ Usp. Isto.

¹⁷⁰ Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 13.

¹⁷¹ Usp. Isto.

¹⁷² Usp. Isto.

¹⁷³ Usp. Isto, str. 14.

¹⁷⁴ Usp. Isto.

¹⁷⁵ Usp. Isto, str. 15.

¹⁷⁶ Usp. Isto.

¹⁷⁷ Usp. Goran Nikšić, »Maniristička palača Arneri u Korčuli«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 26 (1986.), str. 445–446.

¹⁷⁸ Usp. Isto, str. 445–471.

ublažavanje negativnog efekta prejakog uzgona osnovne forme pročelja upotrijebio naglašene horizontalne elemente: istaknute vijence, balkon preko cijele širine pročelja i punu horizontalnu zidnu plohu. Iako pročelje po sebi izaziva estetski užitak kod neupućene publike, arhitekt je očito računao na upućenog promatrača, jer tek pravi poznavatelj može shvatiti odstupanja od klasičnih formi i uobičajenih proporcija, upotrebu neočekivanih sistema ravnoteže i poigravanje detaljima.¹⁷⁹

Zadnji zadatak [Zadatak 17.] u radnoj knjižici vezan uz temu stambene arhitekture je napisati esej na temu *Jedan dan u korčulanskoj kući u XV. ili XVI. stoljeću*. U ovom zadatku učenike se potiče da izraze svoju kreativnost oslanjajući na sve što su o stanovanju u tom vremenu naučili u okviru ovog projekta i prethodno znanje.

6.4. Sakralna arhitektura i kiparska baština grada Korčule

Drugi dan terenske nastave predviđen je za izlaganje temā *Sakralna arhitektura grada Korčule*, *Kiparska baština grada Korčule* i *Slikarska baština grada Korčule*. Najvrjednija kiparska baština grada Korčule vezana je uz arhitekturu. Kako bi se istaknula povezanost arhitekture i skulpture i što bolje iskoristilo raspoloživo vrijeme na terenu predlaže se da učenici četvrte skupine, zaduženi za sakralnu arhitekturu i učenici pete skupine, zaduženi za kiparsku baštinu, surađuju u pripremanju izlaganja i radnih materijala. Uz ove dvije teme priložena je zajednička prezentacija [Prilog: *Prezentacija 4*] kako bi tijek izlaganja na terenu bio jasniji. Na kraju radne knjižice priložen je i pojmovnik s objašnjenjem najvažnijih pojmova.

Sakralna arhitektura u gradu Korčuli tema je u kojoj se predlaže da se naglasak stavi na korčulansku katedralu kao najreprezentativniji primjer. Učenici trebaju istražiti faze gradnje, utjecaje, graditelje te stilske karakteristike katedrale. Građevina kojoj će se posvetiti nešto više pažnje je i crkva Svih Svetih. Ostale crkve potrebno je znati crtežom naznačiti na karti grada i imenovati. Učenici će nakon obrađivanja ove teme moći imenovati najvažnije primjere korčulanske sakralne arhitekture, analizirati građevine i smjestiti ih u određeni kulturno-povijesni kontekst te će moći prepoznati, imenovati i objasniti osnovne arhitektonske elemente najvažnijih građevina.

U obradi teme *Kiparska baština grada Korčule* učenicima se predlaže da obrate pažnju na činjenicu da se vrijedna kiparska djela većinom pojavljuju u sklopu arhitekture i naglasak bi trebalo staviti na skulpturalnu opremu korčulanske katedrale. Ne bi trebalo zanemariti domaće umjetnike i njihov stil. Slobodnostojeća skulptura je rijetka u srednjem i ranom novom vijeku,

¹⁷⁹ Usp. Isto, str. 466.

rade ju većinom lokalni majstori koji imaju problema s prikazivanjem ljudskog lika. Učenici će moći prepoznati vezanost kiparstva za arhitekturu te imenovati najvažnije kipare (Marko Andrijić, Krševan Bogdanić, Andrija Marković, Bonino iz Milana, Ivo Kerdić, Ivan Meštrović, Marin Radica). Učenici će također moći prepoznati i objasniti stilske karakteristike obrađenih djela.

Katedrala svetog Marka nalazi se na najvišoj točki poluotočica na kojem je smješten grad Korčula. Skupina učenika zadužena za sakralnu arhitekturu započinje svoje izlaganje ispred katedrale usmenim pitanjem svojim kolegama mogu li izvana odrediti kakav je tlocrt katedrale i unutarnji raspored [Prezentacija 4/2–4]. Potom nastavljaju izlaganje opisom građevine i objašnjenjem. Riječ je o građevini kompaktnog, ali nepravilnog tlocrta. Ima oblik trobrodne bazilike u koju je uklopljen zvonik i kojoj su nadodane kapela svetog Roka i sakristija. Nepravilnosti koje su uočljive u tlocrtu nije lako primijetiti izvana, odstupanje zidova od pravog kuta zrcali otklon bočnih korčulanskih ulica u odnosu na glavnu ulicu.¹⁸⁰ Unutarnji raspored ne može se jasno iščitati s pročelja, jer je ono prekinuto zvonikom na mjestu gdje je moralo stajati pročelje sjevernog pobočnog broda.¹⁸¹ Pročelje je razdijeljeno u četiri dijela; visoki pročelni zid glavne lađe s trokutnim završetkom, niže koso pročelje južnog broda, zvonik koji stoji u liniji ostalih dijelova pročelja i ravni pročelni zid nadodanog četvrtog broda, a svi dijelovi povezani su međusobno u donjem dijelu.¹⁸² Građevina je sagrađena od najkvalitetnijeg kamena s korčulanskih otočica Vrnika i Kamenjaka.¹⁸³ Iako je građena u nekoliko faza, katedrala je usklađena cjelina jer su korčulanski graditelji vješto uklapali nove dijelove u stare gradnje.¹⁸⁴

Današnja katedrala rezultat je rada stranih i domaćih majstora. Nije moguće izdvojiti sve pojedince koji su sudjelovali u gradnji. Cvito Fisković (1939.) je isticao da su arhivski podaci oskudni pa često nemamo podataka o životu i radu svih onih koji su sudjelovali u gradnji, ali svaki od njih je u svoje vrijeme ostavio trag, a o tome koliko je koja generacija doprinijela svjedoče njegove često citirane riječi: »Na njoj je radilo nekoliko klesarskih generacija i svaka je ostavila znakove svoga vremena. Prve generacije dale su joj u početku XV. stoljeća kad još bijahu žive romaničke tradicije, osnovnu oblikovnu čvrstoću i stabilnost u konstrukciji. Druga generacija sredinom XV. stoljeća okitila je građevinu klesanim dekorom koji je pri podanku zgrade čvrst i matematički proračunan, a pri vrhu kićen i slobodan. Treća generacija s Markom

¹⁸⁰ Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005., str. 118.

¹⁸¹ Usp. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939.], u: *Korčulanske studije i eseji*, (prir.) Vicko Fisković i Damir Tulić, Korčula: Grad Korčula, Centar za kulturu Korčula, 2008., str. 13.

¹⁸² Usp. Isto.

¹⁸³ Usp. Isto.

¹⁸⁴ Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, 2005., str. 118.

Andrijićem na čelu, koncem XV. stoljeća unijela je u katedralu čistoću novog stila – renesanse, a petoj je generaciji tek ostalo da pri popravcima unese u crkvu bujnost baroknih oblika, ali tek u detaljima.«¹⁸⁵

Na temelju arhivskih izvora možemo pratiti tijek gradnje katedrale od početka XV. stoljeća. Kako bi izlaganje bilo preglednije učenici u radnoj knjižici imaju grafički prikaz [*Prilog* 3] s imenima najvažnijih stranih i domaćih majstora koji su radili na korčulanskoj katedrali. Učenici će u radnim materijalima imati zadatak [Zadatak 18.] da kronološki poredaju najpoznatije majstore. Uz početak gradnje vezani su domaći graditelji, prvi od njih je Korčulanin Hranić Dragošević koji se u ugovoru od 1406. obavezuje da će raditi na katedrali više godina uz stalnu plaću, zajedno sa svojim učenikom Tomom Zubovićem.¹⁸⁶ Osim njega, u prvom razdoblju gradnje spominju se i njegov brat Ivan Dragošević, Frano Račetić te idućih godina Cvitić Vid i Marko Miličević.¹⁸⁷ Od stranih majstora za raniju fazu gradnje katedrale vezujemo djelovanja Bonina da Milana, kojemu se pripisuje plastika glavnog portala. Godine 1412. u dokumentu se spominje da Toma Zubović izrađuje luk za crkvu po mjeri koju će mu odrediti majstor Bonin.¹⁸⁸ Budući da je poznato njegovo graditeljsko i kiparsko umijeće, među ostalim bio je i prvi protomajstor šibenske katedrale, a i dokumentirano je kako je dao mjere za luk što svjedoči da nije bio tek zidar. Neki smatraju da njegovo djelovanje u Korčuli nadilazi radove na portalu i da bi mogao biti zaslužan za prvi koncept katedrale.¹⁸⁹ Osim toga, katedrala je izvorno bila zamišljena kao niska, trobrodna i troapsidalna bazilika što je tipično za njegovu rodnu Lombardiju.¹⁹⁰

Drugi važniji domaći graditelj je Korčulanin Ratko Ivančić, suradnik napuljskog arhitekta i graditelja dubrovačkog vodovoda Onofrija de la Cave. On je nastavio rad Hranića Dragoševića. Poznato je da su 1432. godine postavljena zvona i tih se godina intenzivno radi na zvoniku i katedrali, a Ivančić se često spominje u dokumentima uz suradnike, Krševana Bogdanića i Andriju Markovića.¹⁹¹ Važno je spomenuti jake veze dubrovačkih i korčulanskih majstora, povezuje ih kamen koji se za potrebe velikih gradnji uzimao na Korčuli, gdje su i Dubrovčani imali svoje kamenolome. Majstori Krševan Bogdanić i Andrija Marković, osim kamena za korčulansku katedralu istovremeno su pripremali i kamen za Onofrija de la Cavu te za Jurja Dalmatinca za gradnju šibenske katedrale. Korčulanski majstori često se spominju u

¹⁸⁵ Usp. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939], 2008., str. 82.

¹⁸⁶ Usp. Isto, str. 24.

¹⁸⁷ Usp. Isto.

¹⁸⁸ Usp. Isto.

¹⁸⁹ Usp. Igor Fisković, »Korčula grad-biskupija i starija njezina likovna baština«, 2005., str. 163–164.

¹⁹⁰ Usp. Isto.

¹⁹¹ Usp. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939.], 2008., str. 27.

Dubrovniku, a dubrovački majstori u Korčuli; uz korčulansku katedralu vezani su dubrovački graditelji Ratko Brajković, Ivan Radinčić i Andrija Petrović.¹⁹²

Krajem prve polovice XV. stoljeća pojavljuje se još jedno važno strano ime, Jacopo Correr iz apulijskog grada Tranija, koji je kao protomajstor crkvene gradnje nastanjen na Korčuli i ima stalnu godišnju plaću, a uz rad na katedrali gradio je javne cisterne i druge zgrade.¹⁹³ Nije čudno što je pozvan baš iz južne Italije jer su kulturne i umjetničke veze uvjetovane međusobnom trgovinom bile odavno jake. Na Korčuli se Correr spominje od 1441. do 1449. godine, no nije moguće odrediti njegov udio u izgradnji crkve, pretpostavlja se da je unio u zgradu južnoitalske motive spojivši ih sa stilom kojim se tada gradilo u Dalmaciji.

Važna mjesta u povijesti korčulanske katedrale koja nisu pokrivena dokumentima moguće je djelomično rekonstruirati na temelju stilskih i arhitektonskih analiza. Goran Nikšić na temelju analize tlocrta i strukture zidanja zaključuje da je tijekom gradnje u XV. stoljeću došlo do promjene prvobitnog arhitektonskog koncepta tako da su umjesto ravnih stropova i drvenog krovišta nad bočnim brodovima uvedeni svodovi koji nose galerije.¹⁹⁴

Na crkvi i zvoniku radilo se naizmjenično. Zvonik [Prezentacija 4/5] je sagrađen na temeljima starijeg, a njegova gradnja trajala je kroz čitavu prvu polovicu XV. stoljeća, kada se posao prekida do završetka gradnje crkve.¹⁹⁵ Prvi graditelj koji se spominje pri gradnji zvonika je Hranić Dragošević, a iz arhivskih dokumenata poznato je da je 1426. godine zvonik već bio dovršen u donjem dijelu.¹⁹⁶ Sredinom XV. stoljeća Ratko Ivančić i Ratko Brajković rade na središnjem dijelu. Od 1440. do 1480. godine nema zabilježenih podataka o radovima na zvoniku.¹⁹⁷ Donji dio zvonika izgrađen je u čvrstoj romaničkoj tradiciji, s nizanem katova u kojima su iz punih ploha isječeni jednostavni otvori koji se postupno povećavaju prema vrhu.¹⁹⁸ Za izgradnju završnog dijela zvonika sklapa se 1481. godine ugovor s Markom Andrijićem što je rezultiralo vrhunskim ostvarenjem dalmatinske arhitekture.¹⁹⁹ Završetak korčulanskog zvonika ima izuzetno zanimljivu konstrukciju u gotičko-renesansnom stilu čiji opis donosi Goran Nikšić.²⁰⁰ Na vrlo skućenom prostoru Andrijić je stvorio originalnu arhitektonsku koncepciju prepunu različitih elemenata: osmerostranu ložu na zidanim stupcima, okruženu šetnicom i kamenom balustradom, kupolom sastavljenom od tankih kamenih ploča užlijebljenih u

¹⁹² Usp. Isto.

¹⁹³ Usp. Isto.

¹⁹⁴ Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, 2005., str. 119.

¹⁹⁵ Usp. Isto, str. 125.

¹⁹⁶ Usp. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939.], 2008., str. 46.

¹⁹⁷ Usp. Isto, str. 47.

¹⁹⁸ Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, 2005., str. 125.

¹⁹⁹ Usp. Isto.

²⁰⁰ Usp. Isto.

dijagonalna rebra, te lanternom na vrhu.²⁰¹ Riječ je o gotičkoj skeletnoj konstrukciji kod koje je jasno određena funkcija svakog elementa, a gotički je i princip da konstrukcija bude što lakša, a pojedini dijelovi što manjeg presjeka. Na taj se način iskorištava materijal do granica izdržljivosti. No, već poznati elementi iskorišteni su na sasvim novi način, po pravilima zlatnog reza. Vjerojatno je Andrijićev akroterij bio bogatiji nego danas, izvorni završetak nastradao je zbog udaraca groma, pa su u baroku izvršeni popravci i postavljeni današnja kupolica lanterne, akroterij i veliki željezni križ.²⁰² U radnim materijalima učenici će imati zadatak [Zadatak 19.] da imenuju označene dijelove zvonika (balustradu, baluster, ložu, kupolu, lanternu i akroterij).

Četvrti brod katedrale, kapela svetog Roka [Prezentacija 4/6], prvotno je građena kako bi se proširila katedrala i dobilo mjesta za nove kapele i grobnice, ali je u vrijeme velike kuge 1571. godine dan zavjet svetom Roku o podizanju crkve i oltara njemu u čast.²⁰³ Brod je započeo graditi korčulanski majstor Marko Pavlović Milić 1525., a vjerojatno je bio zgotovljen i presvođen u trećoj četvrtini XVI. stoljeća.²⁰⁴ U radnim materijalima učenici će svojim kolegama priložiti zadatak [Zadatak 20.] s tlocrtom na kojemu će biti potrebno označiti glavni ulaz, kapelu sv. Roka, svetište, sakristiju, krstionicu i zvonik katedrale.

Izlaganje zatim nastavlja skupina učenika zadužena za temu *Kiparska baština grada Korčule* te objašnjavaju kamenu plastiku vanjskog dijela katedrale [Prezentacija 4/7–8]. Učenici ispred glavnog portala rješavaju zadatak [Zadatak 21.] u kojem je potrebno definirati portal te imenovati pojedine konstruktivne dijelove glavnog portala (lunetu, nadvratnik, stupove, arhivolte). Kamenu plastiku glavnog portala korčulanske katedrale izvodi Bonino iz Milana sa suradnicima, donoseći utjecaj sjeverne talijanske gotike u Korčulu. Međutim, nije sigurno da je ovo djelo sačuvano u izvornom obliku. Iako se 1412. godine u dokumentima povezuje s gradnjom portala postoji vjerojatnost da je samo isklesao dijelove koji su kasnije sklopljeni u cjelinu.²⁰⁵ Vanjski dio portala omeđen je dvama sponastim stupovima s čvorom u sredini, za koje se vjerovalo da su biljeg korčulanskih brodograditelja i pomoraca, no riječ je o uobičajenom romaničkom motivu.²⁰⁶ Stupovi nose konzole na kojima su isklesani ležeći lavovi ispred kojih su jaganjci, prednje strane konzola krase listovi s orlom, a iznad njih su goli likovi mladića i djevojke u čučnju za koje se smatra da predstavljaju Adama i Evu. Iznad portala je veliki polukružni luk s akroterijem u tjemenu koji je vjerojatno služio za prihvata zastave.²⁰⁷ Unutrašnji

²⁰¹ Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, str. 125–126.

²⁰² Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, 2005., str. 126.

²⁰³ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 196.

²⁰⁴ Usp. Isto.

²⁰⁵ Usp. Isto, str. 121–122.

²⁰⁶ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 154.

²⁰⁷ Usp. Isto.

dio portala čine dva para tordiranih stupova koja obrubljuju ušiljenu lunetu, čija je trazena ispunjena motivom četverolista i ribljeg mjehura, koji se susreće i na bočnim stranama Boninovog Orlandovog stupa u Dubrovniku.²⁰⁸ U radnim materijalima učenici će imati za zadatak [Zadatak 22.] uočiti tu sličnost. Kip svetog Marka vjerojatno ne pripada izvornoj koncepciji glavnog portala, najvjerojatnije je stajao na glavnom oltaru ili negdje drugdje u crkvi. U skladu s lokalnom tradicijom sveti Marko prikazan je u biskupskoj odjeći s mitrom na glavi, a njegova rekonstruirana desnica poziva na blagoslov, dok u lijevoj ruci drži evanđelje.²⁰⁹ Na južnom portalu katedrale nalazi se još jedno djelo koje se pripisuje Boninu – luneta s likom svetog Jakova Apostola. Svetac je odjeven u tuniku, u lijevoj ruci drži knjigu, a u desnoj ruci hodočasnički štap s torbom. Lik svetog Jakova postavljen je tako da gleda prema gradskoj luci zbog toga što je Korčula bila jedna od postaja hodočasnika iz Venecije na putu prema Svetoj Zemlji.²¹⁰

Predlaže se da zadatke koji se odnose na analizu skulpture [Zadatak 23–24.] učenici rješavaju podijeljeni u dvije skupine, jedna skupina može analizirati sv. Marka, a druga sv. Jakova. Učenici bi trebali moći objasniti karakteristike stila odnosno miješanje romaničkih motiva kao što su lavovi koji deru svoj plijen i čučući likovi koji se poistovjećuju s Adamom i Evom te kasnogotičkih, dekorativnih elemenata. Prema Milanu Prelogu (1961.) za Boninove figure karakteristična je romanička statičnost i frontalnost, a s time je usklađena i odjeća koja uvijek pada u paralelnim, valovitim linijama ili se lomi bez nekog stvarnog odnosa s pokretom tijela, a lica su gotovo uvijek prilično bezizražajna. Likovi se diferenciraju po nekim površinskim detaljima na odjeći i detaljima kose, brade ili brkova.²¹¹

Nakon izlaganja ispred katedrale učenici ulaze u katedralu [Prezentacija 4/9]. Marko Andrijić zaslužan je za još jedno remek-djelo u katedrali, ciborij nad glavnim oltarom [Prezentacija 4/10]. Ovo izvanredno djelo sintetizira tradicionalni južno-talijanski tip ciborija na istočnoj obali Jadrana. Riječ je o još jednom djelu mješovitog gotičko-renesansnog stila. Kako navodi Goran Nikšić, klasični sustav proporcija i specifična kombinacija kasnogotičke dekoracije (tranzene, rozete i lisnati ukrasi) u gornjem dijelu ciborija spojeni su s izrazito renesansnim oblicima u donjem dijelu. Slično kao i na zvoniku, Andrijić je koristio kombinaciju dvaju proporcijских sustava, srednjovjekovnog *ad quadratum* i zlatnog reza, koji se koristio u

²⁰⁸ Usp. Isto.

²⁰⁹ Usp. Isto.

²¹⁰ Usp. Isto, str. 155.

²¹¹ Usp. Milan Prelog, »Dalmatinski opus Bonina da Milano«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13 (1961.)*, str. 213.

klasičnim razdobljima.²¹² U oba slučaja je iz kvadratne osnove prešao u oktagon koji se prema vrhu postupno sužava te u konačnici prelazi u lanternu ili prošupljeni tambur prekriven kalotom. Krajem XVIII. stoljeća na ciboriju su izvedeni radovi koji su promijenili njegov prvobitni izgled, četvrti kat bio je uklonjen i umjesto njega su postavljene četiri kamene ploče isklesane u obliku trostranog lista, spojene u vrhu na koji je postavljen originalni akroterij.²¹³ Njegova konstrukcija bila je nestabilna te su bili nužno potrebni restauracijski radovi. Radovima započetima 2014. i završenima 2019. uspješno je vraćen izvorni izgled ciborija i postignuta njegova izvorna geometrija.²¹⁴

Skupina učenika zadužena za kiparsku baštinu objašnjava skulpturalnu plastiku ciborija [Prezentacija 4/11]. Motivi na kapitelima stupova ciborija potječu iz antičke umjetnosti; na lijevom su prikazani dupini povezanih repova na kutovima, koji se spuštaju niz listove i piju iz kaleža nad kojim je isklesan klasični niz denta pod ovulima, a na desnom stoje četiri mitološke krilate harpije međusobno povezane repovima iznad kojih je glava kerubina. Potrebno je istaknuti da je kapitel s dupinima postao zaštitni znak Andrijićeve radionice. Dva stražnja kapitela su različite varijante korinskog. Kipovi koji čine cjelinu Navještenja, Gabrijel i Marija prema nekim ocjenama su možda najslabiji radovi na ciboriju i pokazuju kako su onodobni korčulanski klesari imali problema s klesanjem ljudskih figura.²¹⁵

Učenici bi trebali obratiti pažnju i na kapitele [Prezentacija 4/12] koji su najvažnija arhitektonska plastika u katedrali. Domaćim majstorima Krševanu Bogdaniću i Andriji Markoviću pripisuju se polukapiteli sa simbolima četvorice evanđelista koji simbolički nose Crkvu, postavljeni na četiri kutna polustupa. Polukapiteli sa simbolom svetog Marka i svetog Luke su sačuvani, polukapitel sa simbolom evanđelista Ivana zamijenjen je replikom nakon udara groma u XVIII. stoljeću, a polukapitel sa simbolom svetog Mateja gotovo je potpuno uništen jer ga je presjekla drvena greda nekadašnjeg pjevališta.²¹⁶ Od sedam velikih kapitela stupova izvorno je sačuvan prvi, treći i četvrti u južnoj lađi.²¹⁷ Prvi i četvrti oblikovani su pomoću velikog oštro rezanog lišća, ali četvrti je bogato oblikovan pomoću mesnatih i prošupljenih kovrčavih listova te se pripisuje izravnom utjecaju Jurja Dalmatinca, koji je u Korčulu dolazio po kamen za šibensku katedralu.²¹⁸ Tri kapitela sjeverne arkade vjerojatno su

²¹² Usp. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, 2005., str. 131–132.

²¹³ Usp. *Korčula, katedrala sv. Marka Konzervatorsko-restauratorski radovi na ciboriju Marka Andrijića*, Hrvatski restauratorski zavod, 2019., http://www.h-r-z.hr/images/stories/novosti2/korcula_deplijan.pdf (pregledano 22. travnja 2020.)

²¹⁴ Usp. Isto.

²¹⁵ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 184.

²¹⁶ Usp. Isto, str. 168.

²¹⁷ Usp. Isto.

²¹⁸ Usp. Isto.

zamijenjena u baroku i kombinacija su motiva starih kapitela, no klesarski zgusnuta i onemoćala djela.²¹⁹

Monumentalna grobnica biskupa Tome Malumbre (1463. – 1503.) [Prezentacija 4/13] isklesana u prvom desetljeću XVI. stoljeća spomenik je koji se također pripisuje Marku Andrijiću i njegovoj radionici.²²⁰ Biskupu Malumbri, koji je imao je važnu ulogu u obrani grada prilikom Aragonske opsade 1483. i koji je zaslužan za dovršenje gradnje katedrale, podizanje završne lože zvonika, sakristija i ciborija, grobnicu je podigao njegov nasljednik biskup Nikola Nikoničić (1503. – 1540.).²²¹ U radnoj knjižici učenici imaju zadatak [Zadatak 25.] da opišu stilske karakteristike navedenog djela. U kompoziciji grobnice dominiraju renesansni oblici, na tri renesansne konzole položen je pravokutni sarkofag s prizmatičnim poklopcem i smješten pod veliki zidni renesansni luk, pod kojim su četiri reljefna kerubina dok na vrhu putto svira lutnju promatrajući pokojnika koji leži u pontifikalnoj odjeći. Prisutni su i gotički oblici kao vijugava lozica.²²² Zanimljivo je da je kip biskupa Malumbre najveći sačuvani ljudski lik koji su korčulanski majstori isklesali sve do djelovanja Marina Radice u drugoj polovici XIX. stoljeća.²²³ U Malumbrinoj grobnici danas se nalaze grobovi biskupa Marina Draga (1708 – 1733.) te Vicka Kosovića (1734. – 1761.) koji su u nju premješteni jer je grobnica ostala prazna nakon što su Malumbrini ostaci u XVII. stoljeću preneseni u dominikansku crkvu Santi Giovanni e Paolo u Veneciji.²²⁴

Ulaz u sakristiju katedrale, sagrađene u XV. stoljeću ima bogato klesan portal [Prezentacija 4/14] koji je vjerojatno naknadno ugrađen na to mjesto. Cvito Fisković (1939.) isticao je da se vrata razlikuju od dalmatinske gotike po detaljima kao što su polustupići s vertikalnim pojasom uzduž svoje sredine, savinuti kasnogotički luk, vitke i visoke baze i cijele grane sa sitnim kovrčavim narezanim lišćem. Tu pojavu tumači utjecajem kićene gotike južne Italije XV. stoljeća.²²⁵

Obilazak katedrale učenici završavaju u prostoru krstionice katedrale [Prezentacija 4/15] izlaganjem učenika zaduženih za kiparsku baštinu. Ovaj prostor uređen je 1967. godine prema izvornoj zamisli opata Ive Matijace koji je prostor želio oplemeniti radovima hrvatskih kipara XX. stoljeća.²²⁶ U središtu prostorije nalazi se kamena krstionica, rad domaćeg klesara iz XV.

²¹⁹ Usp. Isto.

²²⁰ Usp. Isto, str. 178.

²²¹ Usp. Isto.

²²² Usp. Isto.

²²³ Usp. Isto.

²²⁴ Usp. Isto, str. 179.

²²⁵ Usp. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939], 2008, str. 53.

²²⁶ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 206.

stoljeća.²²⁷ Iznad krsne zdjele postavljena je manja kanelirana posuda kao postolje za brončani kip Uskrslog Krista, djelo najpoznatijeg otočkog kipara Frana Kršinića, nastalo na molbu opata Matijace 1968.²²⁸

U malenoj zidnoj niši kraj ulaza u krstionicu smještena je brončana figurica Bogorodice, djelo kipara Ive Kerdića iz 1926.²²⁹ Nedaleko se nalazi i brončani reljef kipara Ivana Meštrovića *Oplakivanje – Pietà* nastao 1915.²³⁰ Pokraj ulaza u zvonik pričvršćen je visoki reljef torza raspetog Krista Korčulanina Marina Radice, izrađen 1977. prema gipsanom modelu s kraja XIX. stoljeća.²³¹ U krstionici se još nalazi dva rada u bronci, lik svetog Ivana Krstitelja, rad akademskog kipara Izvora Oreba iz 1974. te medaljon s likom svetog Jurja na konju, rad akademskog kipara Trpimira Ivančevića iz 1925.²³²

Nakon obilaska katedrale učenici izlaze na Trg katedrale. Usmeno ih se pita da se prisjete koji objekti sakralne namjene definiraju trg u cjelini. Na trgu se osim katedrale nalaze još i crkva svetog Petra te Crkva Gospina Začeca – Gospojina [Prezentacija 4/16–17]. Crkva svetog Petra prvi put se u dokumentima spominje početkom XIV. stoljeća.²³³ Nekada uz nju nalazilo srednjovjekovno groblje, a u samoj zgradi se nalazi najstarija datirana grobna ploča u Korčuli, ploča Antuna Mardoe iz 1400.²³⁴ Crkva ima jednostavni tlocrt u obliku pravokutnika s polukružnom apsidom, koja je kasnije srušena prilikom izgradnje dvorišta susjedne palače Lešić-Dimitri i pročelje s visokom gotičkom preslicom tipično je za srednjovjekovne crkve XIV. stoljeća na otoku Korčuli.²³⁵ U XV. stoljeću za vrijeme obnove nastao je danas dosta oštećeni reljefni prikaz svetog Petra, rad koji se pripisuje Boninu iz Milana, kasnije ugrađen na vrata crkve koja su nastala početkom XVII. stoljeća.²³⁶

Crkva Gospina Začeca – Gospojina, smještena na početku trgu, također se u dokumentima prvi put spominje u XIV. stoljeću.²³⁷ Patronat nad crkvom u XV. stoljeću dobila je obitelj Ismaeli, te je od tad postala ukopno mjesto obitelji Ismaeli, a u nju su pokapani i članovi obitelji Gabrielis.²³⁸ Zbog propadanja je ponovno iz temelja podignuta krajem XVI., odnosno početkom

²²⁷ Usp. Isto.

²²⁸ Usp. Isto.

²²⁹ Usp. Isto, str. 207.

²³⁰ Usp. Isto.

²³¹ Usp. Isto.

²³² Usp. Isto.

²³³ Usp. Isto, str. 246.

²³⁴ Usp. Isto.

²³⁵ Usp. Isto.

²³⁶ Usp. Isto.

²³⁷ Usp. Isto, str. 248.

²³⁸ Usp. Isto.

XVII. stoljeća, kada zadobiva današnji izgled.²³⁹ U XX. stoljeću je nekoliko puta restaurirana, prvi put 1914. kada joj je sagrađena preslica i u nju preneseno najstarije zvono u Korčuli, izrađeno 1526. u venecijanskoj ljevaonici De Poli, te 1954. kada je sagrađen današnji oltar.²⁴⁰

Nakon obilaska Trga katedrale učenici se spuštaju do Trga vijećnice, gdje se nalazi crkva svetog Mihovila [Prezentacija 4/18]. Crkva se prvi put spominje početkom XV. stoljeća.²⁴¹ Nekoliko je puta mijenjala patronat, a od 1603. je osnutkom Bratovštine Blažene Djevice Marije od Utjehe – Pojasa, prešla u ruke Bratovštine te takvom ostala do danas.²⁴² Prvotna građevina, znatno manja od današnje, već 1615. produžena je prema trgu, a njezino novo pročelje dovršeno je tek 1646. što se doznaje iz godine uklesane na preslici zvonika.²⁴³ Proširena je još dva puta, 1721. i 1860. godine.²⁴⁴

Učenici zatim odlaze do crkve Svih Svetih [Prezentacija 4/19] koja se nalazi na jugoistočnom gradskom uglu, odmah do zidina. Prvi put se spominje u XII. stoljeću, a od 1301. godine nalazi se pod upravom bratovštine Svih svetih.²⁴⁵ Postojeća građevina nastala je tijekom XV. stoljeća, a bitno je obnovljena u XVI. stoljeću, kada je dobila sadašnji glavni renesansni portal s praznom lunetom, kao i vrlo slični bočni portal na sjevernoj strani te u XVII. stoljeću kada su otvorena dva ovalna prozora na pročelju i podignut novi strop.²⁴⁶ Crkva je najprepoznatljivija po svom zvoniku koji je sagrađen sredinom XVIII. stoljeća nakon što je stari stradao u udaru groma. Riječ je o tipu zvonika na preslicu, izuzetno visokom i najraskošnijem ovakve tipologije na jugu Dalmacije, koji pokazuje znakove »provincijskog dalmatinskog baroka«.²⁴⁷ Povjesničar umjetnosti Damir Tulić (2014.) ističe karakteristične dekoracije »klasičnog korčulanskog dekorativnog jezika baroka« poput kerubinskih glava, vijenaca, voluta s girlandama voća, stiliziranih palmeta i neobično prepletenih vrpca na pilonima, kameni dekor podsjeća na slične radove domaćih klesara iz obitelji Foretića i Portolana. Stražnji, danas najvidljiviji dio zvonika nije obrađen.²⁴⁸

U zadnjem zadatku [Zadatak 26.] u radnoj knjižici učenici trebaju pažljivo promotriti priložene reprodukcije crkava te ih imenovati i datirati.

²³⁹ Usp. Isto.

²⁴⁰ Usp. Isto.

²⁴¹ Usp. Isto, str. 232.

²⁴² Usp. Isto.

²⁴³ Usp. Isto.

²⁴⁴ Usp. Isto.

²⁴⁵ Usp. Isto, str. 211.

²⁴⁶ Usp. Isto.

²⁴⁷ Usp. Isto.

²⁴⁸ Usp. Isto.

6.5. Slikarska baština grada Korčule

U sklopu projektne teme *Slikarska baština grada Korčule* izlaganje na terenu održat će učenici šeste skupine. Učenicima se predlaže da obrade relevantne primjere iz Opatske riznice svetog Marka, katedrale te crkve Svih Svetih. Učenici bi trebali obraditi kretske-venecijansku slikarsku školu, istražiti djelovanje Blaža Jurjeva i njegove poliptihe, najvažnije slike u katedrali: Jacopo Tintoretto, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom*; Radionica Jacopa Tintoretta, *Navještenje*; Leonardo Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu*. Učenici će nakon obrade ove teme moći imenovati najvažnija djela i autore korčulanskog slikarstva, analizirati ih i smjestiti u određeni kulturno-povijesni kontekst te objasniti stilske karakteristike najvažnijih slikarskih djela. Predlaže se da učenici svoja izlaganja započnu u Opatskoj riznici, nastave u crkvi Svih Svetih i završe u katedrali svetog Marka, što je virtualno predočeno priloženom prezentacijom [Prilog: *Prezentacija 6*].

6.5.1. Odabrana slikarska djela u Opatskoj riznici svetog Marka

Don Ivo Matijaca, posljednji korčulanski mitronosni opat, uredio je muzejsku zbirku pod nazivom Opatska riznica svetog Marka [Prezentacija 6/1]. Zbirka je osnovana 1951. godine, a za javnost je svečano otvorena 1954. godine.²⁴⁹ Autor prvog postava bio je akademski slikar Ljubo Babić (Jastrebarsko, 1890. – Zagreb, 1974.), no taj je postav izmijenjen već 1968. zbog stalnog pritjecanja novih zbirki i darova, a uređene su i dvije nove prostorije.²⁵⁰ Velika dvorana u prizemlju s hidroarheološkom zbirkom i predmetima koji su se nekada rabili u domaćinstvu uređena je 1969. Taj postav djelomično je izmijenjen 2011. zbog potrebe za još većim prostorom.²⁵¹

Prva djela koja bi učenici trebali obraditi kroz svoja izlaganja vezana su za kretske-venecijansku slikarsku školu, odnosno ikone. Ikona je u istočnoj Crkvi slika, reljef ili mozaik koji predstavlja Krista, Bogorodicu ili nekog sveca. Kod prikazivanja likova izbjegava se svaki naturalizam, a s bojama koje su kanonski određene nastoji se predočiti irealizam, nadnaravnost. Ikone uživaju kultno štovanje.²⁵² Kretske-venecijanska škola²⁵³ predstavlja smjer u slikarstvu ikona od XV. do XVI. st. koji se razvio na Kreti, a u Veneciji je prenesen u XVI. st. U djelima te

²⁴⁹ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 14.

²⁵⁰ Usp. Isto.

²⁵¹ Usp. Isto

²⁵² Usp. AB [Anđelko Badurina], »Ikona«, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 258.

²⁵³ Ranije netočno nazivana italo-kretskom školom. Usp. »Kretske-venecijanska škola«, u: *Likovni leksikon*, (ur.) Josip Bilić, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2014., str. 499.

škole prožima se bizantski tradicijski način slikanja ikona s gotičkim, renesansnim i baroknim slikarstvom.²⁵⁴ Ovakva djela manjih dimenzija u ranom novom vijeku bila su popularna za kućnu pobožnost u Dalmaciji, slično kao i u Veneciji.²⁵⁵ Najčešći tipovi bizantskog prikaza Bogorodice su Bogorodica Eleousa i Bogorodica Hodegitrija. Bogorodica Eleousa je Bogorodica koja drži Krista u naručju, najčešće u desnoj ruci, a on nježno priljubljuje svoj obraz njezinome i rukom je grli ili je miluje po obrazu ili podbratku.²⁵⁶ Bogorodica Hodegitrija je tip Bogorodice koja stoji frontalno okrenuta prema promatraču, Krista nosi na lijevoj ruci, a desnom rukom, položenom na prsa, pokazuje prema njemu. Krist u lijevoj ruci drži svitak, a desnom rukom blagoslivlja. Naziv je dobila po originalnoj slici koja se nalazila u carigradskoj crkvi na Hodegonu. Ta slika je uništena pri turskom osvajanju Carigrada, a njezin izgled je poznat s brojnih kopija.²⁵⁷ U ulaznom hodniku Opatske riznice [Prezentacija 6/2] nalaze se djela Bogorodica Eleousa (XVI. st.)²⁵⁸ nepoznatog kretske-venecijanskog slikara i Bogorodicu Hodegitrija (sredina XVII. st.)²⁵⁹ nepoznatog kretskog slikara. U radnoj knjižici učenici će imati zadatak [Zadatak 27.] zabilježiti karakteristike navedenih djela te zadatak [Zadatak 28.] da definiraju ikonu. Učenici na navedenim djelima mogu zapaziti karakteristike spajanja istoka i zapada odnosno prožimanje bizantskog i venecijanskog slikarstva te usvojiti karakteristike dvaju najčešćih tipova prikaza Bogorodice.

Među brojnim umjetninama ove zbirke ljepotom i važnošću ističe se *Poliptih Bogorodice sa svecima* [Prezentacija 6/3], djelo Blaža Jurjeva Trogiranina, koji je uz Dujma Vuškovića, Nikolu Božidarevića i Lovru Dobričevića jedan od najpoznatijih predstavnika dalmatinske slikarske škole. Dalmatinskom slikarskom školom nazivamo dalmatinsko slikarsko poglavlje koje traje od posljednjih desetljeća XIV. do sredine XVI. stoljeća. Zanat tih umjetnika često se prenosio od oca na sina, tijekom više naraštaja, imali su svoje radionice i podržavali međusobne veze, zadovoljavajući likovne potrebe svoje sredine gotovo u potpunosti. Imali su neke zajedničke specifične crte, shvaćene u širokom smislu i prožete stanovitim retardacijskim akcentima unatoč dominantnim stilskim utjecajima sa suprotne strane Jadrana, posebno iz Venecije, Veneta i Maraka.²⁶⁰ Iz dokumenata je poznato da Blaž Jurjev potječe iz sela Lapac kraj Zadra, a tijekom života djelovao je u Zadru, Trogiru, Korčuli i Dubrovniku. U Korčuli je boravio

²⁵⁴ Usp. Isto.

²⁵⁵ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 19.

²⁵⁶ Usp. BF [Branko Fučić], »Elousa«, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 216–217.

²⁵⁷ Usp. BF [Branko Fučić], »Hodegitria u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 255–256.

²⁵⁸ Tempera na drvu, pozlata, Opatska riznica, Korčula

²⁵⁹ Tempera na drvu, pozlata, Opatska riznica, Korčula

²⁶⁰ Usp. Kruno Prijatelj, *Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća*, Zagreb: Grafički zavod, 1983., str. 7.

između 1429. i 1433., a za vrijeme svog boravka vodio je i slikarsku radionicu.²⁶¹ Djelo je naslikano za glavni oltar korčulanske katedrale neposredno prije 1431., ali je sredinom XVI. stoljeća premješteno u crkvu Gospina začeca – Gospojinu. Nakon toga je neko vrijeme bilo smješteno u katedrali dok nije postalo dijelom Opatske riznice.²⁶² Poliptih se sastoji od 5 polja odvojenih tordiranim stupićima. U središnjem dijelu prikazana je Bogorodica s djetetom na prijestolju i po jedan anđeo sa svake strane prijestolja. Lijevo od središnjeg dijela prikazani su slijeva na desno sveti Mihovil i sveti Ivan Krstitelj, a desno sveti Petar Apostol i sveti Nikola. Djelo je naslikano u stilu internacionalne gotike. Učenici bi trebali obraditi ovaj poliptih kroz njegove stilske i ikonografske značajke. U radnoj knjižici učenici će imati zadatak [Zadatak 29.] u tablici zabilježiti imena svetaca i njihove atribute te glavne stilske karakteristike poliptiha. Skupina učenika koja bude održavala izlaganje svojim će kolegama čitati opise svetaca prema unaprijed pripremljenom redoslijedu. Učenici bi u tekstovima koje će pripremati za čitanje trebali istaknuti sljedeće informacije. Za sv. Ivana Krstitelja: prvi svetac u crkvi i posljednji starozavjetni prorok, povukao se u pustinju kao pokornik i isposnik. Pretkazao je dolazak Krista, kojeg je i krstio na rijeci Jordan. Završio je svoj život tako što su mu odrubili glavu na Herodovoj gozbi i donijeli je Salomi koja je to zatražila na pladnju. Njegovi atributi su pladanj s odsječenom glavom, kalež s malom figurom golog Krista, saće meda, Janje Božje s križem i križ sa svitkom od trstike na kojem piše Evo Jaganjca Božjeg. Na prikazima se često javlja kao dijete u igri s malim Isusom pod okriljem Bogorodice ili kao isposnik, mršav, opaljene kože, razbarušen, bos i odjeven u haljinu od devine kože odnosno ovčje ili kozje runo.²⁶³ Za sv. Mihovila: arkandeo koji se štuje i kao svetac u ikonografiji se pojavljuje kao anđeo odjeven u tuniku ili suvremenu vojničku opremu, sa plamtećim mačem ili kopljem kojim probija Zmaja. Često se prikazuje kao vođa pobjedničke vojske anđela u borbi sa Zmajem (Sotonom) i njegovim anđelima te kako važe duše na posljednjem sudu.²⁶⁴ Za sv. Petra Apostola: bio je galilejski ribar, jedan od bliskih Isusovih učenika. Iz biblijskih izvještaja o Kristovoj mucij poznato nam je njegovo obećanje vjernosti, njegovo nijekanje Krista i njegovo iskreno pokajanje. Većinom se prikazuje kako drži ključeve neba, jedan ili dva različita, zlatni za nebo i željezni za pakao.²⁶⁵ Za sv. Marka Evanđelista: pisac jednog od četiriju Evanđelja. Uz njega se redovito prikazuje i krilati

²⁶¹ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 38.

²⁶² Usp. Isto, str. 37.

²⁶³ Usp. BF [Branko Fučić], »Ivan Krstitelj«, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 281-283.

²⁶⁴ Usp. BF [Branko Fučić], »Mihovil u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 401-403.

²⁶⁵ Usp. MG [Marijan Grgić], »Petar Apostol«, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 456-457.

lav, a prikazuje se i s perom i knjigom Evanđelja.²⁶⁶ Značajke internacionalne gotike koje bi učenici trebali usvojiti su izdužene proporcije, intenzivni kolorit, dekorativna stilizacija nabora i zlatna pozadina, a za samog slikara je tipična tipologija likova s izbuljenim očima i kolorit.

6.5.2. Poliptih Bratovštine Svih Svetih u crkvi Svih Svetih

Crkva Svih Svetih mjesto je na kojem se čuva *Poliptih Bratovštine Svih Svetih* [Prezentacija 6/4], drugi poliptih Blaža Jurjeva sačuvan u Korčuli. Ovaj poliptih je nastao nešto kasnije od prvog, za slikareva boravka u Trogiru te je naknadno dopremljeno na otok. Stajao je na glavnom oltaru crkve do 1801. kada je ondje postavljena skulptura *Oplakivanje Krista* (1716. – 1723.)²⁶⁷ Antonija Corradinija (Venecija, 1688. – Napulj, 1752.)²⁶⁸ *Poliptih Svih Svetih* također ima pet polja, ali za razliku od poliptiha iz Opatske riznice ima sačuvanu atiku i predelu. U središnjem dijelu prikazana je scena Oplakivanja Krista. Lijevo od središnjeg dijela prikazani su slijeva na desno, sveta Lucija i sveti Dominik, a desno sveti Petar Mučenik i sveta Barbara. Iznad središnjeg dijela naatici naslikan je prikaz Bogorodice s Djetetom između sv. Franje i sv. Marije Magdalene. S lijeve strane naatici su prikazani sv. Nikola i sv. Blaž, a s desne strane sv. Stjepan i sv. Antun Opat. Na predeli su prikazi Krista i apostola. Svi su prizori odijeljeni međusobno tordiranim stupićima, iznad kojih su šiljasti lukovi. U radnoj knjižici učenici će imati zadatak [Zadatak 30.] usporediti navedeni poliptih s poliptihom iz Opatske riznice i uočiti razliku u strukturi i ikonografiji. Važna razlika je to što poliptihu iz riznice nedostaju predela i atika. Učenici bi trebali usvojiti te pojmove koji će biti uvršteni u pojmovnik.

6.5.3. Odabrana slikarska djela u korčulanskoj katedrali

U korčulanskoj katedrali učenici će također obraditi izabrana djela. Oltarna pala Jacopa Tintoretta, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom* (oko 1550.) [Prezentacija 6/5] jedno je od najvažnijih djela u katedrali. Važno je učenicima spomenuti i djelo *Navještenje* (8. ili 9. desetljeće XVI. st.) [Prezentacija 6/6] pripisano radionici Jacopa Tintoretta. Treba istaknuti da se do nedavne restauracije ni oltarna pala nije sa sigurnošću pripisivala slavlrenom majstoru, no istraživanja i restauracija su pomogle razriješiti dvojbu autorstva. Učenici će biti upućeni i da usporede [Zadatak 31.] korčulanski tip prikazivanja svetog Marka s uobičajenim

²⁶⁶ Usp. MG [Marijan Grgić], »Marko Evanđelist«, u: *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.], str. 395-396.

²⁶⁷ Drvo, Crkva Svih Svetih, Korčula

²⁶⁸ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 224.

načinom prikazivanja. Iako specifičnost korčulanske ikonografije svetog Marka još nije znanstveno utemeljena, vrijedi usporediti. U trenutku narudžbe slike Korčulani su pazili da svetac bude prikazan u skladu s lokalnom tradicijom, kao biskup i mučenik iz apostolskih vremena, a ne u tunici s plaštom prema venecijanskoj tradiciji.²⁶⁹

Na oltaru svetog Antuna Padovanskog nalazi se pala Giovannija Carboncina [Prezentacija 6/7]. Učenici bi je trebali obraditi zbog specifične ikonografije. Na slici je prikazan sveti Ivan Trogirski. Ivan Trogirski je svetac koji potječe iz rimske obitelji Orsini, a u Trogiru je izabran za biskupa 1062. godine. Jedan od zaštitnika grada Trogira, uz svetog Lovru. Došao je na glas svetosti zbog svog pokorničkoga života i čuda koja mu se pripisuju.²⁷⁰ Na primjeru iz Korčule svetac je prikazan s tradicionalnim atributima – zvijezdom repaticom i vedutom grada Trogira.²⁷¹ Svečev kult u Korčulu je nastojao uvesti već biskup Jerolim Andreis (1612 – 1673), rodom Trogiranin.²⁷² Važno je istaknuti činjenici kako se kult štovanja ovog sveca osim putem slikarstva širi i putem književnosti, o njegovoj popularnosti svjedoči i činjenica da je korčulanski pjesnik koji je pokopan u katedrali, Petar Kanavelić (Korčula, 1637. – Korčula, 1719.), napisao ep religiozno-povijesne tematike *Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman* (1858.). Ovdje imamo međupredmetnu poveznicu *Hrvatskog jezika i Likovne umjetnosti*. Učenici koji su zainteresirani za dodatni angažman mogli bi pročitati odabrane ulomke iz epa kako bi usporedili književni prikaz sveca sa slikarskim.

Djelo Leonarda Bassana, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu* (1620. – 1621.) [Prezentacija 6/8] važno je jer njegov naručitelj je korčulanski biskup Teodor Diedo koji u Korčulu dolazi iz Venecije. Učenici će imati zadatak [Zadatak 32.] usporediti ga s drugim Bassanovim djelom *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i svetom Dominiku* (oko 1593. – 1595.). Kompozicija korčulanske slike je preuzeta s venecijanske, a svetog Dominika zamijenio je biskup Teodor Diedo. Na ovom primjeru učenici mogu vidjeti kolika je uloga naručitelja i utjecaja u umjetnosti. Može se povući paralela i s biskupom koji je iz Trogira donio kult sv. Ivana Trogirskog. Važno je istaknuti činjenicu da je većina slikarskih djela u katedrali venecijanskih autora što se može objasniti dugogodišnjom mletačkom vladavinom na Korčuli.

Za kraj će učenici imati zadatak [Zadatak 33.] pronaći dva djela na kojima zamjećuju karakteristike kretsko-venecijanskog slikarstva i odrediti ikonografski njihovu temu i ono po

²⁶⁹ Usp. Isto, str. 52.

²⁷⁰ Usp. »Ivan Trogirski, bl.«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28209> (pregledano 12. srpnja 2018.)

²⁷¹ Usp. Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 174.

²⁷² Usp. Isto.

čemu se razlikuju od djela u riznici, srebrni okov. U katedrali se nalaze *Ikona Gospa od otoka – Gospa Badijska* (1. polovica XV. st.), nepoznatog kretskog slikara i *Ikona Poklonstva Sveta Tri Kralja* (1. četvrtina XVII. st.), nepoznatog kretsko-venecijanskog slikara [Prezentacija 6/9]. Kod Ikone Gospe od Otoka ili Gospe Badijske učenici također trebaju uočiti da se radi o tipu Bogorodice Hodegitrije.

7. Zaključak

Korčula i korčulanski likovni primjeri su prepoznati kao relevantni za poučavanje *Likovne umjetnosti*, ali korčulanske teme su relativno slabo zastupljene u srednjoškolskoj nastavi. Iz tog razloga kroz ovaj prijedlog projektne nastave pokušalo se kroz istraživačke teme obuhvatiti najvažnija korčulanska umjetnička djela. Učenici kao istraživači usvajaju znanje o geografskim i povijesnim značajkama razvoja grada Korčule, njegovim fortifikacijama i urbanizmu, sakralnoj i stambenoj arhitekturi, kiparskoj i slikarskoj baštini. Istaknuta je i interdisciplinarnost jer nije riječ samo o gradivu vezanom za predmet *Likovna umjetnost* nego i vezanom uz *Povijest*, *Geografiju*, *Hrvatski jezik*... Kao što je više puta istaknuto nastavnikova uloga nije više predavačka nego mentorska i organizatorska, a naglasak je na samostalnom radu učenika. Zajednička fotoradionica u suradnji s lokalnom školom i posjeti kamenoklesarskoj radionici te muzejskoj zbirci kamenoklesarstva također doprinose utvrđivanju naučenog gradiva i jačaju motivaciju učenika.

Projektna nastava kao dobar primjer suvremene nastavne strategije pomaže pri ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva. U ovom obliku primjenjiva je na mnogo terena u Republici Hrvatskoj te pruža doprinos poznavanju hrvatske kulturne baštine koja se kroz redovni školski program ne stigne u cijelosti obraditi.

8. Prilozi

8.1. Vremenik

Vremenik

2020.

Projektna nastava: **Grad Korčula**

Uvodno predavanje

Prva faza: pripreme za terensku nastavu - samostalni rad učenika (4 tjedna)

Druga faza: terenska nastava u Korčuli, 3 dana (5. tjedan)

1. dan – izlaganja na terenu – 1. skupina: Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule

2. skupina: Fortifikacije i urbanizam grada Korčule

3. skupina: Stambena arhitektura grada Korčule

2. dan – izlaganja na terenu – 4. skupina: Sakralna arhitektura grada Korčule

5. skupina: Kiparska baština grada Korčule

6. skupina: Slikarska baština grada Korčule

3. dan – organizirani posjeti institucijama (kamenoklesarski obrt, gradski muzej) – zajednička fotoradionica s učenicima lokalne škole

Treća faza: prezentacija projekta – (8. tjedan)

– postavljanje izložbe fotografija u predvorju škole i gradskom muzeju uz kratka izlaganja sudionika

8.2. Popis literature za učenička izlaganja

Geografski smještaj i povijesne okolnosti grada Korčule

Božo Baničević, »Korčulanski poluotočić prije nastanka grada«, u: *Godišnjak grada Korčule* 6 (2001.)

Joško Belamarić, »Marsilio Zorzi i osnutak grada Korčule 1256. godine«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.

Ante Kalogjera, »Korčula: Razvoj grada i suvremene funkcije«, u: *Geografski horizont 1–4* (1985.)

Berislav Kalogjera, *Korčula: portret jednog grada na istočnom Jadranu*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 1995.

Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života «, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.

Antun Cvitanić, »Korčulansko statutarno pravo«, u: *Statut grada i otoka Korčule*, (ur.) Miljenko Foretić, Korčula: Grad Korčula, 2002.

Fortifikacije i urbanizam grada Korčule

Alena Fazinić, »Korčulanski Statut i graditeljstvo Korčule u srednjem vijeku«, u: *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 2009.

Alena Fazinić, »Srednjovjekovne zidine grada Korčule«, u: *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 2009.

Radovan Ivančević, »Interpretacija i valorizacija ulične mreže i trgova Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule* 5, Korčula: Gradski muzej, 2000.

Berislav Kalogjera, *Korčula: portret jednog grada na istočnom Jadranu*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 1995.

Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, u: *Godišnjak grada Korčule 5*, Korčula: Gradski muzej, 2000.

Stambena arhitektura grada Korčule

Marija Kraljević, »Obitelj Gabrielis i značaj palače Gabrielis u povijesti i sadašnjosti Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 6*, Korčula: Gradski muzej, 2001.

Nina Kudiš, Damir Tulić, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, u: *Godišnjak grada Korčule 5* (2000.)

Goran Nikšić, »Maniristička palača Arneri u Korčuli«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 26* (1986.)

Sakralna arhitektura grada Korčule

Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939], u: *Korčulanske studije i eseji*, Vicko Fisković i Damir Tulić (prir.), Korčula: Grad Korčula, Centar za kulturu Korčula, 2008.

Nina Kudiš, Damir Tulić, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.

Kiparska baština grada Korčule

Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939], u: *Korčulanske studije i eseji*, Vicko Fisković i Damir Tulić (prir.), Korčula: Grad Korčula, Centar za kulturu Korčula, 2008.

Nina Kudiš, Damir Tulić, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

Milan Prelog, »Dalmatinski opus Bonina da Milano«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13 (1961.)*

Slikarska baština grada Korčule

Nina Kudiš, Damir Tulić, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

Damir Tulić, »Sveti Marko i Korčula«, u: *Slika Jacopa Tintoretta u svjetlu novih istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2006.

8.3. Predloženi popis djela za fotografiranje

Fortifikacije i urbanizam grada Korčule

- Kula kopnenih vrata (Veliki revelin)
- Velika kneževa kula
- Mala kneževa kula
- Tamnička kula
- Kula morskih vrata
- Kula Kanavelić (Bokar)
- Kula Zakerjan (Berim)
- Kula Svih Svetih
- Arsenal
- Mali revelin

- Trg vijećnice
- Trg oružja
- Trg Svih Svetih
- Trg katedrale

- slobodni izbor

Stambena arhitektura grada Korčule

- Korčulanske ulice
- Primjer ulaza u kuću
- Klesani elementi (konzole)
- Ruševne kuće
- Zazidani otvori

- Palača Gabrielis
- Biskupska palača
- Mala palača Arneri

- slobodni izbor

Sakralna arhitektura grada Korčule

- Katedrala sv. Marka
- Crkva sv. Petra
- Crkva Gospina Začeca – Gospojina
- Crkva sv. Mihovila
- Crkva Svih Svetih

- slobodni izbor

Kiparska baština grada Korčule

Katedrala:

- Glavni portal katedrale sv. Marka
- Luneta s prikazom sv. Jakova
- Ciborij
- Kapiteli
- Sarkofag biskupa Tome Malumbre
- Krstionica

Crkva sv. Petra:

- Prikaz sv. Petra

Crkva Svih Svetih :

- Zvonik

- slobodni izbor

Slikarska baština grada Korčule

Opatska riznica:

- Kretsko-venecijanski slikar, *Bogorodica Eleousa*
- Blaž Jurjev, *Poliptih Bogorodice sa svecima*
- Kretski slikar, *Bogorodica Hodegitrija*

Crkva Svih Svetih:

- Blaž Jurjev, *Poliptih bratovštine Svih Svetih*

Katedrala sv. Marka:

- Jacopo Tintoretto, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom*
 - Radionica Jacopa Tintoretta, *Navještenje*
 - Oltar svetog Antuna Padovanskog s palom Giovannija Carboncina
 - Leandro Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu*
 - Kretske slikar, *Gospa od Otoka – Gospa Badijska*
 - *Ikona Poklonstva Sveta Tri Kralja*
- slobodni izbor

8.4. Prezentacije

8.4.1. Prezentacija 1

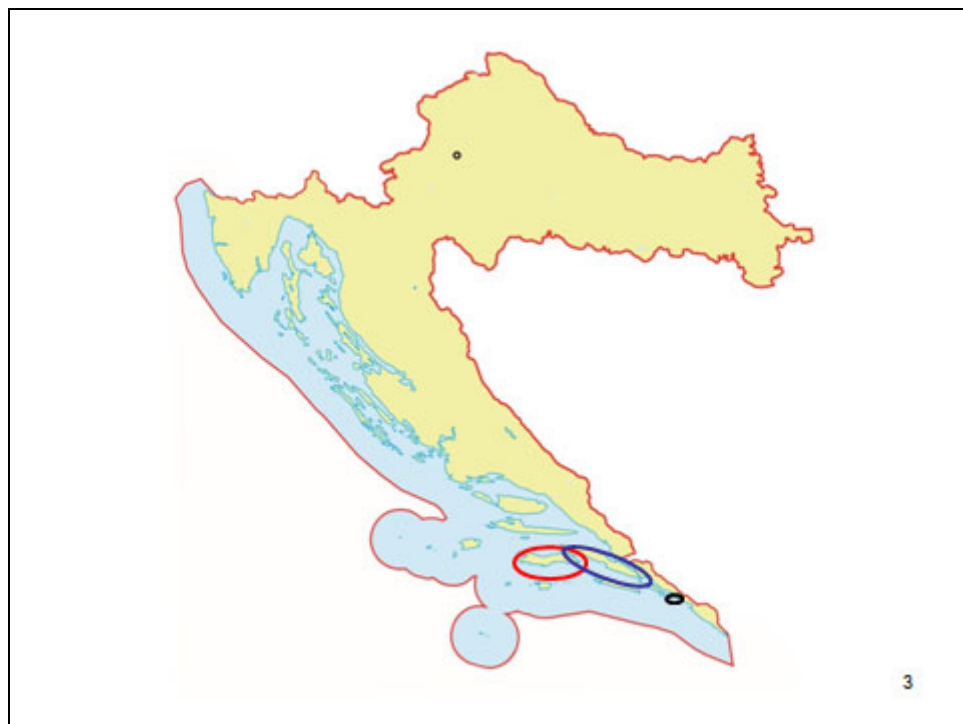
GEOGRAFSKI SMJEŠTAJI POVIJESNE OKOLNOSTI GRADA KORČULE

1

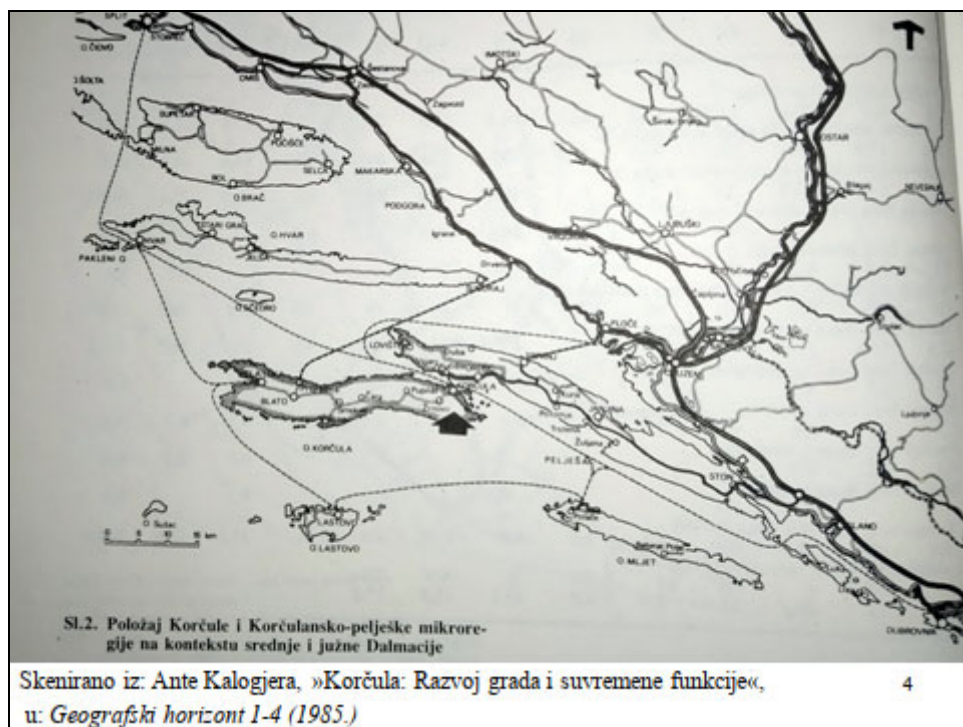
1. Na slijepoj karti Hrvatske crvenom bojom zaokruži otok Korčulu, plavom bojom poluotok Pelješac, a crnom bojom Dubrovnik.

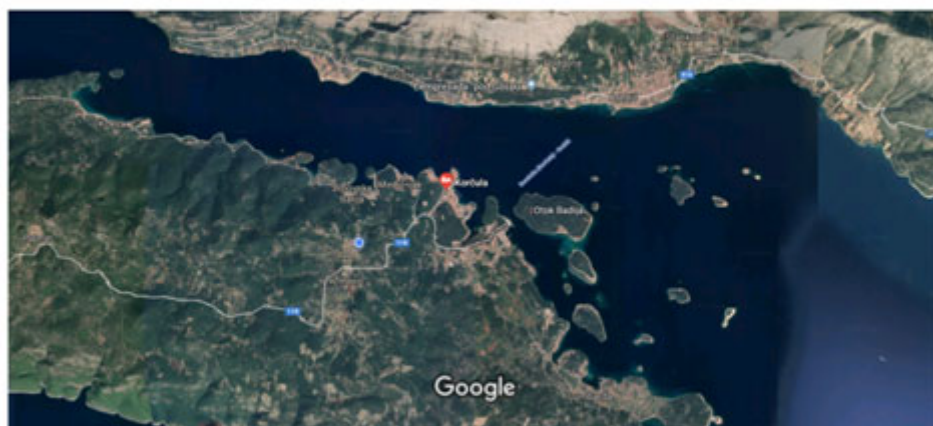
2

3

4

Slike ©2019, Maxar Technologies, CNES / Airbus, TerraMetrics, Data SIO, NOAA, U.S. Navy, NGA, GEBCO, Slike ©2019, CNES / Airbus, Landsat / Copernicus, Maxar Technologies

1 km

5

Satelitski prikaz položaja grada Korčule

Brodogradnja

6

Staro brodogradilište u Korčuli

Kamenoklesarstvo

Otočić Vrnik

2. Navedi dvije teorije o postanku današnjeg grada Korčule i iznesi svoje mišljenje.

9

3. U kojem djelu kojeg autora nalazimo lik Antenora? Što misliš zašto su Korčulani izabrali baš Antenora za utemeljitelja grada? Ako ti je poznato navedi još neki grad koji svoje utemeljenje pripisuje antičkom junaku.

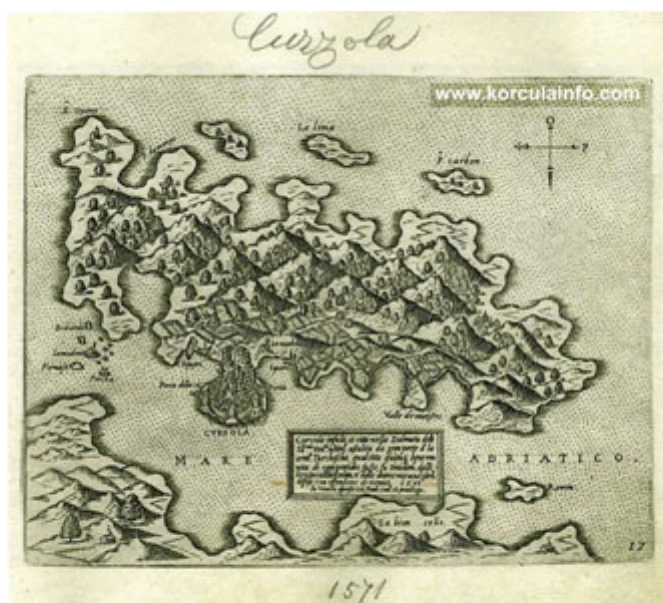
10

»Nakon propasti Ilija ove je zidine nekoć podigao/ Antenor; da se
pak ne sruše od starosti,/ Obnovljene su brigom Antonija
Leone/ a drevnom je mjestu vraćena ljepota i dika.«

Spomen-ploča s Antenorovim natpisom, 1592., kula Morskih vrata

11

Giovanni Francesco Camocio, *Curciola insule et citta nella Dalmazia*, 1571.

12

Ustroj komune

- Knez sa zamjenicima
- Tri suca (kurija) – administrativna i sudska vlast
- Veliko vijeće (ranije Pučka skupština) – 50 članova – osnovni pravni akti i zaključci
- Malo vijeće -> 3 velika suca (kurija) + 3 mala suca

13

Statut

Kodificirana zbirka pravnih odredbi, uglavnom utemeljena na starijem i nezapisanom običajnom pravu, kojom se na određenim razinama vlasti unutar određenih društveno-političkih jedinica nastojalo urediti funkcioniranje pravnog sustava.

Nastao 1214., najstariji sačuvani tekst 1265.

14

5. Pročitajte priložene odredbe Korčulanskog statuta i odgovori na pitanja.

GL. CXXXVI. KORČULANI NE SMJU PREVOZITI BRODOM STRANO VINO

Itu tako je određeno i naređeno da se nijedan Korčulanin ili stanovnik Korčule ne usudi ili drzne prevoziti brodom strano vino niti trgovati (kupiti) drugim vinom osim korčulanskim, pod prijetnjom kazne od dvadeset pet perpera, kako za (brodskog) putnika, tako (i za) ugovra i kazne od pet perpera za svakog mornara, od kojih (naplaćeni su) novčani) kazni neka prijavitelj dobio treći dio. I svatko neka je ovlašten (to) prijaviti. Iznimka (je) jednako ako bi tko prevezio neko (vino) u grad iz (pokrajine) Marke (drugano), ali ne u Korčulu, što može raditi, i to samo s dopuštenjem listave (korčulanske) uprave, a ne drukčije, pod prijetnjom spomenute kazne.

GL. LXXII. O UVOŽENJU ŽITA NA OTOK

Itu tako određujemo da je svakomu, kako građaninu, tako (i) strancu, dopušteno i da može uvesti što bilo koje vrste u grad i na otok. I, ako odmah bude što to što prodati, neka mu je Komuna dužna ustupiti skladište i (osigurati) nosače na toliko same Komune. I taj koji ima što, dužan ga je odmah prodati svakomu tko ga hoće kupiti po onoj cijeni po kojoj (ga) je započeo prodati i ne smije povisiti cijenu, pod prijetnjom kazne od dvadeset pet perpera, od kojih polovica neka pripadne Komuni, a druga (polovica) tužitelj. I (tako) ne može mijenjati cijenu pod prijetnjom prije navedene kazne, ali (je) može smanjiti, i ne smije (ga više) uvesti iz grada ili s otoka pod prijetnjom spomenute kazne.

(Izvor: Statut grada i otoka Korčule, (iz) : Milanka Kuntić, Korčula: Grad Korčula, 2002.)

- Na koju se gospodarsku granu odnose navedene odredbe?
- Zbog čega se branio uvoz vina, a poticao uvoz pšenice?
- Bili se neke slične odredbe mogle primijeniti u današnjem društvu?

15

6. Spojite navedene događaje iz korčulanske povijesti s godinom ili stoljećem kada su se zbili.

Početak venecijanske vladavine	1571.
Osmanska opsada Korčule	1420.
Nastanak <u>Lumbardske</u> <u>psefizme</u>	1300.
Osnutak biskupije	III./IV. st. pr. Kr.

16

6. Spojite navedene događaje iz korčulanske povijesti s godinom ili stoljećem kada su se zbili.

17

Izvor reprodukcija u prezentaciji

- Slide 2, 3: Preuzeto s mrežne stranice: <https://www.skolskiportal.hr/media/clanci/2017/09/karta%201%20kaja.jpg>
- Slide 4: skenirano iz: Ante Kalogjera, »Korčula: Razvoj grada i suvremene funkcije«, u: *Geografski horizonti 1-4 (1985.)*, str. 6.
- Slide 5: Preuzeto s mrežne stranice: <http://maps.google.com>
- Slide 6: Preuzeto s mrežne stranice: <https://www.gm-korcula.com/images/brodogradnja/skver-korcula-zapad.jpg>
- Slide 7: Preuzeto s mrežne stranice: <https://www.korculainfo.com/blog/wp-content/uploads/2015/10/skoji-3d-map1.jpg>
- Slide 8: Preuzeto s mrežne stranice: <https://gorgonija.com/wp-content/uploads/2017/07/vrnik-skaje-1.jpg>
- Slide 11: Fotografirala: Anamarija Jeričević (2. rujna 2019.)
- Slide 12: Preuzeto s mrežne stranice: <https://www.korculainfo.com/blog/wp-content/uploads/2015/05/map-curzola-isola-300x269.jpg>
- Slide 13: Preuzeto s mrežne stranice: <https://www.epostshop.hr/800-godina-statuta-grada-i-otoka-korcule/pid/1609>

18

8.4.2. Prezentacija 2

FORTIFIKACIJE I URBANIZAM GRADA KORČULE

1

Kula Veliki reuelin

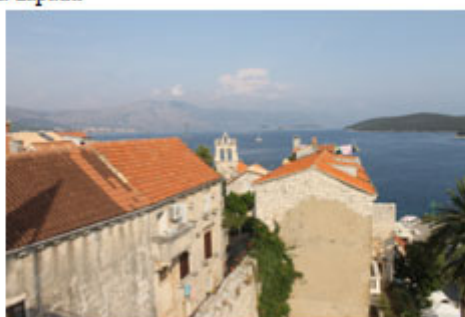
2

3
Pogled s kule Veliki revelin prema katedrali

Pogled s kule Veliki revelin prema zapadu

Pogled s kule Veliki revelin prema istoku

4

Trg vijećnice, vijećnica, kapela Gospe Snježne,
slavoluk Leonarda Foscola

Crkva sv. Roka 5

Širina pred crkvom Svih Svetih

6

Put prema Trgu oružja

Trg oružja

7

Katedralni trg

8

Kula Veliki revelin

9

Velika i Mala kneževa kula

10

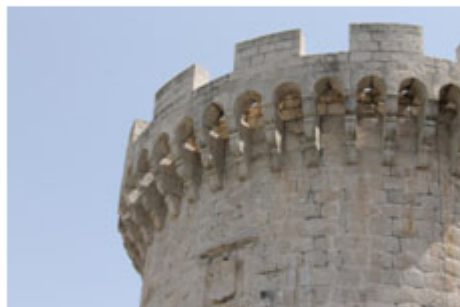
Tamnička kula

11

Kula Morskih vrata

12

Kula Kanavelić (Bokar)

13

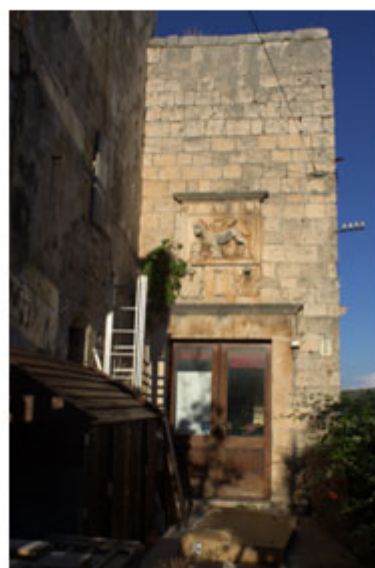
Kula Zakerjan (Berim)

14

Kula Svih Svetih

15

Arsenal i Kula Mali revelin

16

Izvor reprodukcija u prezentaciji

- Slide 2: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 3: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 4: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 5: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 6: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 7: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 8: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 9: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 10: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 11: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 12: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 13: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 14: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 15: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 16: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

8.4.3. Prezentacija 3

STAMBENA ARHITEKTURA GRADA KORČULE

1

Korčulanske ulice

2

Korčulanske ulice

3

Primjer ulaza u kuću

4

Primjer ulaza u kuću

5

Razne konzole

6

Ruševne kuće i zazidani otvori

7

Palača Gabrielis – istočno pročelje

8

Biskupska palača

9

Palača Arneri – istočno pročelje

10

Izvor reprodukcija u prezentaciji

- Slide 2: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 3: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 4: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 5: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2020.)
- Slide 6: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 7: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 8: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 9: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 10: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)

8.4.4. Prezentacija 4

SAKRALNA ARHITEKTURA I KIPARSKA BAŠTINA GRADA KORČULE

1

Trg katedrale

2

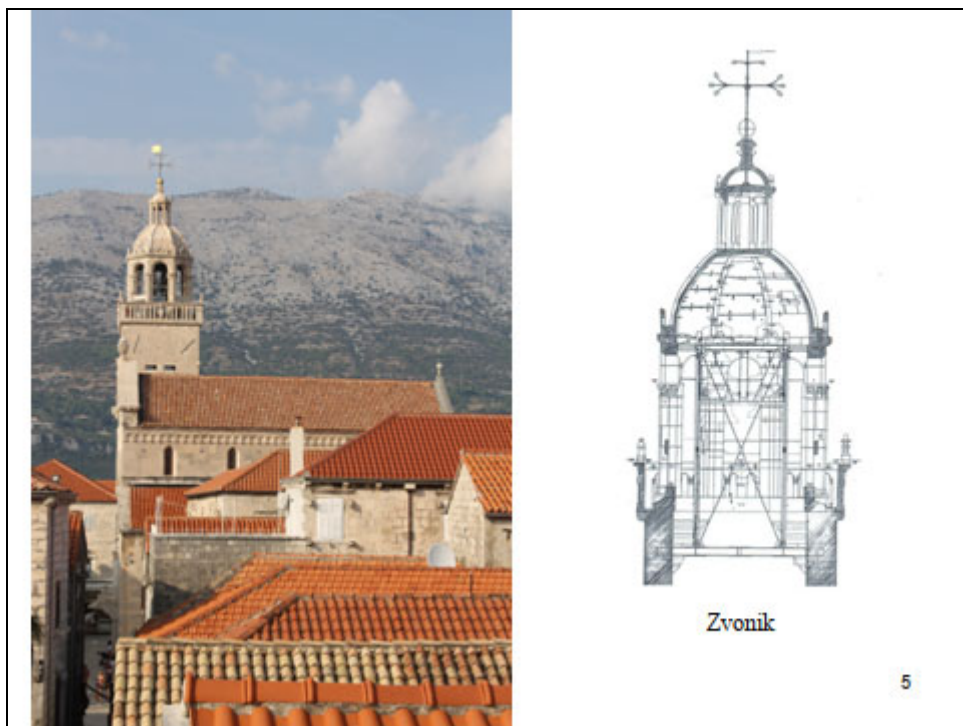
Katedrala sv. Marka – pročelje

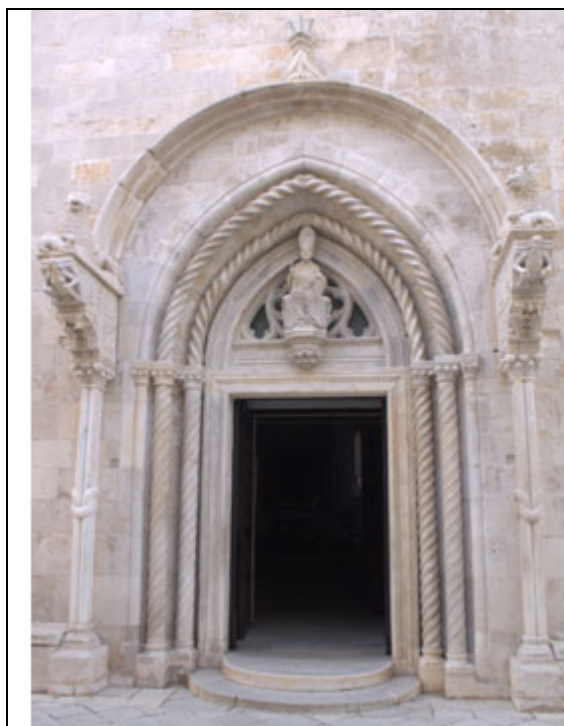
3

Katedrala sv. Marka – stražnja strana

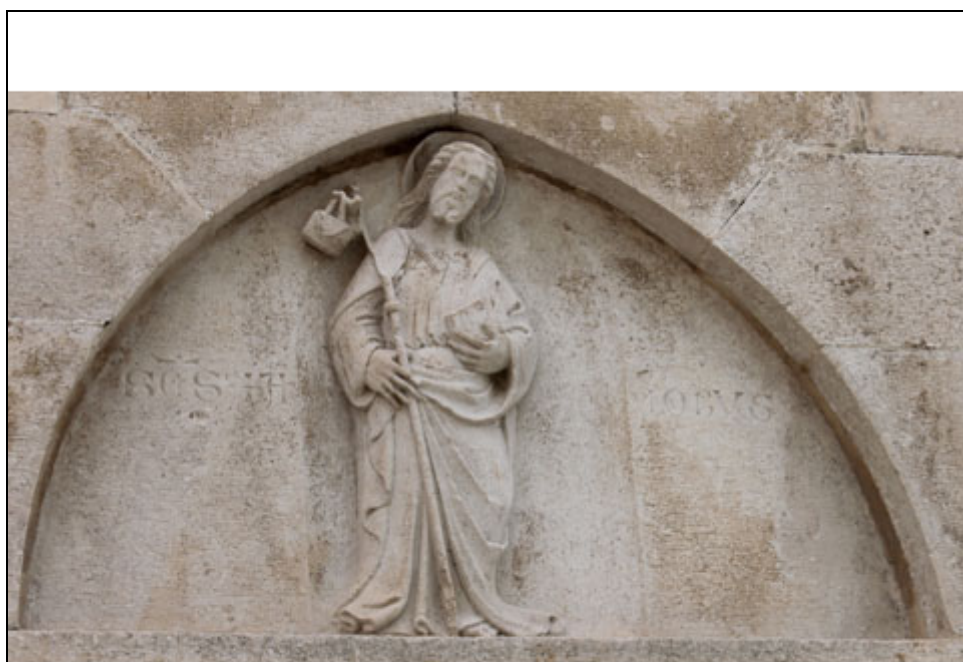
4

Bonino iz Milana, *Glavni portal katedrale*, 1412.

7

Bonino iz Milana, *Sveti Jakov na južnom portalu katedrale*, oko 1412.

8

Unutrašnjost katedrale

9

Marko Andrijić, *Ciborij glavnog oltara*, 1486.

10

Marko Andrijić, *Krov ciborija*, 1486.

11

Krševan Bogdanić i Andrija Marković, *Polukapitel sa simbolom svetog Mateja*, XV. st.

Krševan Bogdanić i Andrija Marković, *Polukapitel sa simbolom svetog Marka*, XV. st.

Krševan Bogdanić i Andrija Marković, *Polukapitel sa simbolom svetog Luke*, XV. st.

Polukapitel sa simbolom sv. Ivana, izvorna replika, XVIII. st.

Kapitel stupa glavnog broda, XV. st.

12

*Sarkofag biskupa
Tome Malumbe, XVI.
st.*

13

Krstionica katedrale u prizemlju zvonika

14

Crkva sv. Petra

Bonino iz Milana, *Sveti Petar*, oko 1412.

15

Crkva Gospina Začeca - *Gospojina*

16

Crkva sv. Mihovila

17

Crkva Svih Svetih

Zvonik

18

Izvor reprodukcija u prezentaciji

- Slide 2: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 3: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 4: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 5: Fotografirala: Anamarija Jeričević (2. rujna 2019.), Skenirano iz: Goran Nikšić, »Marko Andrijić u Korčuli i Hvaru«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 37 (1998.)*
- Slide 6: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 7: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 8: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 9: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 10: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 11: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 12: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.)
- Slide 13: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 14: Fotografirala: Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)
- Slide 15: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 16: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 17: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 18: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 19: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)

19

8.4.5. Prezentacija 5

SLIKARSKA BAŠTINA GRADA KORČULE

1

Opatska riznica

2

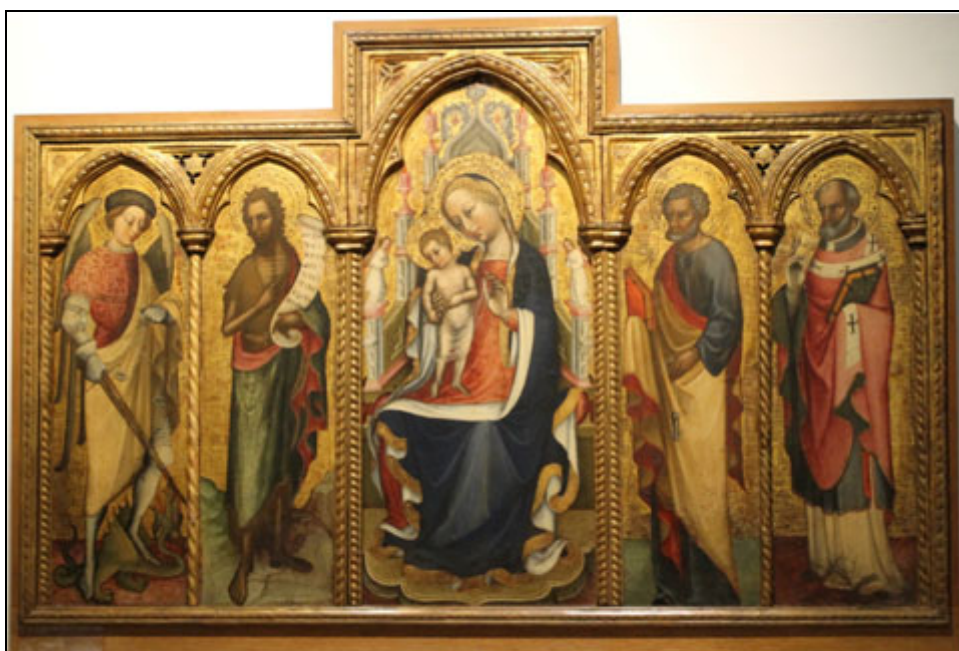

Kretsko-venecijanski slikar,
Bogorodica Eleousa, XVI. st.,
tempera na drvu, pozlata

Kretski slikar,
Bogorodica Hodegitrija, XVII. st.,
tempera na drvu, pozlata

3

Blaž Jurjev, *Poliptih Bogorodice sa svecima*, oko 1430,
tempera na drvu, 99,1 x 135 cm

4

Crkva Svih Svetih

Blaž Jurjev, *Poliptih bratovštine Svih Svetih*, 1438. – 1439.,
tempera na drvu, 175 x 180 cm

5

Katedrala

Jacopo Tintoretto, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom*,
oko 1550., ulje na platnu, 240,5 x 240,5 cm

6

Radionica Jacopa Tintoretta, *Navještenje* (8. ili 9. desetljeće XVI. st.)

7

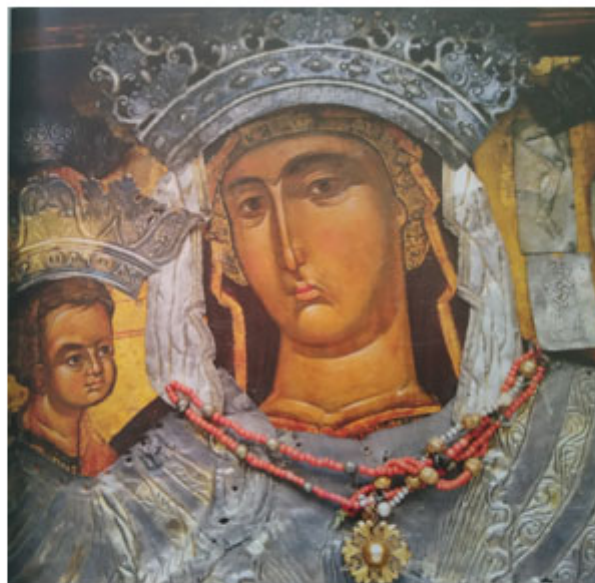
Oltar svetog Antuna Padovanskog s palom Giovannija Carboncina, 1672.

8

Leandro Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu*, 1620. – 1621.

9

Kretski slikar, *Gospa od Otoka – Gospa Badijska*,
XV. st., detalj

10

Oltar Poklonstva Sveta Tri Kralja, XVII. st.

Ikona Poklonstva Sveta Tri Kralja, XVII. st.

11

Izvor reprodukcija u prezentaciji

- Slide 2: Fotografirala: Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)
- Slide 3: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 4: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 5: Preuzeto s mrežne stranice:
<https://www.danikrscanskekulture.info/images/stavke-velike/611a.jpg>
- Slide 6: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 7: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 8: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 9: Fotografirala: Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)
- Slide 10: Skenirano iz: Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 31.
- Slide 11: Fotografirala: Anamarija Jeričević (19. kolovoza 2020.); Skenirano iz: Damir Tulić, Nina Kudiš, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, 2014., str. 205.

12

8.5. Radna knjižica

Radna knjižica

Projektna nastava na primjeru grada Korčule

Ime i prezime: _____

PROJEKTNNA TEMA 1:
GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ I POVIJESNE OKOLNOSTI GRADA KORČULE

1. Na slijepoj karti Hrvatske crvenom bojom zaokruži otok Korčulu, plavom bojom poluotok Pelješac, a crnom bojom Dubrovnik.

2. Navedi dvije teorije o postanku današnjeg grada Korčule i iznesi svoje mišljenje.

3. U kojem djelu kojeg autora nalazimo lik Antenora? Što misliš zašto su Korčulani izabrali baš Antenora za utemeljitelja grada? Ako ti je poznato navedi još neki grad koji svoje utemeljenje pripisuje antičkom junaku.

4. Definiraj pojam statuta i navedi godinu nastanka korčulanskog statuta.

5. Pročitajte priložene odredbe Korčulanskog statuta i odgovori na pitanja.

GL. CXXXVI. KORČULANI NE SMIJU PREVOZITI BRODOM STRANO VINO

Isto tako je određeno i naređeno da se nijedan Korčulanin ili stanovnik Korčule ne usudi ili drzne prevoziti brodom strano vino niti trgovati (kojim) drugim vinom osim korčulanskim, pod prijetnjom kazne od dvadeset pet perpera, kako za (brodskog) paruna, tako (i za) trgovca i kazne od pet perpera za svakog mornara, od kojih (naplaćenih novčanih) kazni neka prijavitelj dobije treći dio. I svatko neka je ovlašten (to) prijaviti. Iznimka (je jedino) ako bi tko prevezio neko (vino) u naval iz (pokrajine) Marke (drugamo), ali ne u Korčulu, što može raditi, i to samo s dopuštenjem čitave (korčulanske) uprave, a ne drukčije, pod prijetnjom spomenute kazne.

GL. LXXII. O UVOŽENJU ŽITA NA OTOK

Isto tako određujemo da je svakomu, kako građaninu, tako (i) strancu, dopušteno i da može uvesti žito bilo koje vrste u grad i na otok. I, ako odmah bude htio to žito prodavati, neka mu je Komuna dužna ustupiti skladište i (osigurati) nosače na trošak same Komune. I taj koji ima žito, dužan ga je odmah prodavati svakomu tko ga hoće kupiti po onoj cijeni po kojoj (ga) je započeo prodavati i ne smije povisiti cijenu, pod prijetnjom kazne od dvadeset pet perpera, od kojih polovica neka pripadne Komuni, a druga (polovica) tužitelju. I (tako) ne može mijenjati cijenu pod prijetnjom prije navedene kazne, ali (je) može smanjiti; i ne smije (ga više) izvesti iz grada ili s otoka pod prijetnjom spomenute kazne.

(Izvor: *Statut grada i otoka Korčule*, (ur.) Miljenko Foretić, Korčula: Grad Korčula, 2002.)

a) Na koju se gospodarsku granu odnose navedene odredbe?

b) Zbog čega se branio uvoz vina, a poticao uvoz pšenice?

c) Bili se neke slične odredbe mogle primijeniti u današnjem društvu?

6. Spojite navedene događaje iz korčulanske povijesti s godinom ili stoljećem kada su se zbili.

Početak venecijanske vladavine	1571.
Osmanska opsada Korčule	1420.
Nastanak Lumbardske psefizme	1300.
Osnutak biskupije	III./IV. st. pr. Kr.

BILJEŠKE:

PROJEKTNNA TEMA 2:
URBANIZAM I FORTIFIKACIJE GRADA KORČULE

7. Razvrstaj gradove prema podjeli na pravilne gradove i organičke gradove.

PRAVILNI GRADOVI: _____

ORGANIČKI GRADOVI: _____

8. Promotri priloženi oblik organizacije korčulanske ulične mreže.

a) Zabilježi svoje dojmove. Na što te podsjeća?

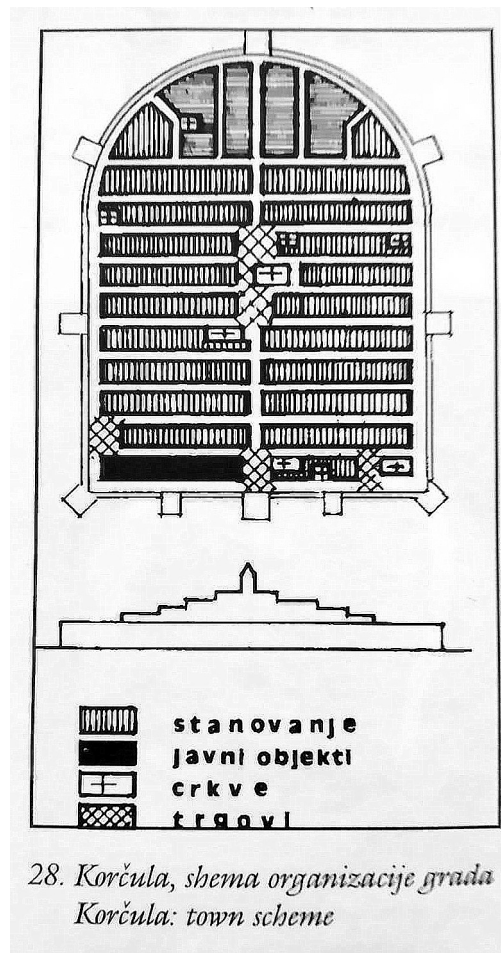

(Izvor: Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 67.)

b) Povjesničar umjetnosti Radovan Ivančević oblik organizacije korčulanske ulične mreže uspoređuje s _____. Što misliš, zbog čega?

9. Promotri priloženu shemu organizacije grada.

a) Odgovarajućim bojama označi gradske trgove; plavom bojom Trg vijećnice, crvenom bojom Trg katedrale, zelenom bojom Trg oružja te ružičastom bojom širinu pred crkvom Svih svetih.

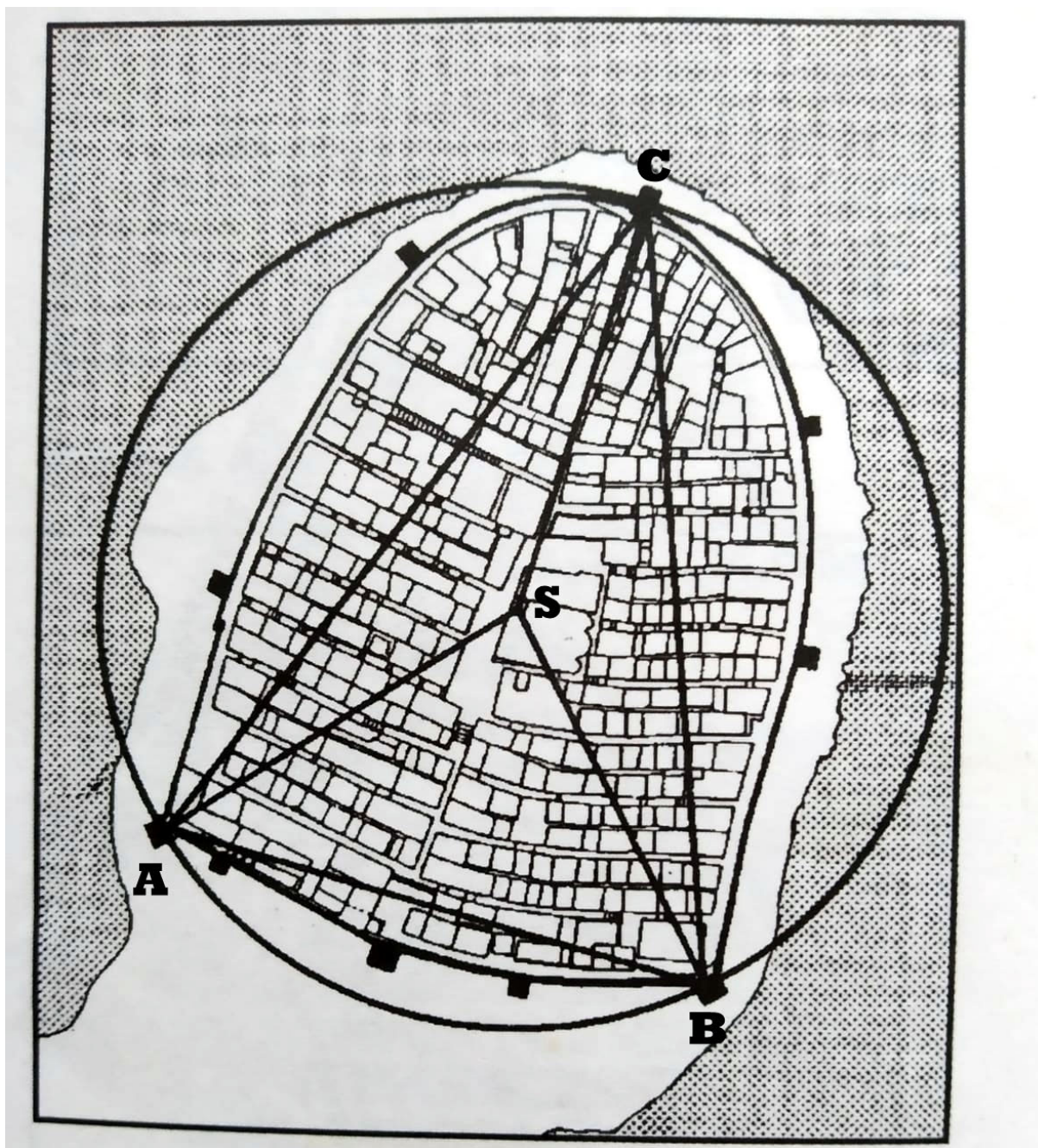

(Izvor: Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 57.)

b) U kojem je dijelu grada koncentrirano najviše javnih zgrada i zbog čega?

10. Na predviđene linije upiši nazive traženih elemenata koji čine osnovni sistem obrane grada. Na slici oznaci i ostale danas sačuvane fortifikacijske objekte (D – Mali revelin, E – Veliki revelin, F – Kula morskih vrata, G – Kula Kanavelić (Bokar), H – Tamnička kula, I – Mala kneževa kula)

A _____ B _____ C _____ S _____

(Izvor: Berislav Kalogjera, *Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu*, 1995., str. 59.)

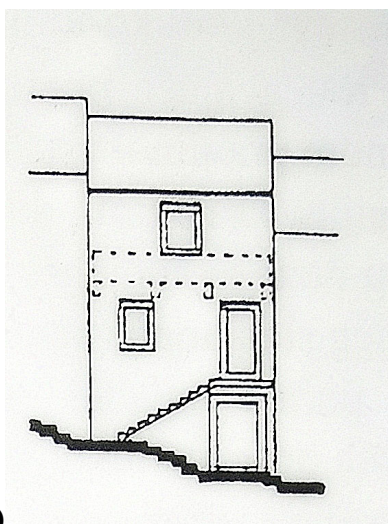
11. U kojem razdoblju i zbog čega se najviše brine oko zidina?

12. Ima li cjelina gradske jezgre odgovarajuću zakonsku podlogu u Korčulanskom statutu? Navedi tri gradska problema koji zadiru u graditeljstvo, a koji su regulirani zakonom.

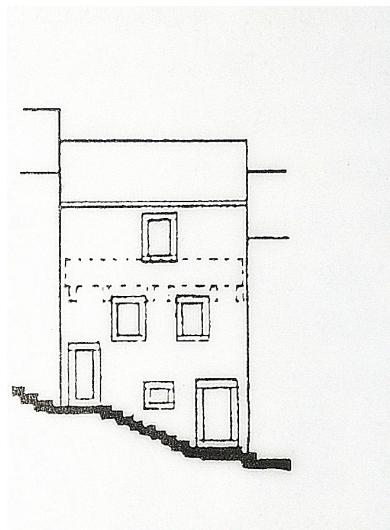
BILJEŠKE:

PROJEKTNNA TEMA 3:
STAMBENA ARHITEKTURA GRADA KORČULE

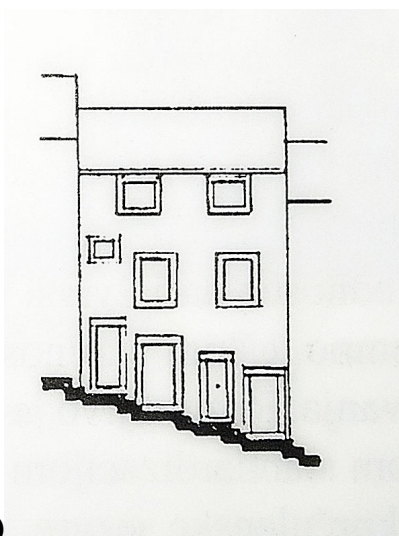
13. Na predvidene linije napiši nazive tipova korčulanske stambene arhitekture i opiši njihovu prostornu organizaciju.

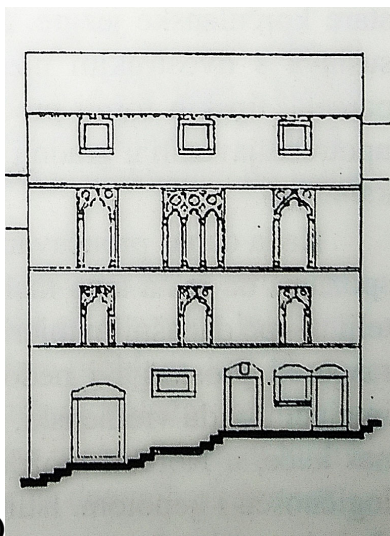
A)

B)

C)

D)

A) _____

B) _____

C)

D)

14. Opiši stilske karakteristike istočnog pročelja male palače Arneri.

15. Opiši stilske karakteristike pročelja palače Gabrielis.

16. Opiši stilske karakteristike pročelja biskupske palače.

17. Napiši esej na temu *Jedan dan u korčulanskoj kući u XV. ili XVI. stoljeću.*

PROJEKTNNA TEMA 4–5:
SAKRALNA ARHITEKTURA I KIPARSKA BAŠTINA GRADA KORČULE

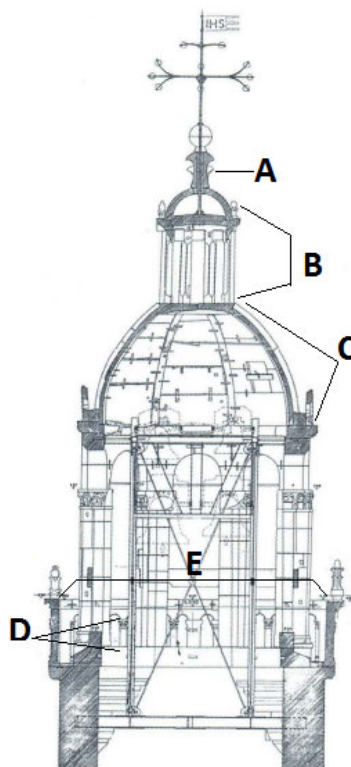
18. Poredaj kronološki najpoznatije majstore vezane za gradnju korčulanske katedrale, tako da na praznu crtu iza slova upišeš redne brojeve od 1. do 5.

- A. __ Bonino da Milano
- B. __ Jacopo Correr
- C. __ Hranić Dragošević
- D. __ Marko Andrijić
- E. __ Ratko Ivančić

19. Pozorno promotri priloženi presjek završetka zvonika.

a) Na predviđene linije upiši nazive traženih elemenata završnog dijela zvonika korčulanske katedrale.

A _____ B _____ C _____ D _____ E _____

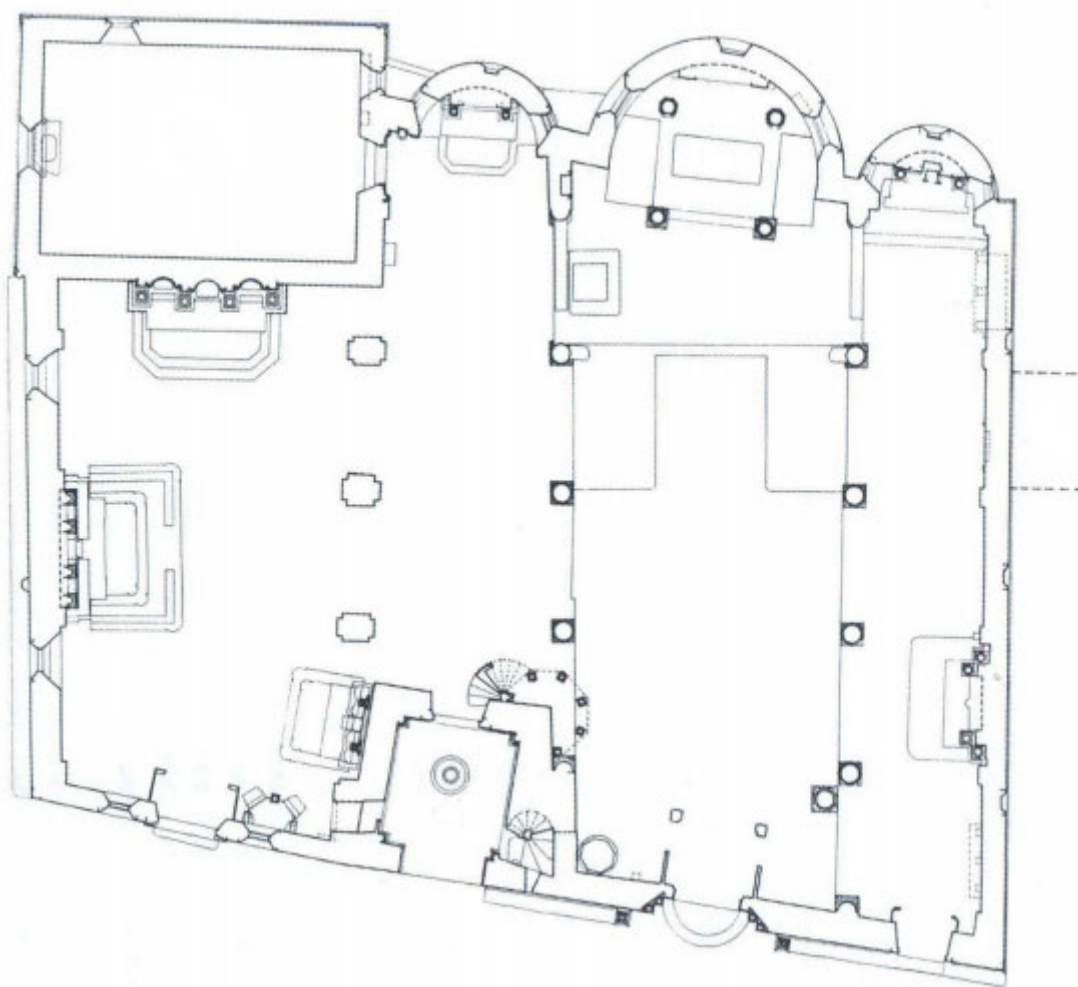
(Izvor: Goran Nikšić, »Marko Andrijić u Korčuli i Hvaru«, 1998.)

b) Imenuj autora zvonika i stoljeće izgradnje.

c) Navedi ostala djela u katedrali koja mu se pripisuju.

d) Objasni karakteristike njegovog stila.

20. Promotri priloženi tlocrt korčulanske katedrale. Slovom A označi glavni ulaz, slovom B krstionicu, slovom C svetište, slovom D zvonik, slovom E sakristiju, a slovom F kapelu svetog Roka.

(Izvor: Goran Nikšić, »Marko Andrijić u Korčuli i Hvaru«, 1998.)

21. Pozorno promotri sljedeću reprodukciju.

a) _____ je glavni ulaz u dvor, palaču, crkvu ili veću zgradu.

b) Brojkama su označeni arhitektonski elementi. Na prazne crte napiši nazive tih elemenata.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

22. Pozorno promotri priložene reprodukcije.

a) Imenuj autora i naziv djela. U kojem se gradu nalazi djelo s desne reprodukcije?

b) Usporedi njihove stilske karakteristike.

23. Pozorno prouči navedeno djelo i opiši njegove stilske karakteristike.

24. Pozorno prouči navedeno djelo i opiši njegove stilske karakteristike.

25. Pozorno prouči navedeno djelo i opiši njegove dijelove i stilske karakteristike.

26. Pozorno prouči navedena pročelja crkava te napiši o kojoj se crkvi radi i datiraj je.

PROJEKTNA TEMA 6:
SLIKARSKA BAŠTINA GRADA KORČULE

Opatska riznica

27. Promotri priložene reprodukcije. Navedi nazive, stoljeće nastanka i tehniku te opiši prikazane ikonografske tipove Bogorodice.

28. Što je ikona?

29. Promotri priloženu reprodukciju.

a) Navedi imena svetačkih likova na prikazanoj slici i njihove najčešće atribute:

Blaž Jurjev, *Poliptih Bogorodice sa svecima*, oko 1430, tempera na drvu, 99,1 x 135 cm

A _____

B _____

C _____

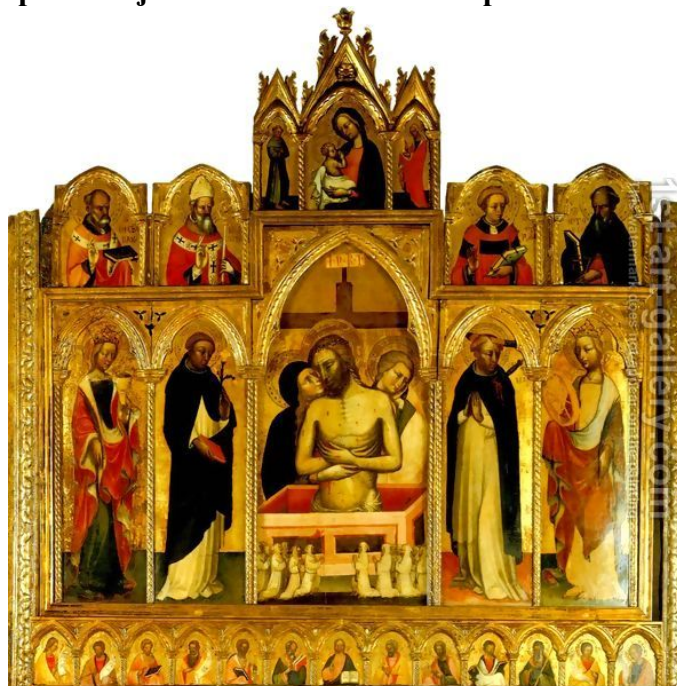
D _____

E _____

b) Opiši značajke internacionalne gotike koje uočavaš na slici.

Crkva Svih Svetih

30. Promotri priloženu reprodukcijo. Usporedi Poliptih Bogorodice sa svecima iz Opatske riznice s Poliptihom oplakivanja iz crkve Svih Svetih i opiši razlike.

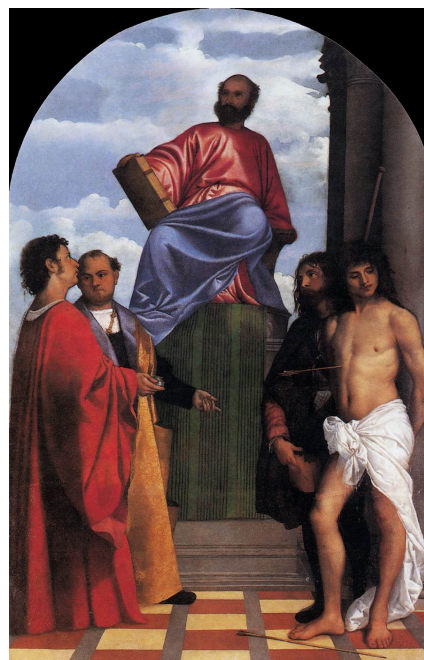
Blaž Jurjev, *Poliptih bratovštine Svih Svetih*, 1438. – 1439., tempera na drvu, 175x180 cm

Katedrala

31. Promotri priložene reprodukcije i usporedi prikaz sv. Marka na korčulanskoj pali s prikazom sv. Marka iz Venecije.

Jacopo Tintoretto, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom*, oko 1550., ulje na platnu, 240,5 x 240,5 cm

Tizian, *Sv. Marko na prijestolju sa svecima*, 1510., ulje na platnu, 230 x 149 cm, Venecija

32. Pozorno promotri priložene reprodukcije. Usporedi djela i navedi sličnosti i razlike.

Leandro Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu*, 1620. – 1621.

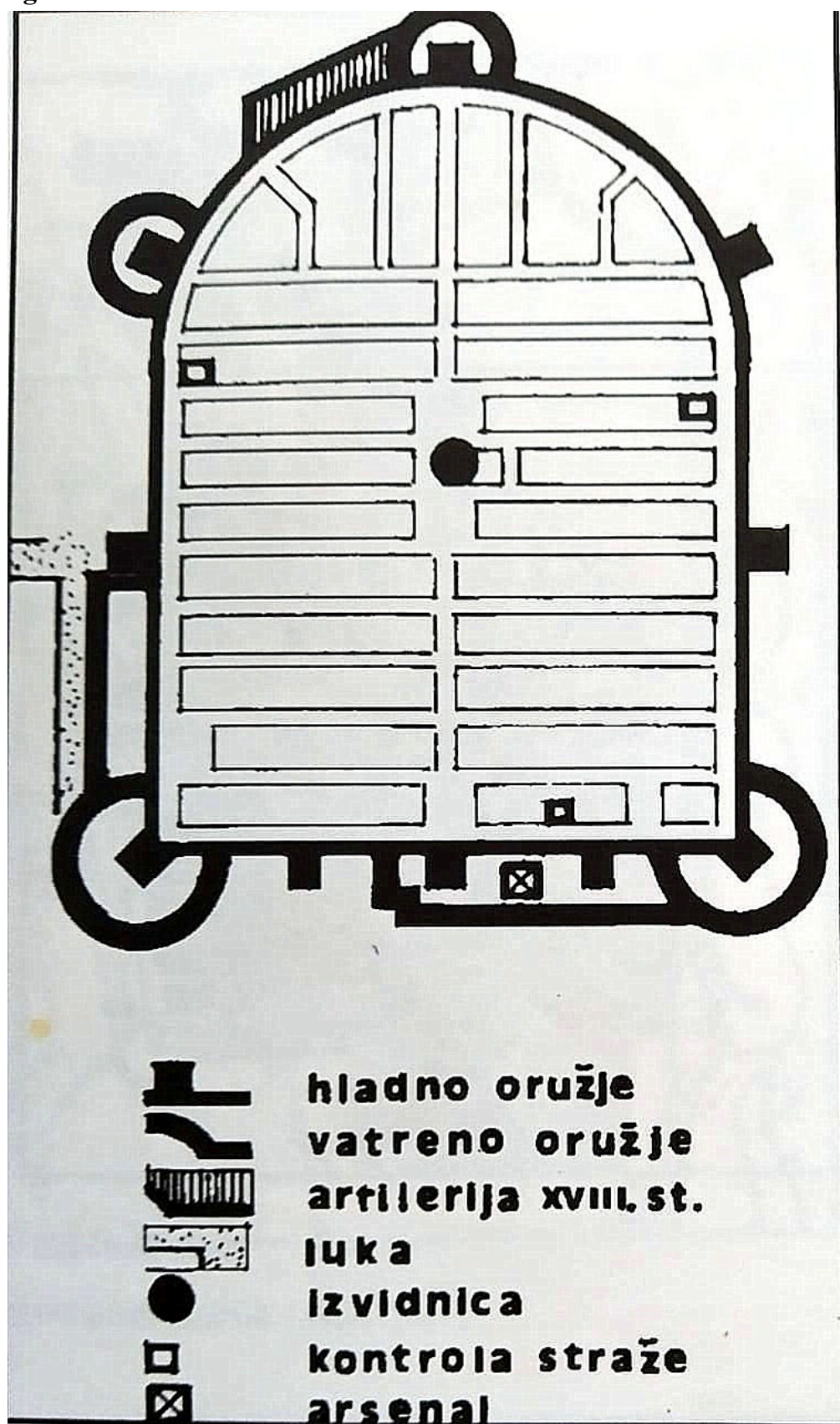

Leonardo Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i svetom Dominiku*, oko 1593. – 1595., Venecija

33. Pronađi u katedrali djela koja imaju karakteristike kretsko-venecijanskog slikarstva, zapiši njihove ikonografske teme i ukratko ih opiši.

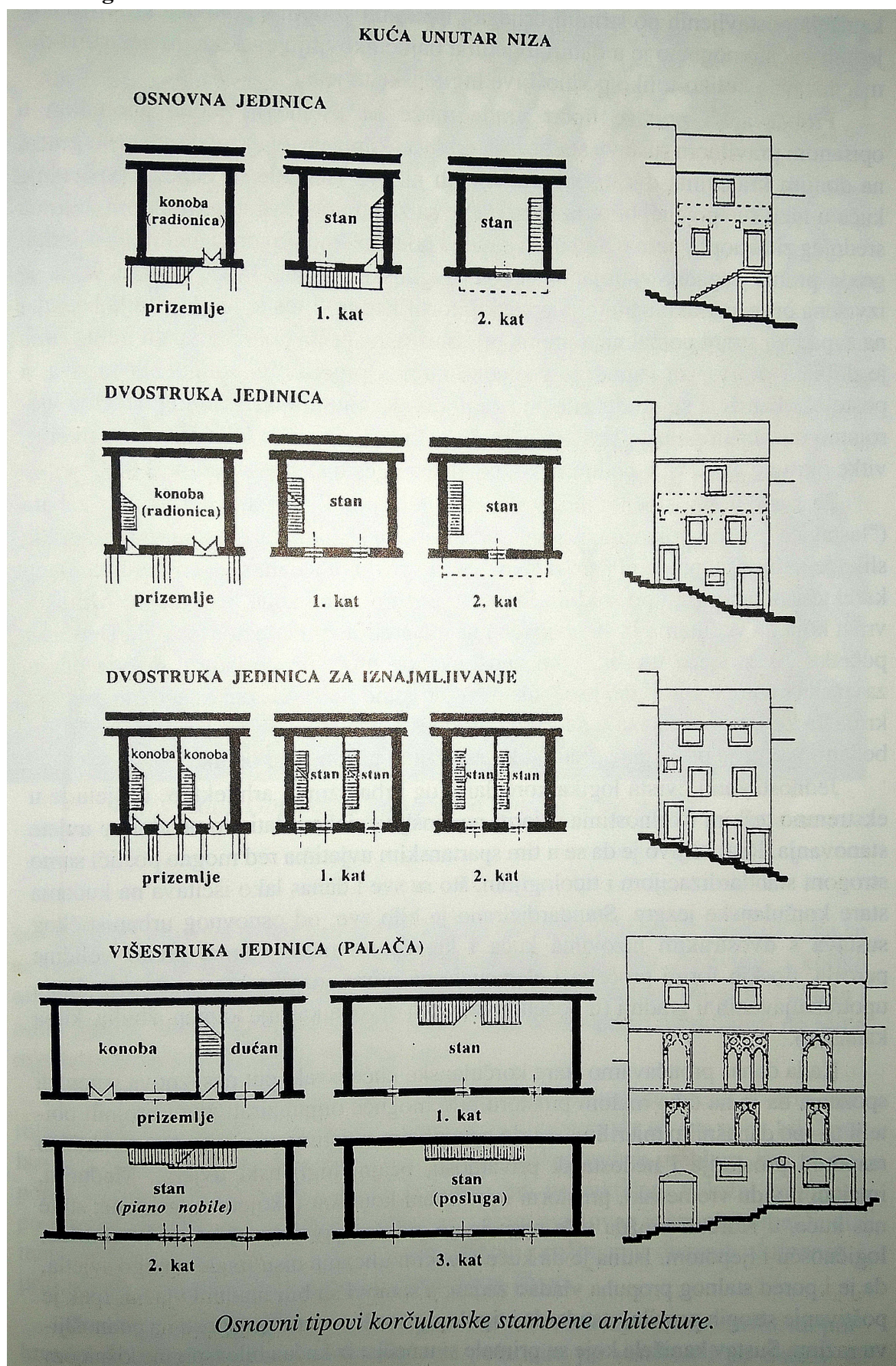
BILJEŠKE:

8.1. Prilog 1

(Izvor: Berislav Kalogjera, Korčula: Portret jednog grada na istočnom Jadranu, 1995., str. 59.)

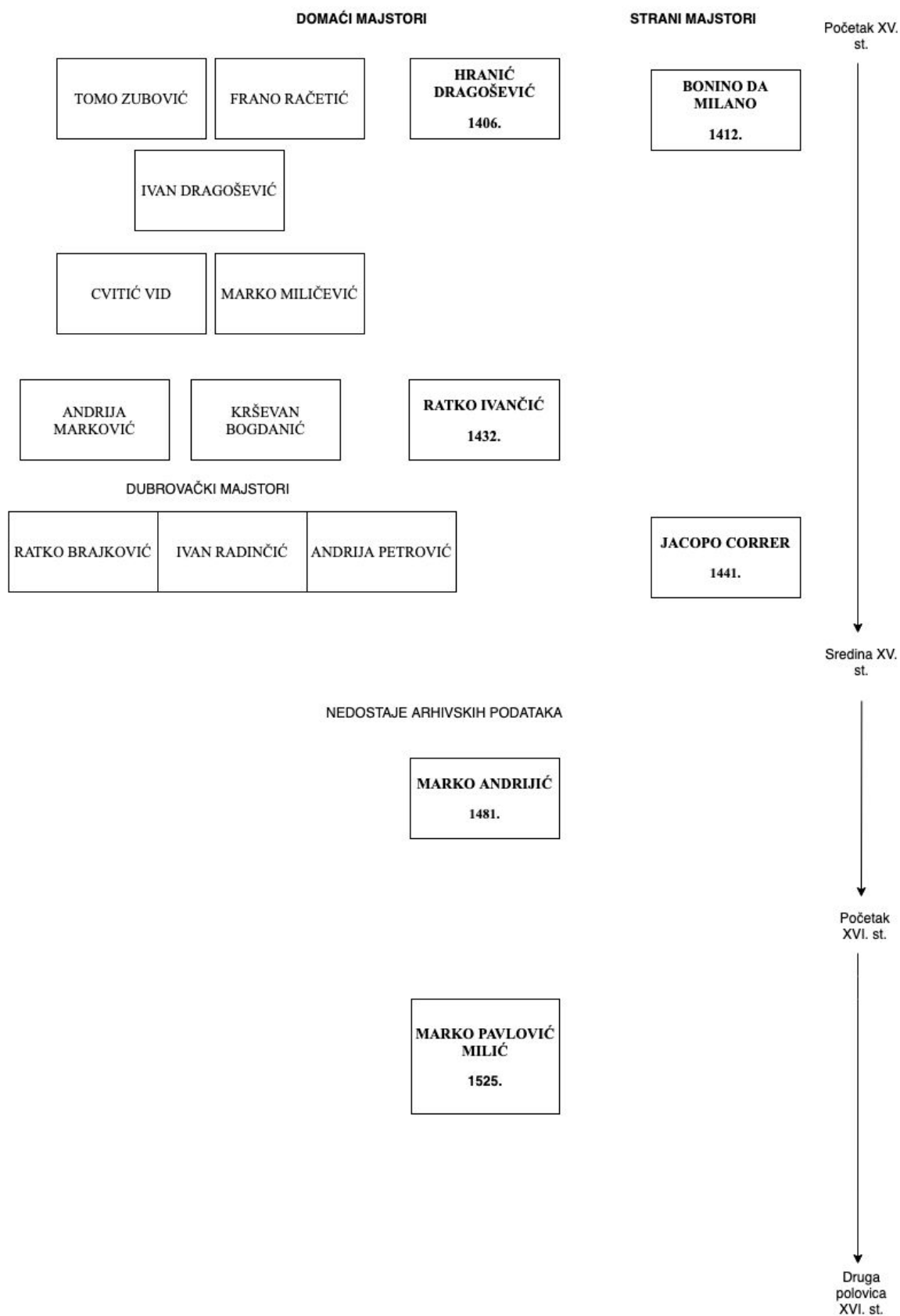
8.2. Prilog 2

(Izvor: Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, 2000.)

8.3. Prilog 3

TIJEK GRADNJE KORČULANSKE KATEDRALE

POJMOVNIK

Akroterij – potječe iz grčke umjetnosti u kojoj je samostalan plastični ukras, smješten na vrhu i na oba kraja zabata hrama, sarkofaga i nadgrobnih stela.²⁷³

Atika – nizak pojas iznad vijenca kojim završava pročelje zgrade, predstavlja bitan element građevina na kojima dominira luk.²⁷⁴

Balustrada – ograda stubišta, balkona, terase, galerija odnosno atika na početku krova, sastavljena od **balustera**, kratkih stupića s osnovicom, trupom, vratom i kapitelom koji nose naslon ograde.²⁷⁵

Ciborij – u katoličkim crkvama nadgradnja nad oltarom, obično na četiri do šest stupova koji nose pokrov različita oblika.²⁷⁶

Kalota – u graditeljstvu plitka kupola odnosno nizak kupolni svod.²⁷⁷

Kupola – sferični svod kojim se natkrivaju prostori kružna, višekutna, kvadratična ili elipsoidna tlocrta.²⁷⁸

Lanterna – u arhitekturi završni tornjić na tjemenu kupole, na vrhu zvonika ili krovu zgrade.²⁷⁹

Loža – nadsvođeni arhitektonski objekt, otvoren na jednoj ili više strana arkadama sa stupovima ili stupcima.²⁸⁰

Predela – usko višedijelno podnožje krilnog oltara, poliptiha ili oltarnog retabla.²⁸¹

²⁷³ Usp. »Akroterij«, u: *Likovni leksikon*, (ur.) Josip Bilić, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2014., str. 14.

²⁷⁴ Usp. »Atika«, u: Isto, str. 60.

²⁷⁵ Usp. »Baluster« i »Balustrada«, u: Isto, str. 77.

²⁷⁶ Usp. »Ciborij«, u: Isto, str. 181.

²⁷⁷ Usp. »Kalota«, u: Isto, str. 443.

²⁷⁸ Usp. »Kupola«, u: Isto, str. 512.

²⁷⁹ Usp. »Lanterna«, u: Isto, str. 520–521.

²⁸⁰ Usp. »Loža (lođa)«, u: Isto, str. 550.

²⁸¹ Usp. »Predela«, u: Isto, str. 757.

Rozeta – dekorativni element kružnog oblika, u romaničkim i gotičkim crkvama rozetom se naziva veliki kružni prozor nad glavnim (katkad i bočnim) portalima s kamenim okvirom.²⁸²

Tambur – valjkasta ili prizmatična konstrukcija poligonalnog ili kružnog tlocrtnog oblika na kojoj počiva kupola.²⁸³

Tranzena – u graditeljstvu perforirana, reljefno obrađena ploča u obliku rešetke.²⁸⁴

Zvonik na preslicu – najjednostavniji tip zvonika, nastaje redukcijom kubičnog tijela zvonika na zid s jednim ili više lučnih otvora unutar kojih vise zvona.²⁸⁵

²⁸² Usp. »Rozeta«, u: Isto, str. 823.

²⁸³ Usp. »Tambur«, u: Isto, str. 927.

²⁸⁴ Usp. »Tranzena u: Isto, str. 955.

²⁸⁵ Usp. »Zvonik na preslicu«, u: Isto, str. 1050.

IZVORI SLIKOVNIH REPRODUKCIJA U RADNOJ KNJIŽICI

Zadatak 1. Slijepa karta Hrvatske, preuzeto s mrežne stranice:

<https://www.skolskiportal.hr/media/clanci/2017/09/karta%201%20kaja.jpg> (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadatak 7. Poreč, preuzeto s mrežne stranice:

https://crovista.com/index.php?option=com_jomcomdev&format=raw&task=ajax.image&pr=dz0xMDI0&hash=704d1b&dir=qu&src=391-porec2.jpg (pregledano 3. srpnja 2020.)

Korčula, preuzeto s mrežne stranice: <https://adriacamps.com/wp-content/uploads/2017/10/Town-Kor%C4%8Dula-air-view-II.jpg> (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadar, preuzeto s mrežne stranice: https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn%3AANd9GcTETdWh75kumH5n_MSCvzzuSUro_jzbhdHvrw&usqp=CAU (pregledano 3. srpnja 2020.)

Osor, preuzeto s mrežne stranice: https://www.bokanews.me/wp-content/uploads/2015/02/croatia_kvarner_mali_losinj_osor.jpg (pregledano 3. srpnja 2020.)

Rab, preuzeto s mrežne stranice: https://www.visitlosinj.hr/EasyEdit/UserFiles/Catalog/rab-u-jednom-danu/rab-u-jednom-danu-636547366914682391_1600_900.jpeg (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadatak 14. Istočno pročelje male palače Arneri, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.)

Zadatak 15. Istočno pročelje palače Gabrielis, fotografirala Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)

Zadatak 16. Biskupska palača, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)

Zadatak 21. Bonino iz Milana, *Glavni portal katedrale*, 1412., Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. kolovoza 2020.)

Zadatak 22. Bonino iz Milana, *Sveti Marko na glavnom portalu katedrale*, 1412., Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.), Bonino iz Milana, *Orlandov stup*, 1418., Dubrovnik, preuzeto s mrežne stranice: <https://lh3.googleusercontent.com/proxy/2c->

[rNIyDGzJLZgiHuEne7R0LDPPyzGmEqI2HGRtD8jB10-G2JCRXWOi8p5NP1Oi8qH3P22rkHVAg28PSU85YGqzYSCa0O-ztD1elN9UFUbqs1K-sJR3i2OJlhiHwSZX19MlripfimVIG5kINLyQxZTDaQgL7L55mcDvX6FaadCcLvFF5IKU12FFWnubPZZdtHQkKdOoN7plCWjyJTSrV2XGO22rj](https://www.danikrscanskekulture.info/images/stavke-velike/611a.jpg) (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadatak 23. Bonino iz Milana, *Sveti Marko na glavnom portalu katedrale*, 1412., Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

Zadatak 24. Bonino iz Milana, *Sveti Jakov na južnom portalu katedrale*, oko 1412., Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

Zadatak 25. *Sarkofag biskupa Tome Malumbre*, Korčula, XVI. st., fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

Zadatak 24. Crkva sv. Mihovila, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. Kolovoza 2020.), crkva sv. Petra, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. Kolovoza 2020.), crkva Svih Svetih, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. Kolovoza 2020.), crkva Gospina Začeca – Gospojina, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (18. Kolovoza 2020.)

Zadatak 27. Kretsko-venecijanski slikar, *Bogorodica Eleousa*, XVI. st., tempera na drvu, pozlata, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.), Kretske slikar, *Bogorodica Hodegitrija*, XVII. st., Korčula, tempera na drvu, pozlata, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

Zadatak 29. Blaž Jurjev, *Poliptih Bogorodice sa svecima*, oko 1430, tempera na drvu, 99,1 x 135 cm, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (29. travnja 2019.)

Zadatak 30. Blaž Jurjev, *Poliptih bratovštine Svih Svetih*, 1438. – 1439., tempera na drvu, 175 x 180 cm, Korčula, preuzeto s mrežne stranice: <https://www.danikrscanskekulture.info/images/stavke-velike/611a.jpg> (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadatak 31. Jacopo Tintoretto, *Sveti Marko sa svetim Bartolomejom i svetim Jerolimom*, oko 1550., ulje na platnu, 240,5 x 240,5 cm, Korčula, preuzeto s mrežne stranice: <http://www.h->

r-z.hr/images/stories/izlozbe/tintoretto_1.jpg (pregledano 3. srpnja 2020.), Tizian, *Sv. Marko na prijestolju sa svecima*, 1510., ulje na platnu, 230 x 149 cm, Venecija, preuzeto s mrežne stranice: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/3d/Titian_-_St_Mark_Enthroned_with_Saints_-_WGA22765.jpg/300px-Titian_-_St_Mark_Enthroned_with_Saints_-_WGA22765.jpg (pregledano 3. srpnja 2020.)

Zadatak 32. Leandro Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i korčulanskom biskupu Teodoru Diedu*, 1620. – 1621, Korčula, fotografirala Anamarija Jeričević (3. rujna 2019.), Leandro Bassano, *Sveto Trojstvo se ukazuje Bogorodici, apostolima i svetom Dominiku* (oko 1593. – 1595.), Venecija, preuzeto s mrežne stranice: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Trinity_Chapel_Santi_Giovanni_e_Paolo_%28Venice%29_-_Painting_of_the_altarpiece%2C_The_Trinity_by_Leandro_da_Bassano.jpg (pregledano 3. srpnja 2020.)

9. Popis literature

1. Leksikon *ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, (ur.) Anđelko Badurina, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990. [1979.]
2. Božo Baničević, »Korčulanski poluotočić prije nastanka grada«, u: *Godišnjak grada Korčule* 6, Korčula: Gradski muzej, 2001.
3. Joško Belamarić, »Marsilio Zorzi i osnutak grada Korčule 1256. godine«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.
4. *Likovni leksikon*, (ur.) Josip Bilić., Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2014.
5. Antun Cvitanić, »Korčulansko statutarno pravo«, u: *Statut grada i otoka Korčule*, (ur.) Miljenko Foretić, Korčula: Grad Korčula, 2002.
6. Jadranka Damjanov, *Likovna umjetnost 3: udžbenik za 3.razred gimnazije, srednje strukovne i umjetničke škole*, Školska knjiga, Zagreb, 2015.
7. Alena Fazinić, *Korčulanska spomenička i kulturna baština*, Korčula: Ogranak Matice hrvatske Korčula, 2009.
8. Alena Fazinić, »Spomenici i spomen-ploče u gradu Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule* 6, Korčula: Gradski muzej, 2001.
9. Cvito Fisković, »Korčulanska katedrala« [1939.], u: *Korčulanske studije i eseji*, (prir.) Vicko Fisković i Damir Tulić, Korčula: Grad Korčula, Centar za kulturu Korčula, 2008.
10. Igor Fisković, »Korčula grad-biskupija i starija njezina likovna baština«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.
11. Radovan Ivančević, *Likovni govor: uvod u svijet likovnih umjetnosti: udžbenik za 1. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 1997.

12. Radovan Ivančević, *Stilovi razdoblja život 3: umjetnost i vizualna kultura 20. stoljeća: udžbenik za 4. razred gimnazije*, Zagreb: Profil, 2006.
13. Radovan Ivančević, »Interpretacija i valorizacija ulične mreže i trgova Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 5*, Korčula: Gradski muzej, 2000.
14. Zrinka Jurić Avmedoski, Blanka Petrincec Fulir, Natalija Stipetić Ćus, Elen Zubek, *Likovna umjetnost 1: udžbenik iz likovne umjetnosti za 1. razred srednjih škola s dvogodišnjim i četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.
15. Zrinka Jurić Avmedoski, Blanka Petrincec Fulir, Natalija Stipetić Ćus, Elen Zubek, Z., *Likovna umjetnost 3: udžbenik iz likovne umjetnosti za 3. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.
16. Zrinka Jurić Avmedoski, Blanka Petrincec Fulir, Natalija Stipetić Ćus, Elen Zubek, Z., *Likovna umjetnost 4: udžbenik iz likovne umjetnosti za 4. razred srednjih škola s četverogodišnjim programom*, Zagreb: Alfa, 2014.
17. Ante Kalogjera, »Korčula: Razvoj grada i suvremene funkcije«, u: *Geografski horizont 1–4 (1985.)*
18. Berislav Kalogjera, *Korčula: portret jednog grada na istočnom Jadranu*, Korčula: Matica hrvatska, Ogranak Korčula, 1995.
19. Antun Karaman, *Likovna umjetnost 2: opća povijest umjetnosti: od prapovijesti do suvremenosti: udžbenik za 2. razred gimnazije s dvogodišnjim programom likovne umjetnosti*, Zagreb: Školska knjiga, 2009.
20. Marija Kraljević, »Obitelj Gabrielis i značaj palače Gabrielis u povijesti i sadašnjosti Korčule«, u: *Godišnjak grada Korčule 6*, Korčula: Gradski muzej, 2001.
21. Nina Kudiš, Damir Tulić, *Opatska riznica, katedrala i crkve grada Korčule*, Korčula: Župa sv. Marka, 2014.

22. Stanko Lasić, »700 godina bratovštine Svih Svetih u Korčuli«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.
23. Wolfgang Mattes, *Nastavne metode: 75 kompaktnih pregleda za nastavnike i učenike*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2007.
24. Wolfgang Mattes, *Rutinski planirati – učinkovito poučavati: savjetnik*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2007.
25. Hilbert Meyer, *Didaktika razredne kvake: rasprave o didaktici, metodici i razvoju škole*, Zagreb: Educa, 2002.
26. Goran Nikšić, »Maniristička palača Arneri u Korčuli«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 26 (1986.)*
27. Goran Nikšić, »Korčula: urbanističke stege i graditeljska snalažljivost«, u: *Godišnjak grada Korčule 5*, Korčula: Gradski muzej, 2000.
28. Goran Nikšić, »Povijest i arhitektura korčulanske katedrale svetog Marka«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.
29. Milan Prelog, »Dalmatinski opus Bonina da Milano«, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13 (1961.)*
30. Kruno Prijatelj, *Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća*, Zagreb: Grafički zavod, 1983.
31. Ivica Prlender, »Stonsko-korčulanska biskupija: politički okvir života«, u: *700 godina korčulanske biskupije*, Korčula: Župni ured Svetog Marka, 2005.
32. Miljenko Solarić, Nikola Solarić, »Lumbardska psefizma najstariji dokument o podjeli zemlje u Hrvatskoj iz početka 4. ili 3. stoljeća pr. Kr.«, u: *Kartografija i geoinformacije Vol. 8, Br. 12*, Zagreb: Hrvatsko kartografsko društvo, 2009.

33. Ewald Terhart, *Metode poučavanja i učenja: uvod u probleme metodičke organizacije poučavanja i učenja*, Zagreb: Educa, 2001.

34. Damir Tulić, »Sveti Marko i Korčula«, u: *Slika Jacopa Tintoretta u svjetlu novih istraživanja*, Zagreb: Hrvatski restauratorski zavod, 2006., str. 52.

Mrežni izvori

1. »Antenor«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*,
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2944> (pregledano 12. srpnja 2018.)

2. Usp. »Bombarda«, *Hrvatska tehnička enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*,
<https://tehnika.lzmk.hr/bombarda/> (pregledano 30. svibnja 2020.)

3. »Ivan Trogirski, bl.«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*,
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=28209> (pregledano 12. srpnja 2018.)

4. »Statut«, *Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*,
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57906> (pregledano 12. srpnja 2018.)

5. *Ispitni katalog za državnu maturu u školskoj godini 2019./2020.. Likovna umjetnost*,
Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2019.,
<https://mk0ncvvot6usx5xu4d.kinstacdn.com/wp-content/uploads/2019/10/LIKOVNA-2020.pdf>
(pregledano 19. travnja 2020.)

6. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nastavni program za Likovnu umjetnost*, u:
Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/likovni.pdf (pregledano 19. svibnja 2019.)

7. *Katalog obveznih udžbenika i pripadajućih dopunskih nastavnih sredstava*, Ministarstvo
znanosti i obrazovanja, 2014.,
https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/popis_udzbenika_i_p.d.n.s.2014-2015-gimnazije.xls
(pregledano 19. svibnja 2019.)

8. *Kurikulum nastavnog predmeta Likovna kultura za osnovne škole i Likovna umjetnost za gimnazije*, 2019.,

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/PredmetniKurikulumi//Likovna%20kultura%20i%20Likovna%20umjetnost%20nakon%20recenzija,%20listopad%202018..pdf> (pregledano 19. svibnja 2020.)

9. *Korčula, katedrala sv. Marka Konzervatorsko-restauratorski radovi na ciboriju Marka Andrijića*, Hrvatski restauratorski zavod, 2019., http://www.h-r-z.hr/images/stories/novosti2/korcula_deplijan.pdf (pregledano 22. travnja 2020.)

10. Sažetak/Summary

This diploma paper proposes project education on the example of the City of Korčula. The proposed project consists of a preparatory phase for field work on Korčula, the field classes themselves, and a final phase of project presentation and evaluation. An exhibition of student photographs is planned as the project's final product. Students get acquainted with the cultural and historical heritage of Korčula by preparing presentations on research topics Geographical location and historical circumstances of the City of Korčula; Fortification and urbanism of the City of Korčula; Residential architecture of the City of Korčula; Religious architecture of the City of Korčula; Sculpture heritage of the City of Korčula, and Painting heritage of the City of Korčula, under their teacher's mentorship. This kind of project education allows students to actively enhance their knowledge of the rich cultural-historical heritage of Korčula, which is insufficiently represented in the curriculum of the high school subject Visual arts.

Keywords: project education, Visual arts, Korčula, urbanism, architecture, sculpture, painting